

30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke

**30 éves a Maribori Egyetem
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke**

Maribor

30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke

Szerkesztette:
Kolláth Anna
Gróf Annamária
Merényi Annamária

Maribor, 2012

30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke

ISBN: 978-961-6656-85-6

Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék,
Maribori Magyar Kultúrklub

Oddelek za madžarski jezik in književnost
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru;
Madžarski kulturni klub v Mariboru

Szerkesztette:

Kolláth Anna
Gróf Annamária
Merényi Annamária

Fordítók:

Bálint Čeh Júlia,
Aleš Sabo, Timea Kočíš

A szlovén szövegeket lektorálta:

Furjan Kerčmar Žužana

Technikai szerkesztő:

Bojan Bedrač

A kiadást támogatta:

BETHLEN GÁBOR
Alap

Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Maribori Magyar Kultúrklub;
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Madžarski kulturni klub v Mariboru

Maribor, 2012

A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke ebben a tanévben 30 éves. Az évfordulót tanszékünk egy jubileumi konferenciával és egy on-line kötet kiadásával ünnepli. A 2012. január 25-én megrendezett ünnepségen az Egyetem rektora, Magyarország szlovéniai nagykövete, a Kar dékánja, a szlovéniai magyarság vezetői, a Magyar Tudományos Akadémia Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának az elnöke, a Balassi Intézet főigazgatója, a Tanszék volt és jelenlegi vezetői, oktatói, hallgatói szóltak a Tanszék alapításáról, a harminc év hozadékáról, közös munkákról, élményekről és emlékekről. Jelen tanulmánykötet a konferencián elhangzott szövegek szerkesztett változatát tartalmazza, továbbá olyan írásokat, melyek a Szlovéniában élő magyar kisebbség múltjával, jelenével és jövőjével foglalkoznak, s ezen keresztül e közösség megmaradásának esélyeit és lehetőségeit boncolgatják. A rendezvény és a kötet a Bethlen Gábor Alap „A magyar kultúráért és oktatásért” 2011. évi nyílt pályázat keretei közt elnyert támogatás segítségével valósult meg, melyet ezúton is köszönünk!

Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária

Ajánljuk ezt a kötetet mindazoknak, akik számára fontos (volt/lesz) a maribori Magyar Tanszék sorsa. Köszönet jár a jelenlegi és a volt tanszékvezetőknek, oktatóknak és hallgatóknak. Találkozunk 10/20/30 év múlva is!

Gróf Annamária – Merényi Annamária

Oddelek za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru je v letošnjem študijskem letu dopolnil 30 let. Oddelek praznuje obletnico z jubilejno konferenco in s publikacijo spletnega zbornika. Na proslavi dne 25. januarja 2012 so rektor Univerze, veleposlanik Republike Madžarske v Sloveniji, dekan Filozofske fakultete, vodilni predstavniki madžarske manjšine, predsednik Predsedniškega odbora znanosti v tujini Madžarske akademije znanosti, generalni direktor Inštituta Balassi, predhodni in sedanji predstojniki Oddelka, profesorji in študenti spregovorili o ustanovitvi oddelka, dosežkih v tridesetih letih, skupnemu delu, doživetjih in spominih. Zbornik razprav vsebuje prispevke, ki so bili predstavljeni na konferenci, ter študije o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti madžarske manjšine v Sloveniji, ki skozi to tematiko razpravljajo o možnosti obstoja te skupnosti in njenih perspektivah. Organizacija prireditve in izid zbornika je omogočila podpora, ki smo jo pridobili preko javnega razpisa Sklada Gábor Bethlen »Za madžarsko kulturo in izobraževanje« v letu 2011 in se za njo zahvaljujemo!

Anna Kolláth – Annamária Gróf – Annamária Merényi

Zbornik priporočamo vsem tistim, ki jim je (bila/bo) usoda Oddelka za madžarščino pomembna. Zahvala gre sedanjim in predhodnim predstojnikom oddelka, učiteljem in študentom. Na svidenje čez 10/20/30 let!

Annamária Gróf – Annamária Merényi

Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Tisztelt Hölgyem/Uram!

Szeretettel meghívjuk a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke fennállásának 30. évfordulójára rendezett ünnepségre. A jubileumi konferencia 2012. január 25-én 9.00 órakor kezdődik a Bölcsészettudományi Kar (Filozofska fakulteta) épületében (Maribor, Koroška cesta 160.), a 2/20-as teremben, a második emeleten.

Az ünnepség során az Egyetem rektora, Magyarország szlovéniai nagykövete, a Kar dékánja, a szlovéniai magyarság vezetői, a Tanszék volt és jelenlegi vezetői, oktatói, hallgatói szólnak a Tanszék alapításáról, a harminc év hozadékáról, közös munkákról, élményekről és emlékekről.

A program része az ünnepi ebéd, melyet együtt fogyasztunk el a Bölcsészkaron, majd délután 16.00 óráig kerekasztal-beszélgetést folytatunk a Tanszék múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Kérjük, vegyen részt konferenciánkon, és ossza meg velünk észrevételeit, javaslatait a Tanszék munkájával kapcsolatban.

A részletes programot rövidesen mellékeljük.

Kérjük, a mariborimkk@gmail.com címen január 23-ig jelezze, hogy részt kíván venni a konferencián! Szeretettel várunk minden kedves érdeklődőt!

Maribor, 2012. 01. 16.

Izr. prof. dr. Kolláth Anna
tanszékvezető

Koša Peter
a Maribori Magyar Kultúrklub diákelnöke

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

Spoštovani!

Prisrčno Vas vabimo na slavnostno prireditev ob 30. obletnici ustanovitve Oddelka za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Jubilejna konferenca se bo začela 25. januarja 2012 ob 9.00 uri na Filozofski fakulteti (Maribor, Koroška cesta 160), v predavalnici 2/20, v drugem nadstropju.

Na proslavi bodo rektor Univerze v Mariboru, veleposlanik Republike Madžarske v Sloveniji, dekan fakultete, vodilni predstavniki madžarske narodne skupnosti v Sloveniji, predhodni in sedanji predstojniki oddelka, profesorji in študenti spregovorili o ustanovitvi oddelka, dosežkih v tridesetih letih, skupnem delu, doživetjih in spominih.

V sklopu programa bo organizirano slavnostno kosilo na Filozofski fakulteti, sledila bo okrogla miza do 16.00 ure, na kateri bomo razpravljali o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti oddelka. Vabimo vas, da se nam pridružite na konferenci in delite z nami Vaše mnenje in predloge v zvezi z delovanjem oddelka.

Podroben program vam bomo posredovali naknadno.

Prosim Vas, da potrdite udeležbo do 23. januarja na e-poštni naslov mariborimkk@gmail.com. Z veseljem pričakujemo vse zainteresirane.

V Mariboru, 16. 01. 2012.

Izr.prof.dr. Kolláth Anna
predstojnica Oddelka za
madžarski jezik in književnost

Koša Peter
študentski predsednik
Madžarskega kulturnega kluba v Mariboru

**A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke
fennállásának 30. évfordulójára rendezett jubileumi ünnepség programja**

(Maribori Egyetem BTK; Maribor, Koroška cesta 160., földszint 0.4-es terem)

9.00 Montázs a Tanszék életéből (Összeállította: Gróf Annamária)

9.05 Megnyitó, köszöntők (Moderátor: Izr. prof. dr. Kolláth Anna és doc. dr. Rudaš Jutka)

Red. prof. dr. Danijel Rebolj, a Maribori Egyetem rektora

Red. prof. dr. Marko Jesenšek, a Bölcsészettudományi Kar dékánja

Horváthné dr. Molnár Katalin, a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja Bölcsészettudományi Karának dékánja

Prof. dr. Kocsis Károly akadémikus, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának elnöke

Dr. Szent-Iványi István, Magyarország szlovéniai nagykövete

Dr. Hatos Pál, a Balassi Intézet főigazgatója

Dr. Göncz László, a muravidéki magyar nemzeti közösség parlamenti képviselője

Mag. Stane Baluh, a Szlovén Köztársaság Kormánya Nemzetiségi Hivatalának igazgatója

Horváth Ferenc, az MMÖNK elnöke

Irena Kumer, a Szlovén Köztársaság Pedagógiai Intézete Muraszombati Egységének vezetője

Kepe Lili, a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója

Izr. prof. dr. Kolláth Anna, tanszékvezető

10.45–11.00 KÁVÉSZÜNET a 2/22-es teremben (tanszéki könyvtár)

11.00–12.45 Kapcsolatok, alakulások-alakítások régen és ma (Moderátor: Izr. prof. dr. Kolláth Anna)

Izr. prof. dr. Martin Kramar, a Tanszék első vezetője / prvi predstojnik Oddelka

Izr. prof. dr. Varga József, a Tanszék korábbi vezetője

Dr. Vörös Ottó, a Tanszék korábbi oktatója

Doc. dr. Rudaš Jutka, a Tanszék oktatója, korábbi hallgatója

Lekt. Gróf Annamária, a Tanszék lektora

Doc. dr. Merényi Annamária, a Tanszék szerződéses oktatója

Prof. dr. Pusztay János, a Tanszék szerződéses oktatója

Zadravec Szekeres Ilona, magyartanár, mentor, a Tanszék korábbi hallgatója

Koša Peter, a Maribori Magyar Kultúrklub diákelnöke

12.45 Rövid ünnepi koncert (Koša Peter – hegedű; Gömböš Daniel – harmonika)

13.00 ÜNNEPI EBÉD a BTK éttermében (alagsor)

14.30–16.00 Kerekasztal-beszélgetés a 2/20-as előadóban (2. emelet): Hogyan tovább?

Jövőkép az eddig elért eredmények alapján. Vitaindító: Kolláth Anna.

Résztevők: minden érdeklődő.

Program jubilejne slovesnosti ob 30. obletnici ustanovitve Oddelka za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru

(Univerza v Mariboru FF – Maribor, Koroška cesta 160, predavalnica **0.4**, pritličje)

9.00 Kratka videorefleksija o dogodkih na oddelku (Pripravila: Annamária Gróf)

9.05 Otvoritev, pozdravni govori (Moderacija: izr. prof. dr. Anna Kolláth in doc. dr. Jutka Rudaš)

Red. prof. dr. Danijel Rebolj, rektor Univerze v Mariboru

Red. prof. dr. Marko Jesenšek, dekan Filozofske fakultete Univerze v Mariboru

Horváthné dr. Katalin Molnár, dekanka Filozofske fakultete Univerzitetnega centra Savaria Zahodnomadžarske univerze

Prof. dr. Károly Kocsis, akademik, predsednik Predsedniškega odbora madžarske znanosti v tujini

Dr. István Szent-Iványi, veleposlanik Republike Madžarske v Sloveniji

Dr. Pál Hatos, generalni direktor Inštituta Balassi v Budimpešti

Dr. László Göncz, poslanec madžarske narodne skupnosti v Državnem zboru

Mag. Stanko Baluh, direktor Urada Vlade RS za narodnosti

Ferenc Horváth, predsednik Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti

Irena Kumer, predstojnica Zavoda RS za šolstvo, Območna enota Murska Sobota

Lili Kepe, direktorica Zavoda za kulturo madžarske narodnosti Lendava

Izr. prof. dr. Anna Kolláth, predstojnica Oddelka za madžarski jezik in književnost FF UM

10.45–11.00 ODMOR ZA KAVO v predavalnici 2/22 (oddelčna knjižnica)

11.00–12.45 Povezovanje, stiki in dogodki nekoč in danes (Moderacija: izr. prof. dr. Anna Kolláth)

Izr. prof. dr. Martin Kramar, prvi predstojnik Oddelka

Izr. prof. dr. József Varga, predhodni predstojnik Oddelka

Dr. Ottó Vörös, nekdanji lektor in gostujoči profesor na Oddelku

Doc. dr. Jutka Rudaš, članica Oddelka, nekdanja študentka Oddelka

Lekt. Annamária Gróf, lektorica Oddelka

Doc. dr. Annamária Merényi, pogodbeni sodelavka Oddelka

Prof. dr. János Pusztay, pogodbeni sodelavec Oddelka

Ilna Zadavec Szekeres, profesorica madžarščine, mentorica, nekdanja študentka Oddelka

Koša Peter, študent, predsednik Madžarskega kulturnega kluba v Mariboru

12. 45 Kratek slavnostni koncert (Peter Koša – violina; Daniel Gömböš – harmonika)

13.00 Slavnostno kosilo v restavraciji FF (kletna etaža)

14.30–16.00 Okrogla miza (predavalnica 2/20; drugo nadstropje): Kako naprej? Vizija prihodnosti na podlagi dosedanjih dosežkov. Razpravo bo vodila: Anna Kolláth. Udeleženci: vsi zainteresirani.

Tartalomjegyzék – Kazalo

I. Köszöntők – Pozdravni govori

Dr. Danijel Rebolj , rektor Univerze v Mariboru	14
Horváthné dr. Molnár Katalin , a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja Bölcsészettudományi Karának dékánja	15
Dr. Szent-Iványi István , Magyarország szlovéniai nagykövete	17
Dr. Göncz László , a muravidéki magyar nemzeti közösség parlamenti képviselője	22
Mag. Stanko Baluh , direktor Urada Vlade RS za narodnosti	26
Horváth Ferenc , az MMÖNK elnöke	28
Irena Kumer , predstojnica Zavoda RS za šolstvo, Območna enota Murska Sobota	29
Dr. Kolláth Anna , tanszékvezető	31

II. Kapcsolatok, alakulások-alakítások régen és ma – Povezovanje, stiki in dogodki nekoč in danes

Dr. Martin Kramar : Ob 30 letnici Oddelka za madžarski jezik in književnost	34
Dr. Varga József : A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék születése a Maribori Egyetem Pedagógiai Karán	38
Dr. Vörös Ottó : Az alapítás éve	47
Dr. Kolláth Anna : Harminc év – dióhéjban. A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke harmincéves	49
Dr. Rudaš Jutka : Maribori Magyar Tanszék – Irodalmi reflexió	56
Gróf Annamária : A Magyar Nyelvi Lektorátus a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék életében	59
Dr. Merényi Annamária : Pályázati tevékenység és az iskolai tanítási gyakorlatok szervezése a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén	62
Dr. Pusztay János : Egyetemi hálózat Közép-Európában?	65
Zadravec Szekeres Ilona : Emlékfoszlányok egy becses jubileum kapcsán	69
Koša Peter : A Maribori Magyar Kultúrklub tevékenységéről	71

III. Múlt – Jelen – Jövő – Preteklost – Sedanjost – Prihodnost

Bálint Čeh Júlia: Szlovén–magyar és magyar–szlovén fordító- és tolmácsolás a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Fordítástudományi Tanszékén	74
Dr. Bence Lajos: Poglavja iz zgodovina dvojezičnega šolstva v Prekmurju (Odlomki iz daljše študije)	78
Bereczkiné Záluszkai Anna – Lázárné Obbágy Katalin: Kortárs gyermekirodalmi projekt az olvasóvá nevelésért	96
Dr. Elizabeta Bernjak: A közmondások kontrasztív kutatása	99
Dr. Bokor József: Egy kis emlékezés a maribori Magyar Tanszék 30. évfordulóján	104
Gasparics Judit: „A szótár csak kagyló ... a nyelv azonban a tenger”	109
Dr. Jože Lipnik: Madžari – naši državljani	111
Dr. Molnár Zoltán Miklós: Két szakmai emlék Szlovéniából	114
Ruda Gábor: Civil szervezet és egyetem kapcsolata	117
Dr. Szíjártó Imre: Lektor az ezredfordulón	122
Szoták Szilvia: Salutem plurimum dicit! 30 éves a maribori magyar tanszék	127
Dr. Zágorec-Csuka Judit: Emlékeim a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének oktatóira és terveim a Fordítástudományi Tanszéken	132

I. KÖSZÖNTŐK

POZDRAVNI GOVORI

Pozdravni govor
Red. prof. dr. Danijel Rebolj
rektor Univerze v Mariboru

Lep dober dan vsem ljubiteljem jezikov, drugačnosti in raznolikosti.

V primeru Oddelka za hungaristiko na naši Univerzi oziroma na Filozofski fakulteti zagotovo velja tisti rek: manj je več. Skrb za jezik manjšine, za manjšino torej, tudi za jezik neke druge dežele, nekega drugega naroda, mislim da izraža čudovito skrb za drugačnost in za drugega. Zato sem zelo vesel, da ta Oddelek tako dobro deluje. Na fotografijah smo lahko videli, da so na različnih področjih zelo aktivni. Zato sem res vesel in zagotovo bomo tudi v prihodnje takšne oddelke oziroma programe podpirali, saj nas drugačnost povezuje in združuje.

Köszöntő
Dr. Danijel Rebolj, egyetemi tanár,
a Maribori Egyetem rektora

Szép jó napot kívánok a nyelvek, a másság és a sokszínűség kedvelőinek!

Az Egyetemünk, illetve a Bölcsészettudományi Kar Hungarológiai Tanszéke esetében feltétlenül igaz a szólás: a kevesebb több. A kisebbségi nyelv iránt, tehát a kisebbség iránti, így egy más ország, más nemzet nyelve iránti gondoskodás, szerintem a másság és a másik iránti kivételes figyelemről tanúskodik. Emiatt nagyon örülök, hogy a Tanszék olyan jól működik. A fényképeken láthattuk, hogy tagjai számos területen nagyon aktívak. Ezért valóban örülök, és a jövőben is feltétlenül támogatást nyújtunk az ilyen tanszékeknek, illetve programoknak, hiszen a másság összeköt és egyesít.

Ünnepi köszöntő

Horváthné dr. Molnár Katalin

Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja, Szombathely

Tisztelt ünneplő Közönség, tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Évfordulók alkalmával többnyire az *elmúlt* időszak történéseire, jelentős eseményeire szokás visszaemlékezni, no meg mindazokra, akik ezekben a történésekben meghatározó szerepet játszottak. Rendjén is van ez így, ám az évfordulók nemcsak lezárnak egy korszakot, de egyben beágyazottságot biztosítanak a sajátként megélt *jelen* számára, miközben teret nyitnak az ugyancsak önazonos kontinuumként feltáruuló *jövő* előtt. Most, amikor a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán azért gyűltünk össze, hogy a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék fennállásának 30. évfordulóját megünnepeljük, az idő mindhárom említett aspektusa érdemesnek tűnik a tematizálásra.

A múlt ezer szállal köti össze a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központját és jogelődjét, a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolát mai vendéglátónkkal. Progresszív és előremutató fejlemény volt mind a Magyar Nyelvi Lektorátus létrehozása 1966-ban, mind pedig a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék alapítása 1981-ben. Ezek a történések olyan folyamatok kezdetét jelezték, amelyekkel a szombathelyi felsőoktatás nemcsak azonosulni tudott, de hozzájuk – a mindkét fél számára gyümölcsöző együttműködés reményében – partnerként is csatlakozott. Elkötelezettségünket a muravidéki magyar kisebbség anyanyelven folyó felsőfokú tanulmányainak biztosítása mellett, mi sem bizonyítja jobban, mint azon kollégáink névsora, akik meghatározó szerepet játszottak a maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék életében. Ez a *múlt* számunkra is fontos, hiszen elválaszthatatlanul tartozik hozzá az 52 éves szombathelyi felsőoktatás identitásához. E kapcsolat nélkül ma egyszerűen mások volnánk, mint amivé általa váltunk.

Ez az a múlt, amely elevenné teszi a *jelen*ünket. Azt a jelent, amely organikusan ágyazódik bele egy nyelvileg, etnikailag, s a tudományos kutatás tekintetében is oly sokszínű térség világába, s amely jelen keretei között egyben a határokon átnyúló együttműködésünk, ha lehet, még a korábbiaknál is kiemelkedőbb jelentőségre tett szert. A Berzsényi Dániel Főiskola sokat köszönhet ennek az együttműködésnek, hisz – hogy csak két példát említsek – munkatársaink az oktatói mobilitásnak köszönhetően bekapcsolódhattak általa Közép-Európa szellemi vérkeringésbe, s ugyancsak általa válhatott anyaintézményünk a hét egyetemet magába foglaló Maribori Egyetemi Konzorcium egyik partnerévé.

A Nyugat-magyarországi Egyetemmel történt 2008-as egyesülést követően immár egy 10 karú, Magyarország 6. legnagyobb egyetemeként számon tartott intézmény igyekszik meghatározni helyét az Alpok-Adria régióban. A folyamatosan változó, újabb és újabb kihívásokkal, többnyire sajnos inkább nehézségekkel szembesítő oktatáspolitikai változások közepette mi kínálhatna biztosabb alapot a *jövőre* irányuló válaszok keresése során, mint az önazonosságot meghatározó olyan tényezők, mint a több évtizedes maribori kapcsolat. Van miből erőt merítenünk, van tehát jövőnk.

Végezetül mindezt szeretném megköszönni a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja valamennyi oktatója nevében. Köszönjük Önöknek, az évfordulóját ünneplő Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék egykori és mai munkatársainak, s csak remélni tudjuk, hogy áldozatkész, fáradtságot nem ismerő munkájuk során Önök is merítettek erőt, szakmai tapasztalatot, identitást építő eltökéltséget az együttműködés évtizedeiből. Meggyőződésem szerint pedig bízhatunk abban is, hogy az új körülmények között új lehetőségek nyílnak meg a kooperáció előtt, kölcsönösen segítve bennünket úgy a nehézségek leküzdésében, mint munkánk egyre magasabb színvonalú ellátásában.

e-mail: mkati@btk.nyme.hu

Köszöntő a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének harminc éves fennállása alkalmából tartott ünnepségen

Dr. Szent-Iványi István
Magyarország ljubljanai nagykövete

Hölgyeim és Uraim!

Ma azért jöttünk össze, hogy egy jeles évfordulót ünnepeljünk meg. Egészen pontosan egy születésnapot: a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke harminc éve jött létre. Az első, amit ilyenkor mondani kell, és mi szívesen mondjuk is: Isten éltesse sokáig a Tanszéket, erőben, egészségben! Még sok-sok ilyen ünnepet kívánunk!

A második szó a köszöneté: nagyon köszönjük mindenkinek az elmúlt harminc év sikereit, eredményeit. Először is köszönjük a Tanszék alapítóinak, akik harminc éve létrehozták, megszervezték a Tanszéket. Köszönjük a Tanszék összes korábbi vezetőjének, oktatójának és természetesen azoknak, akik most vezetik és most oktatnak a Tanszéken. Köszönjük a Tanszék valamennyi múltbeli és jelenlegi diákjának, mert diákok nélkül nincs egyetem és nincs tanszék sem. Ha már itt tartunk, akkor köszönetet mondunk a Maribori Egyetemnek, ennek a nagyvonalú Alma Maternek, amely otthont adott a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéknek, gondoskodott róla, és a mai nehéz időkben is fenntartja azt. Köszönet illeti Maribor városát is, amely igazi befogadó közeg, valódi otthona az egyetemnek, diákjainak. Végezetül szeretnék köszönetet mondani Szlovéniának is, annak az országnak, amelynek példamutató a nemzetiségi politikája, és amely eddig is – és reméljük, hogy a jövőben is – nagyvonalú támogatást nyújt a Tanszék működéséhez és a hungarológiai tanulmányok folytatásához.

Harminc esztendő nagy idő és a harmincadik születésnap fontos fordulópont mind egy ember életében, mind egy intézmény történetében. Jézus harminc éves volt, amikor megkeresztelkedett a Jordán vizében, és tanítói hivatásának szentelte magát. Vergilius szerint, akit pedig a kérdés egyik avatott szakértőjének tartunk, a lány harminc évesen válik igazi nővé, ekkor borul virágba a női személyiség, és bomlik ki teljes pompájában a női szépség. Dante alig múlt harminc éves, amikor az *Isteni Színjáték* gyönyörű kezdősorait írta: „Az emberélet útjának felén / Egy nagy sötétlő erdőbe jutottam”. A példák még hosszan folytathatók, de máris elegendőek ahhoz, hogy belássuk, milyen fontos is ez a harmincadik születésnap.

Van mit ünnepelnünk, mert a Tanszéknek jelentős eredményei vannak. Nem hogy egy rövid köszöntő, de még egy hosszú előadás sem lenne elég ezek részletes bemutatására. Itt és most csak röviden utalhatok azokra az értékekre, amelyeket ezen a születésnapon együtt ünnepelünk. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék a magyar nyelv, a kultúra, a reális magyar országkép alakításának szlovéniai fellegetője.

Először is nélkülözhetetlen szerepet töltött és tölt be a muravidéki magyar nemzetiség értelmiségi utánpótlásának és ezen belül különösen a kéttannyelvű iskolák tanárainak képzésében. Nélkülük talán már nem is beszélhetnénk anyanyelvi és anyanyelven történő

oktatásról a Muravidéken. Ez már önmagában is elég ok az elismerésre, de van még sok más is. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék nemcsak a tanárképzés, hanem a magyar kultúra, a magyar országismeret fontos végvára. Tevékeny részt vállal a magyar kultúra értékeinek bemutatásában, népszerűsítésében is. De még ez sem minden, mert a Tanszék értékes tudományos műhely is, ahol fontos kutatások zajlanak, elismerésre méltó publikációk születnek. Részt vállal a két ország közötti kapcsolatok fejlesztésében és erősítésében is. Tanulmányi kirándulásokat szervez, oktatókat, hallgatókat fogad Magyarországról, de küldi is oda. Egy szóval jóval több mint egy szokványos egyetemi tanszék: a magyar tudományos és kulturális jelenlét valódi őrtornya Mariborban.

Az sem véletlen, hogy Maribor városa ad otthont annak az egyetemnek, amely fontosnak találja a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék működését. Maribor az a szlovén város, amely ezer szállal kötődik hazánkhoz, ezekből többet a Magyar Tanszék tart kézben. Történelmi, kulturális, gazdasági kapcsolatok kötik Maribort hazánkhoz. Valamikor a magyar betörés elleni védekezés egyik fontos végvára volt, sikerrel állta Mátyás király hadainak ostromát is. A békés időkben azonban kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok sűrű szövete jött létre a város és hazánk között, és ez a mai napig is tart. Maribor Szlovéniának az az izgalmas intellektuális, szellemi központja, amelyik egyértelmű és vállalt közép-európai identitással és érdeklődéssel rendelkezik. Maribor mindig nyitott volt a térség kulturális hagyományai, értékei iránt. Mindig is jó otthona volt az itt élő, vagy átmenetileg idelátogató magyaroknak, oktatóknak, hallgatóknak, látogatóknak vagy – ilyenkor télidőben – épp a Pohorje szerelmeseinek.

Ezért is döntöttünk úgy, hogy a *Maribor 2012 Európa Kulturális Fővárosa* projektben aktívan részt veszünk. Február hónap lesz a mi hónapunk: *Madzarske mesec, Magyar Kulturális Hónap*. Épp a város fontossága miatt a magyar kultúra világraszóló teljesítményeit szeretnénk bemutatni a mariboriaknak és az idelátogató vendégeknek. Rendezünk Vasarely kiállítást és a MODEM (a debreceni Modern Művészetek Múzeuma) bemutatja a magyar szürrealizmus legjelesebb alkotóinak műveit. Koncertet ad Bogányi Gergely és Lajkó Félix. Irodalmi párbeszédre kerül sor a pécsi Jelenkor és a maribori Dialogi alkotói között. Bemutatkoznak a Budapest Pozitív díjnyertesek, a magyar fotóművészet fiatal nemzedékének legjobbjai, és kiállítja iparművészeti remekeit a pécsi Zsolnay gyár és iparművészeti központ. Láthatják a mariboriak Fehér Ferenc, nemzetközileg is elismert modern táncművész izgalmas, a Tao te king által megihletett bemutatóját, valamint a zalaegerszegi bábszínház *János vitéz* című mesejátékát. Szerencsés egybeesés, hogy a magyar kultúra maribori ünnepére éppen akkor kerül sor, amikor az egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének harmincadik születésnapját ünnepeljük. Az egybeesés korántsem véletlen: ha nem lenne ilyen erős és hangsúlyos a magyar kulturális jelenlét Mariborban, mint amit a Tanszék működése jelez, aligha került volna sor ilyen rangos és színvonalas bemutatkozásra a Maribor 2012 EKF projektben.

Engedjék meg, hogy köszöntőmet azzal zárjam, amivel kezdtem: Isten áldja, Isten óvja a maribori Magyar Tanszéket, valamennyi munkatársát és hallgatóját!

Köszönöm a megtisztelő figyelmet.

Dr. Szent-Iványi István 1984-ben végzett az ELTE BTK néprajz-szociológia szakán. Egyetemi doktori disszertációját 1990-ben társadalomantropológia területén védte meg. 1986–1990 között az MTA Néprajztudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Az 1980-as években a Demokratikus Ellenzék tagja. 1988-ban az SzDSz alapító tagja és ügyvivője. 1990–1992 között a Magyar Országgyűlés Külügyi Bizottságának titkára, 1992-től 1994-ig alelnöke. 1994–1997 között a Külügyminisztérium politikai államtitkára, 1997-től 1998-ig a Magyar Országgyűlésben az SzDSz frakcióvezetője. 1997-től 2004-ig a Magyar Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke, 2000–2002 között az SzDSz frakcióvezetője. 2002–2003 között póttag az Európai Konventben. 2002–2004 között a Magyar Országgyűlés Európai Integrációs Bizottságának elnöke. 2004–2009 közt képviselő az Európa Parlamentben. 2010. január 25-től Magyarország rendkívüli és meghatalmazott nagykövete a Szlovén Köztársaságban.

Pozdravni govor na proslavi ob 30. obletnici Oddelka za madžarski jezik in književnost Univerze v Mariboru

dr. István Szent-Iványi

Veleposlanik Republike Madžarske v Ljubljani

Dame in gospodje!

Danes smo se zbrali, da proslavimo imenitno obletnico. Natančneje, gre za rojstni dan Oddelka za madžarski jezik in književnost Univerze v Mariboru, ki so ga ustanovili pred tridesetimi leti. Prvo, kar se ob taki priložnosti spodobi povedati, in to izrekamo z veseljem: Bog naj živi Oddelek, želimo mu še veliko let delovanja, moči in zdravja! Želimo si še veliko takšnih praznovanj!

Druga beseda je beseda zahvale: vsem se lepo zahvaljujemo za uspehe in rezultate zadnjih trideset let. Najprej izrekamo zahvalo ustanoviteljem oddelka, ki so zaslužni za nastanek in ustanovitev oddelka pred tridesetimi leti. Zahvaljujemo se vsem predhodnim predstojnikom, učiteljem oddelka in seveda tistim, ki oddelek vodijo zdaj, in ki zdaj poučujejo na oddelku. Zahvaljujemo se vsem bivšim in sedanjim študentom oddelka, ker brez študentov univerza ne obstaja in ni oddelka. In če smo že pri tem, se zahvaljujemo Almi Mater, velikodušni Univerzi v Mariboru, ki je zagotovila dom za Oddelek za madžarščino, skrbela zanj in ga v teh težkih časih vzdržuje. Zahvala gre tudi mestu Maribor, ki je pravo okolje, takšno, ki sprejema in nudi resnični dom univerzi in študentom. Nazadnje bi se rad zahvalil tudi Sloveniji, državi, ki ima zgledno narodnostno politiko in je tudi doslej velikodušno podpirala - in upamo, da bo tudi v prihodnjem - delovanje oddelka in s tem študij hungaristike.

Trideset let je dolgo obdobje in trideseti rojstni dan je pomembna prelomnica tako v življenju posameznika, kot tudi v zgodovini ustanove. Jezus je bil star trideset let, ko je bil krščen v vodi reke Jordana in se posvetil poučevanju. Po prepričanju Vergila, ki je po našem mnenju eden izmed strokovnjakov za to vprašanje, dekleta šele pri tridesetih letih postanejo prave ženske, tedaj se razvije njihova ženstvena osebnost in se razcveti v popolni lepoti.

Dante je bil star komaj trideset let, ko je napisal čudovite začetne verze *Božanske komedije*: „Sredi poti svojega življenja / sem gozdu mračnemu zašel v globine”. Lahko bi še dolgo nadaljevali z navajanjem primerov, toda že navedeno zadostuje, da razumemo, kako pomemben je ta trideseti rojstni dan.

Imamo razloge za praznovanje, saj oddelek dosega pomembne rezultate. Kratek pozdravni nagovor ne zadostuje, še dolgo predavanje ne bi zadostovalo za predstavitev vseh teh dosežkov. Na tem mestu lahko samo na kratko nakažem vrednote, ki jih s tem rojstnim dnem skupaj praznujemo. Oddelek za madžarski jezik in književnost je slovenska Akropola madžarske kulture, ustvarjanja realne podobe madžarske države. Že v začetku je imel nenadomestljivo vlogo, ki jo še vedno ohranja pri zagotavljanju usposabljanja intelektualcev pomurske madžarske narodnostne skupnosti, v okviru tega pri izobraževanju učiteljev za dvojezične šole. Brez teh učiteljev verjetno ne bi mogli več govoriti o pouku materinščine in o pouku v materinščini v Pomurju. Že to sam po sebi je zadosten razlog za priznanje, je pa še

veliko drugih razlogov. Oddelek za madžarski jezik in književnost je pomembna trdnjava ne samo pri izobraževanju učiteljev, ampak tudi madžarske kulture in spodbujanja spoznavanja z deželo. Intenzivno se udeležuje pri predstavitvi vrednosti madžarske kulture in pri njeni promociji. Toda to še ni vse, Oddelek je tudi znanstvena delavnica, kjer potekajo pomembne raziskave in se rojevajo priznanja vredne publikacije. Oddelek se udeležuje tudi pri razvijanju in krepitvi odnosov med dvema državama. Organizira študijske izlete, gosti profesorje in študente iz Madžarske ter jih tudi napotuje tja. Skratka, je več kot običajen univerzitetni oddelek: resnični stražni stolp madžarske znanosti in kulture v Mariboru.

Tudi to ni naključje, da je mesto Maribor dom tiste univerze, za katero je delovanje Oddelka za madžarski jezik in književnost pomembno. Maribor je slovensko mesto, ki je s tisočermi vezmi vezano z našo domovino, več teh vezi ima v rokah ravno Oddelek za madžarski jezik in književnost. Zgodovinske, kulturne, gospodarske vezi povezujejo Maribor z našo domovino. Nekoč je mesto odigralo pomembno obrambno vlogo zoper madžarskim vpadom, uspešno je kljubovalo tudi obleganju čet kralja Matija Korvina. V mirnih časih pa se je tkala gosta trgovska in gospodarska vez med mestom in našo domovino in to traja tudi v današnjih dneh. Maribor je vznemirljivo intelektualno, duhovno središče Slovenije, ki ima jasno srednjeevropsko identiteto in interes ter ju tudi zagovarja. Maribor je bil vedno odprt do kulturne tradicije in vrednot tega prostora. Vedno je bil dober dom za stalno ali začasno tukaj živeče Madžare, učitelje, študente, obiskovalce, ali - v tem zimskem času - za ljubitelje Pohorja.

Zato smo se odločili, da se bomo aktivno udeležili projekta *Maribor 2012 Evropska prestolnica kulture*. Mesec februar je naš mesec: *Madžarski mesec, Madžarski mesec kulture*. Ravno zaradi pomembnosti mesta bi radi predstavili svetovne znamenitosti madžarske kulture Mariborčanom in obiskovalcem mesta. Pripravili bomo razstavo Vasarely. Muzej modernih umetnosti v Debrecenu (MODEM - Modern Művészeti Múzeuma) bo predstavil dela najbolj znanih umetnikov madžarskega surrealizma. Pianist Gergely Bogányi in violinist Félix Lajkó bosta imela koncert. Literarni dialog bo potekal med ustvarjalci literarne revije Jelenkor iz Pécsa in mariborskih Dialogov. Predstavili se bodo nagrajenci, najboljši fotografi madžarske mlade generacije s fotografsko razstavo Budapest Positive. Na ogled bodo tudi izdelki tovarne porcelana Zsolnay iz Pécsa in centra za oblikovanje. Mariborčani si bodo lahko ogledali predstavo Ferenca Fehérja, mednarodno priznanega plesalca in koreografa, ki ga je navdihnil Tao te king, ter pravljичno igro Vitéz János lutkovnega gledališča iz Zalaegerszega. Praznik madžarske kulture v Mariboru časovno sovпада ravno s praznovanjem tridesetega rojstnega dne Oddelka za madžarski jezik in književnost. Časovno sovpadanje pa še zdaleč ni naključno: če madžarska kulturna prisotnost v Mariboru ne bi bila tako močna in poudarjena, kot to kaže delovanje Oddelka, bi težko prišlo do tovrstne prestižne in kakovostne predstavitve v projektu Maribor 2012 EPK.

Dovolite mi, da svoj govor zaključim tako, kot sem ga začel: Bog naj blagoslovi, in varuje mariborski Oddelek za madžarščino, vse njegove sodelavce in študente! Zahvaljujem se vam za pozornost.

V Mariboru, 25. januarja 2012.

A Magyar Tanszék érték, amit támogatni kell!

Dr. Göncz László

Državni zbor Republike Slovenije

Valamennyi oktatási rendszer akkor teljes, amennyiben annak minden skálája vagy szintje létezik. Egy társadalmi közegben sikeres oktatási-képzési modellről akkor beszélhetünk, ha az óvodától az egyetemig valamilyen formában megszervezett (még ha részegységei nem is szigorúan szervesen egymásra épülnek). A helyzet az átlagosnál összetettebb és árnyaltabb a kisebbségben élő nemzeti közösségek esetében, ezért ilyen közegben annak a minél teljesebb és szélesebb körű megnyilvánulására kell törekedni. A Maribori Egyetem keretében immár bő három évtizede működő "magyar tanszék" léte éppen nemzeti kisebbségi összefüggésben rendkívül fontos, és az a jövőben is kellő figyelmet jogosan igénylő intézmény. Éppen kisebbségi szempontból a tanszék minőségi légköre kiemelten fontos, a magyar közösség megmaradásának egyik fokmérője, még ha mennyiségi, valamint módszertani és szakmai vonatkozásban találkozunk is rendellenességekkel.

Nemzeti kisebbségben általában a horizontális és vertikális oktatási intézményrendszer-építkezés különösképpen felelősségteljes kihívás, amely megannyi belső és külső tényezőtől függ. Elegendő a többségi nemzet viszonyulását és az érintett nemzeti közösség attitűdjét, tényleges belső erejét említeni ahhoz, hogy megértsük egy-egy nemzeti kisebbségi oktatási modell jellegét, sajátosságait. E tekintetben a Szlovéniában élő magyar közösség vonatkozásában eléggé összetett kép tárul elénk, mert a kisebbségi státusba politikai döntés által került közösség korai időszakában (a két világháború között, valamint mintegy két évtizedig a második világháborút követően) inkább – nyílt vagy burkolt formában – az asszimilációt szolgáló jelenségekkel találkozunk, majd azt követően túlnyomórészt kisebbségbarát magatartásforma tapasztalható a többségi nemzet részéről. Az oktatási intézményrendszer alakulása szempontjából a probléma részben abból származik, hogy az első ciklusban, körülbelül a múlt század hatvanas éveinek elejéig, amikor még mennyiségi tekintetben, valamint a nemzeti tudat jellege szempontjából kedvezőbb volt a helyzet, az állami vezetés viszonyulása eléggé mostoha volt. Később, amikor a muravidéki magyar közösség lélekszáma jelentősen csökkent, nemzeti tudatának színvonalára sérültté vált, kedvezőbb, számos vonatkozásban ideális magatartással találkozunk a többség részéről, ami – de jure – jogosan nevezhető pozitív diszkriminációnak.

A muravidéki, illetve a Szlovéniában élő magyar közösség vonatkozásában a Maribori Egyetem keretében tevékenykedő Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék helyét, szerepét, küldetését és súlyát csakis az említett, tágabb oktatásszervezési és társadalmi kontextusban szabad mérlegelni. Fontos hangsúlyozni, hogy a mennyiségi tekintetben kis lélekszámú magyar nemzeti közösség szempontjából az átlagosnál nagyobb érzékenységgel és odafigyeléssel kell az illetékes közösségi szerveknek viszonyulni a Tanszék létehez, megmaradásához és főképpen annak fejlődéséhez!

Amint már említettem, a Szlovéniában élő magyar közösség oktatási rendszerének alakulása a II. világháború után aligha értékelhető zökkenőmentes folyamatként. Közvetlenül 1945 után az ún. nemzetiségileg vegyesen lakott területen ugyan megszervezték az elemi iskolai oktatást

magyar nyelven is, azonban sajnos azt sem igényesebb magyar nyelvű óvodai hálózat, sem kellő szintű szakemberállomány – objektíve – nem segíthette. A tanítóhiány már a kezdetben jelentős volt, ugyanakkor a szakemberképzés, főképpen a magyar nyelvi kompetenciák vonatkozásban, nem volt megoldott. Néhány lelkes, főképpen magyar származású – szakképzett vagy szakképzetlen – tanító kivételével, a pedagógusállomány a magyar nyelvi kompetencia szempontjából gyenge volt. Fokozatosan ugyan próbálkoztak az illetékes szervek különböző kiegészítő képzési formákkal, mint pl. a muraszombati középszintű, a magyar iskolák számára is kádert képző "tanítóképzővel", valamint néhány egyén esetében vajdasági tanulási lehetőség biztosításával, azonban egészében a magyar nemzetiségi szakkáderképzés nem minősíthető sem intézményesnek, sem szakmai szempontból kifogástalannak.

A másik óriási probléma abból fakadt, hogy a középfokú oktatás magyar nyelven az 1970-es évekig nem volt megfelelő formában megszervezve, kivéve a lendvai polgári iskolából verbuválódott algimnázium rövid időszakát, ami gyakorlatilag a magyar általános iskolai oktatás közvetlen zsákutcáját jelentette. Ha mindezek mellett szem előtt tartjuk a korabeli, a 20. század negyvenes éveinek végén kialakult, majd az ötvenes években tetőző válságos politika helyzetet, a magyar–jugoszláv határ teljes zártságát, ami a magyar oktatásra különösképpen rányomta a bélyegét, akkor nem férhet kétség a magyar általános iskolák korabeli gyakorlati ellehetetlenüléséhez. Ilyen kontextusban lehet, és talán parciális szemszögből valamennyire jogos is az 1959-től fokozatosan bevezetett kétnyelvű oktatási modellt fontos oktatásszervezési jelenségként számon tartani. Ugyanis akkortól a nemzetiségileg vegyesen lakott területen csak az említett modell létezik, amelyet a szlovén ajkúak is látogatnak. Azonban véleményem szerint sokkal őszintébben viszonyulunk a saját múltunk értékeléséhez, ha a bő fél évszázada kezdődő folyamatról, mármint a kétnyelvű oktatási modellről, részben politika indítékú, módszertani szempontból eléggé labilis, szakmai vonatkozásban – a magyar nemzeti közösség identitása és anyanyelvi nevelése szempontjából – ugyanakkor bizonytalan megoldásról beszélünk.

Másfél évtizeddel kétnyelvű oktatási modell általános iskolákba történt bevezetését követően, kellő szintű, a magyar nyelvű szakterminológiát biztosító szakemberképzés és a középfokú oktatási szint hiánya után, a múlt század hetvenes éveiben mindenképpen eredménynek számított a magyar nyelv mint tantárgy, illetve fakultatív tantárgy bevezetése. Arra elsőként a Lendvai Fémipari, Pedagógiai és Közgazdasági Szakközépiskolában, majd a muraszombati és más muravidéki középiskolákban került sor.

A tárgyalt időszakban, tehát a 20. század hetvenes éveinek végén – a néhány lelkes és emberfeletti erőfeszítést vállaló, magyar érzelmű tanár nagyszerű munkája ellenére – a kételyes és hiányos intézményes megoldások közepette, már komoly válságban volt a magyar nyelv mint oktatási nyelv tényleges súlya a kétnyelvű modell keretében. Az utolsó pillanatban – a nyolcvanas évek elején – következett be a lendvai szakközépiskola kétnyelvű intézeté történő átminősítése. A változás a magyar nyelv tényleges társadalmi súlya és perspektívája szempontjából feltétlenül fontos volt. Azért is, mert az 1974-es alkotmány rendelkezései után Szlovéniában általánosságban valamennyire erősödött az őshonos nemzeti közösségek, valamint azok anyanyelvének társadalmi szerepe. Mivel akkoriban már Mariborban létezett

Magyar Nyelvi Lektorátus, fontos volt, hogy a főiskola keretében a Magyar Tanszék létrehozására irányuló kezdeményezés is termő talajra lelt. E fontos változás néhány, a magyar nemzeti közösség érdekében elkötelezett személy fáradhatatlan és céltudatos munkáját dicséri. A teljesség igénye nélkül, a kezdést illetően, fontos megemlíteni az akkori dékánhelyettes, Kramar Martin nevét, a nagy bevetéssel tevékenykedő Varga József erőfeszítéseit, a lektorként érkező, szakmai szempontból nélkülözhetetlen munkát végző Vörös Ottót, a magyar közösség akkori politikusait, Varga Sándorral az élen stb.

Objektíve formális jellege is volt a tanszékalapításnak, azonban azzal együtt is mérföldkőnek számított, hogy a magyar nyelvet oktató szakemberek képzésének a feltételei megteremtődtek. Mai szemmel talán felvethető a kérdés, hogy szükség volt-e a tanszékalapításra akkor, amikor már néhány jelölt Magyarországon is képesítést szerezhetett, és az által természetesen a muravidéki oktatási modell szempontjából teljesebb nyelvi kompetenciát és magyar tanári felkészülést biztosíthatott? A válasz – véleményem szerint – egyértelműen igen! Fontos tudatosítani, hogy akkoriban még csak korlátozott mennyiségben lehetett sajátos államközi egyezmény keretében, az anyaországban felsőfokon továbbtanulni, másrészt a vajdasági főiskolák és egyetemek látogatása a muravidéki hallgatók részéről a hetvenes évek második felére jelentősen visszaesett, majdhogynem megszűnt. Az utóbbi folyamatnak több oka volt, amire ezúttal nem kívánok kitérni. Tény, hogy a Magyar Tanszék létrejötte Mariborban, akárcsak a kétnyelvű modell kiterjesztése középfokon, mérföldkőnek tekinthető a muravidéki magyarság anyanyelvi oktatása szempontjából, még ha a modell esetében nem is beszélhetünk klasszikus anyanyelvi, hanem sajátos "kétnyelvű" megoldásról. Az állítás azzal együtt is igaz, hogy be kell látni, sajnos mindkettő rendkívül későn, szinte az utolsó pillanatban érkezett, amikor mélyreható, teljes magyar nyelvi és identitásbeli érvényesülésre már csak csekély mozgástér maradt. A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék nem közvetlen szerves folytatása a muravidéki oktatási modellnek, azonban a szlovéniai felsőoktatási intézményrendszer és az itt élő magyarság fontos, kellő szintű figyelmet igénylő intézménye.

Az említett hiányosságok, rész megoldások semmiben nem csökkentik a maribori Magyar Tanszék megtett, az eredmények ellenére is göröngyösnek mondható útját az elmúlt három évtizedben. Az intézmény tevékenysége jelentős minőségi változást tudhat maga mögött. Az oktatók számát és minőségét – bár radikális áttörésről ilyen kis létesítmény esetében lehetetlen beszélni – folyamatosan felfelé ívelő görbe jellemzi. Sokan azt várják el a tanszéktől, hogy pótolja a kétnyelvű oktatási modelltől származó hiányosságokat, azaz képezzen olyan tanárokat, szakembereket, akik "fából vaskarikát" képesek alkotni. Sokszor olyan jogtalan kritika is elhangzik, hogy "a tanszék nem dolgozta ki a kétnyelvű oktatás módszertanát". Minden reálisan és jóindulatúan gondolkodó egyén, de főképpen a szakmabeliek pontosan tudják, hogy az lehetetlen, hiszen annak sem formális, sem tartalmi, sem intézményes feltételei nem adóttak.

Az intézmény a 21. század kihívásai szempontjából viszont arra feltétlenül hivatott, hogy helytálló magyartanárokat képezzen (amit a múltban is a végzetek többsége esetében bizonyítani tudott), és maximálisan segítse a muravidéki kétnyelvű oktatási modell, valamint a tudományos tevékenység minőségi fejlődését, másrészt, a szlovén–magyar nyelvi, valamint

irodalmi és gazdasági kontaktus és kontextus vonatkozásában olyan szakembereket képezzen, akik a két nemzet és a régió közötti széleskörű együttműködés tényleges serkentői, hozzáadott értékei lesznek (a fordítás és tolmácsolás, a turizmus és gazdasági integráció és egyéb kihívások tekintetében).

Sajnos, a folyamatosan csekély hallgatói létszám, valamint az egyre fokozódó pénzhiánnyal küzdő felsőoktatás miatt a terjeszkedés minden szempontból behatárolt volt, és ez ma is érvényes. Azonban a gondok és a nehézségek, valamint a lehetőségek objektív szűkössége ellenére a tanszék küldetésének létjogosultságát, az eredmények őszinte elismerését az semmiben nem kicsinyítheti! A muravidéki magyarság mindenkori politikai képviselőinek, az illetékes szlovén állami felsőoktatási, tudományos és egyetemi felelősöknek, a Maribori Egyetem vezetésének és az anyaországnak ezt folyton szem előtt kell tartani!

Göncz László (1960) Szombathelyen szerzett oklevelet történelem-művelődésszervező szakon, néhány évvel később sikeresen befejezte egyetemi tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészkarán, majd ugyanott doktori (Ph.D) fokozatot szerzett. Történészként a modernkori történelem kutatásával, valamint kisebbségkutatással foglalkozik. Elsősorban a muravidéki magyarság történelme és nemzeti tudatának helyzete, valamint a közép-európai kisebbségek elmúlt másfél évszázadának tanulmányozása jelenti tudományos munkásságának magvát. Tíz önálló kötet és mintegy másfélszáz tudományos jellegű tanulmány szerzője. A szépirodalom terén költőként és prózairóként egyaránt tevékeny. A nyolcvanas évek közepétől a muravidéki magyar érdekvédelmi szervezet művelődésszervezőjeként tevékenykedett, majd 1989-ben az említett szervezet politikai titkárává nevezték ki. 1994-től 2008-ig az újonnan megalakított, a Mura mente kulturális és tudományos életét, valamint a szlovéniai magyar könyvkiadás jelentős részét felkaroló alsólendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója. A 2002-ben alapított Muravidéki Magyar Tudományos Társaság alapító tagja, valamint az egyesület első elnöke volt. 2008 őszétől országgyűlési képviselő.

e-mail: laszlo.goncz@dz-rs.si

Pozdravni govor

Mag. Stanko Baluh

direktor Urada Vlade RS za narodnosti

Spoštovani udeleženci in udeleženke današnje jubilejne slovesnosti ob 30. obletnici ustanovitve Oddelka za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru!

Dovolite mi, da vas pozdravim v imenu Urada Vlade RS za narodnosti ter se organizatorjema – Oddelku za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru ter Madžarskemu kulturnemu klubu v Mariboru – zahvalim za povabilo na današnjo slovesnost.

Urad za narodnosti kot samostojna strokovna služba Vlade RS spremlja poleg uresničevanje ustavnih in zakonskih določil, ki se nanašajo na posebne pravice italijanske narodne skupnosti ter romske skupnosti tudi uresničevanje ustavnih in zakonskih določil, ki se nanašajo na posebne pravice madžarske narodne skupnosti.

Narodne skupnosti imajo poseben pomen za ohranjanje kulturne in jezikovne raznolikosti, so vezni člen med različnimi jeziki in kulturami ter prispevajo k združevanju. Zaščita in podpiranje narodnih skupnosti ter njihovih jezikov in kultur sta v vseevropskem interesu.

Slovenija madžarski manjšini v Republiki Sloveniji omogoča kar najvišje standarde posebne manjšinske zaščite, med drugim ima madžarska narodna skupnost v skladu z zakonom pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja.

Za razliko od italijanske narodne skupnosti, ki ima šole v italijanskem učnem jeziku, je na narodnostno mešanem območju, kjer živi madžarska narodna skupnost, z zakonom določeno dvojezično šolstvo. Model dvojezične vzgoje in izobraževanja v Prekmurju sodi med dvosmerne modele enakovrednega ohranjanja dveh jezikov. Značilnost tega modela je, da dvojezični pouk obiskujejo učenci slovenske in madžarske narodnosti, torej učenci dveh maternih jezikov. Oba jezika imata tako status učnega jezika kot učnega predmeta in sta enakovredna pri sporazumevanju med poukom in zunaj njega ter pri delovanju šole na ustni in pisni ravni. Za uspešno uresničevanje dvojezičnega modela pa potrebujemo dovolj strokovno usposobljeno osebje, ki ima tudi možnosti nadaljnega usposabljanja na tem področju.

Ob tem je potrebno izpostaviti mariborsko hungaristiko, ki daje primeren izbor potrebnega znanja, kar omogoča oblikovanje široko razgledanega diplomanta, ki zna pridobljeno znanje ob zaključku študija praktično uporabljati in se ustrezno odzivati na aktualne jezikovne ter kulturne izzive sodobnega časa ter se tudi uspešno vključiti na trg dela. Le-ta je usposobljen skrbeti za visoko raven jezikovne kulture na vseh področjih družbenih in gospodarskih dejavnostih, od medijev, turizma do lektoriranja in jezikovnega svetovanja.

Bodočim učiteljem kakor tudi učiteljem ter strokovnim delavcem, ki že delajo v dvojezičnih vzgojno-izobraževalnih zavodih omogoča jezikovno izpopolnjevanje in pridobitev dodatnega znanja oziroma poglobitev v književnost ter jezik.

Na Uradu Vlade RS za narodnosti pozdravljamo in podpiramo aktivnosti mariborske hungaristike, saj menimo, da madžarski jezik kot sosedski jezik ter jezik madžarske narodne skupnosti na obmejnem področju pridobiva s študijem dodano vrednost, v današnjem času integracijskih procesov in globalizacije je pa še posebej pomembno, da se posvečamo vlogi manjšinskih jezikov. Z vidika gospodarskega ter družbenega razvoja v širši regiji in povezovanja, predvsem pa v prid kvalitetnega ohranjanja in razvoja maternega jezika ter narodne identitete avtohtone madžarske narodne skupnosti v Prekmurju, je izredno pomembno, da se izobraževanje v okviru oddelka stalno nadgrajuje, ob tem, da se za razvoj jezika postavljajo tudi novi izzivi, o katerih se bo spregovorilo tudi danes na tej prireditvi.

Dovolite mi, da vam ob zaključku mojega uvodnega pozdrava zaželim uspešno obujanje spominov minulega npora, vloženega v nastanek in razvoj oddelka kakor tudi konstruktivno razpravo o pogledih na nadaljnji razvoj študija in jezika in to ne samo kot v vlogi sosedskega jezika ampak tudi jezika madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.

Stanko Baluh, rojen leta 1968 v Celju, je po opravljeni maturi na Gimnaziji Poljane nadaljeval s študijem filozofije na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani in na Ohio State University Columbus v ZDA, kjer je diplomiral iz pedagogike ter magistriral iz filozofskih znanosti v teologiji, smer dialektika. Po vrnitvi v Slovenijo je sodeloval v raznih vzgojno-izobraževalnih projektih in predaval na različnih mednarodnih simpozijih. Leta 2000 se je kot svetovalec direktorja zaposlil na Uradu Vlade RS za narodnosti. Od julija 2006 dalje je direktor tega urada.

e-mail: stane.baluh@gov.si

Köszöntő
Horváth Ferenc
Az MMÖNK Tanácsának elnöke

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim!

Jó érzés hazatérni! Úgy érzem, hogy a mai napon én is egy kicsit hazatértem, hiszen itt, az intézményben eltöltött néhány esztendő merőben meghatározta az életemet. Az ünnepség előtt végigsétálva a folyosókon számos emléket idéztem fel magamban, nemcsak a tanulásról, hanem szerelmekről, régen látott ismerősökről, s mindenféle egyéb eseményről. A tanszéknek sosem volt könnyű feladata, hiszen 30 éves fennállása során mindig a viszonylag kis létszámú hallgatóságból egy jó képességű szakembergárdát kellett útra bocsátania. S ha most végignézek a teremben, s bár sokan, akik itt végeztek, nincsenek ma közöttünk, akkor megállapítható, hogy a tanszék oktatói többé-kevésbé jó munkát végeztek. Számos olyan személy tanult a Magyar Tanszéken, akik az élet különböző területein meghatározó szerepet töltenek be a muravidéki magyarság életében. A válságos időkben különösen fontos az ország és a politika viszonyulása a tanszékhez, hiszen annak szükségességéhez nem fér kétség. Ezért is szeretnék köszönetet mondani Dékán úrnak, hogy a szűkös költségvetés ellenére is biztosított a tanszék működése, s remélem, hogy ez a jövőben sem lesz másképpen.

A tanszék múltjáról és jelenéről már többen felszólaltak előttem, s mivel az elhangzottakkal zömében egyetértek, nem kívánom ezeket megismételni. Mivel a délutáni kerekasztal-beszélgetésen nem tudok részt venni, inkább a jövőről szeretnék beszélni, ahogy azt én látom. Elsősorban kettős feladatot látok a tanszék jövőjét illetően. Egyrészt folytatni a magyartanár és egyéb képzést, másrészt pedig – ha a kétnyelvű oktatásban valamennyire is komolyan gondolkodunk – a tanszék egyik fő feladatát abban látom, hogy magyar nyelvből megfelelő tudást biztosít a szaktantárgyakat tanító leendő tanároknak, hiszen ahogy ezt több felmérés is kimutatta, a szaktantárgyaknál jelentkező nyelvi deficitek jelentik a kétnyelvű oktatás egyik legnagyobb hiányosságát. Megítélésem szerint kötelezővé kellene tenni a jövőben, hogy a kétnyelvű oktatásban részt venni kívánó hallgatók járjanak el effajta képzésre.

Az MMÖNK és a tanszék vezetősége között az utóbbi időben elkezdődött egy párbeszéd. Igaz, hogy még nagyon az elején tartunk, de fontos, hogy együtt gondolkodunk, és megpróbáljuk együtt megkeresni a megoldásokat a tanszék működésének biztosítására, s ebben is az MMÖNK Tanácsának támogatását ígérem.

A Tanszéknek gratulálok az elmúlt 30 esztendőhöz, és további sok eredményes évet kívánok!

Horváth Ferenc (1972), a Maribori Egyetem Pedagógiai Karán végzett, magyar nyelv és irodalom, valamint földrajz szakon. 1996 óta a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet újságírója, 2008 és 2011 januárja között annak igazgatója. A nemzetiségi politikában 1998 óta aktív, két mandátumon át a lendvai magyar önkormányzatot vezette, 2011 januárjától pedig a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség Tanácsának elnöke.

e-mail: horvath.ferenc@muravidek.si

Pozdravni govor

Irena Kumer, predstojnica Območne enote
Zavoda RS za šolstvo Murska Sobota

Cenjeni gospe in gospodje!

Spoštovani gostitelji, redni prof. dr. Marko Jesenšek, dekan FF Maribor!

Spoštovana izredna prof. doktorica Anna Kollath, predstojnica Oddelka za madžarski jezik in književnost s sodelavci!

Spoštovani visoki gostje!

Spoštovani jubilanti – nekdanji in sedanji študenti, nekdanji in sedanji profesorji!

Spoštovani vsi prisotni!

Iskrena hvala za prijazno povabilo organizatorju. V čast mi je, da sem del tega pomembnega dogodka – jubilejne slovesnosti ob 30-letnici ustanovitve Oddelka za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Vse prisotne pozdravljam v imenu Zavoda RS za šolstvo in v osebni imenu ter vsem jubilantom iskreno čestitam.

Pred tridesetimi leti se je z ustanovitvijo Oddelka za madžarski jezik in književnost udejanil odgovor na potrebe časa. Nedvomno je, da je Oddelek v tem obdobju, ki sicer ne pomeni časovno mogočne zgodovinske tradicije, uresničeval pomembno in občutljivo poslanstvo. Kot predstavnica inštitucije, ki je s svojo dejavnostjo tesno povezana in usmerjena v šolsko prakso, še posebej izpostavljam pomembnost izvajanja ene izmed dejavnosti Oddelka, to je izobraževanje učiteljev madžarščine. Proces, ki se na tem področju odvija, ni nikoli zaključen, saj je potrebno vedno znova zaznavati potrebe prostora in časa, jih razumeti in slediti ter tudi iskati takšne vzgojno-izobraževalne modele, katerih cilj je kakovostna vzgoja in izobraževanje.

Znanstvenoraziskovalna in pedagoška odličnost, ki sta v letih delovanja postali stalnici Oddelka, pa poleg odličnih profesorjev zahtevata tudi odlične študente. Naloge in pričakovanja, pred katere so postavljeni bodoči diplomanti Oddelka za madžarski jezik in književnost, ki svoje poklicne izzive iščejo na področju vzgoje in izobraževanja, so bile v preteklosti, so danes in bodo jutri zahtevne in vsakovrstne. Menim, da je za izvajanje najodgovornejšega poklica, poučevanje in učenje mladine pa je eden izmed najodgovornejših poklicev, potrebno, da si zastavimo visoka pričakovanja in primerne zahteve. Dvojezična šola je ena najpomembnejših sistematičnih ohranjevalk madžarske narodnostne materinščine. Je prostor, kjer se drug ob drugem in skupaj oplajata dve kulturi in dva jezika. Nosilci razvoja in ohranjanja jezika pa so učitelji, zato jim izobraževanje ne more dati le jezikovne in strokovne izobrazbe, ampak tudi zavedanje svojega poslanstva. Biti učitelj narodnostnega jezika,

pomeni opravljati enkratno poslanstvo v narodnostnem okolju. Tako je zgovoren podatek, da je v tem trenutku na štirih dvojezičnih osnovnih šolah v Prekmurju in Dvojezični srednji šoli v Lendavi od 35 učiteljev madžarščine kot materinščine ali drugega jezika kar 23 takih, ki so zaključili študij na Oddelku za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete v Mariboru.

Spoštovani!

V omenjeni razsežnosti razumem tudi nadaljnji razvoj in vlogo Oddelka. To je skrb za izobraževanje strokovno kompetentnih in jezikovno lojalnih učiteljev, njegov prispevek k razvijanju sistema dvojezičnega izobraževanja in v razvoju in posodabljanju poučevanja madžarskega jezika, slednjič in nenazadnje pa tudi pomembno vlogo pri ohranjanju jezika narodnosti in krepitvi narodnostne identitete.

Dr. Anni Kolláth, njenim sodelavcem, ki danes, tistim, ki ste oziroma so v preteklih desetletjih sodelovali z našo inštitucijo v podpori in doseganju ciljev dvojezičnega vzgojno-izobraževalnega procesa se iskreno zahvaljujem. Prepričana sem, da bo Oddelek tudi v prihodnje smelo iskal in uspešno odgovarjal na izzive. Iskrene čestitke.

Irena Kumer je profesorica slovenskega jezika s književnostjo in sociologije. Na Zavodu RS za šolstvo je zaposlena od leta 1991, najprej kot pedagoška svetovalka za slovenski jezik v območni enoti Murska Sobota, od leta 1995 je predstojnica murskosoboške enote. Sodeluje v nalogah Zavoda RS za šolstvo, spodbuja uvajanje sprememb in kakovost vzgojno-izobraževalnega dela ter spodbudno učno okolje v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Še posebej se posveča razvojnemu delu z ravnateljmi in šolami.

e-mail: irena.kumer@zrss.si

Ünnepi köszöntő

Kolláth Anna

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Tisztelt Konferencia!

Hölgyeim és Uraim!

Ünnepi konferenciánk első részében nagyon sok szépet és jót hallottunk Tanszékünk munkájáról. Köszönöm minden kedves vendégünknek az elismerő, bátorító, kedves szavakat. Nagyon jólesik. Szükségünk van rá. Jó a szélesebb közönség, a tágabb szakma visszaigazolása arról, hogy az, amit az elődök hagyományait tiszteletben tartva, a megszüntetve megőrzés elve alapján teszünk, nem hiábavaló dolog. Hogy vannak eredményeink és sikereink, és most, az ünnepen, inkább csak ezekre koncentrálnak, a nehézségeket legalább egy napra – jó szorosán – palackba zárjuk. Hisszük, hogy kis tanszékként is, kiváló szakember-kollégáinkkal, ambiciózus, tudásra vágyó hallgatóinkkal, az Önök segítségével és támogatásával meg tudjuk váltani a ránk bízott világdarabot.

Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégeink! A tanszék oktató és tudományos-szakmai munkájáról ünnepségünk második részében fognak hallani: tanszékvezetők, oktatók és hallgatók, a tanszék jelenlegi munkatársai, vendégtanárai fogják megosztani Önökkel impresszióikat, élményeiket, munkájuk legfontosabb szegmenseit, beszélnek kapcsolatokról, megtett utakról és innovációkról.

A délutáni kerekasztal-beszélgetésen lehetőségünk lesz elmondani mindazt, amit tenni szeretnénk, amit várnak tőlünk és amire képesek vagyunk a mai, elég nehéznek mondható világban. Bízom benne, hogy rengeteg ötlettel, javaslattal leszünk gazdagabbak a mai napon, ehhez kérem valamennyiük aktív közreműködését.

Hölgyeim és Uraim! Engedjék meg, hogy – az utolsó előtti szó jogán – megköszönjem a Tanszék oktatóinak, Rudaš Jutka docens asszonynak, lektorunknak, Gróf Annamáriának és vendégelőadóknak, Merényi Annamáriának, a Maribori Magyar Kultúrklubnak, Kóša Péter diákelnöknek, minden kedves hallgatóknak, hogy lehetővé és valósággá tették az ünnepet. Köszönöm.

Összefoglaló reflexióként egy modatot még... Nem a sajátom... Kölcsönöztem. Egyetemista korom kultregényének, Daniel Keyes *Virágot Algernonjának* egy mondatát. Ez jár mostanában a fejemben ebben az egyre kiszámíthatatlanabbá váló világban: „Az oktatás és az intelligencia, amelyet nem fűt át az emberszeretet, semmit sem ér.” Ebben a szellemben élek és dolgozom immár 19 éve a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén.

Pozdravni govor

Kolláth Anna

Oddelek za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru

Spoštovane dame in spoštovani gospodje!

V prvem delu slavnostne konference smo slišali veliko lepega in dobrega o delu na našem oddelku.

Zahvaljujem se vsem našim dragim gostom za pohvalne, ohrabrujoče in prijazne besede. Dobro nam déjo. Potrebujemo jih. Širše občinstvo in tudi zanimanje strokovne javnosti pričata o tem, da je to, kar delamo s spoštovanjem zapuščin naših predhodnikov, ko ukinjamo in ohranjamo, vredno truda. Dosegamo rezultate in uspehe, in danes se v duhu slavlja osredotočimo nanje, bolj kot na težave, ki jih za en dan tesno zaprimo v steklenico. Verjamemo, da – ne glede na to, da je naš oddelek majhen oddelek, z odličnimi strokovnjaki, kolegi, z ambicioznimi, vedoželjnimi študenti – lahko z vašo pomočjo in podporo odrešimo košček sveta, ki nam je zaupan.

Spoštovane dame in spoštovani gospodje, dragi naši gosti! O izobraževanju, ki poteka na Oddelku, o znanstvenem in strokovnem delu bomo spregovorili v drugem delu konference. Predstojniki, profesorji in študenti, sodelavci oddelka in gostujoči profesorji bodo z vami delili svoje vtise, izkušnje, najpomembnejše segmente svojega dela. Spregovorili bodo o vzpostavljanju stikov, o prehojenih poteh in novostih.

Na popoldanskem delu programa bomo pri okrogli mizi imeli priložnosti govoriti o tem, kaj bi radi naredili, kaj od nas pričakujejo in česa smo zmožni v sedanjih – lahko rečemo – težkih okoliščinah. Upam, da bomo po današnjem dnevu bogatejši za veliko idej in predlogov. Zato vas pri tem prosim za aktivno sodelovanje.

Spoštovane dame in spoštovani gospodje! Dovolite mi, da se zahvalim članom oddelka, ge. docentki dr. Jutki Rudaš, naši lektorici ge. Annamáriji Gróf in gostujoči docentki ge. dr. Annamáriji Merényi. Madžarskemu kulturnemu klubu v Mariboru, Pétru Kosi, študentskemu predsedniku kluba, vsem našim slušateljem, da so omogočili in realizirali slavnostni dogodek. Hvala.

Povedala bi samo še eno misel iz romana, ki je bil v času, ko sem bila študentka, kulturni roman naše generacije, to je roman Daniela Keysa Rože za Algernona. V zadnjem času, v tem nepredvidljivem svetu, mi velikokrat pride na misel: „Izobraževanje in inteligenca, ki nista prežeta z ljubeznijo do človeka, nimata vrednosti“. V tem duhu živim in delam že devetnajst let na Oddelku za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru.

II. Kapcsolatok, alakulások-
alakítások régen és ma

Povezovanje, stiki in dogodki nekoč
in danes

Ob 30 letnici Oddelka za madžarski jezik in književnost na Pedagoški/Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru

Martin Kramar

Filozofska fakulteta UM

Neposredni razlog, da sem vodil priprave študija madžarskega jezika na Pedagoški akademiji v Mariboru, je bil ta, da sem v takratnem času bil prodekan za pedagoško dejavnost in je priprava študijskih programov sodila v moje delovno področje. Pomembnejši pa so bili drugi, globlji razlogi.

Madžarski jezik mi je bil blizu. Doživljal in spoznaval sem ga in se ga tudi učil preko družinskih vezi (moja žena Helena je izhajala in madžarske družine v Lendavi). Doživljal sem ga tudi v širšem neposrednem narodnostno mešanem (dvojezičnem) okolju kot jezik okolja.

Pred zaposlitvijo na Pedagoški akademiji v Mariboru sem dve leti (1974 – 1976) delal kot šolski pedagog na dvojezični osnovni šoli v Lendavi. Pri vsakdanjem stiku in delu z učenci, učitelji in straši sem potreboval tudi madžarski jezik, zato sem se ga tudi učil. Dobro sem spoznal tudi bistvo in konkretne jezikovne, pedagoške in didaktične značilnosti dvojezičnega vzgojno-izobraževalnega procesa. V takšnem procesu je učitelj, ki z učenci lahko komunicira v njihovi materinščini, izjemno pomemben dejavnik.

Na Pedagoški akademiji sem sodeloval z lektorji za madžarski jezik in v odnosih z njimi ohranil stik z madžarskim jezikom tudi izven mojih družinskih okvirov.

V vsem tem je zorelo prepričanje, da samo z lektoratom ni mogoče zagotavljati vseh potreb po znanju madžarskega jezika, ki so izhajale iz življenja madžarske narodne skupnosti in celotnega dvojezičnega slovensko-madžarskega področja v Sloveniji.

Močni argumenti za uvedbo študija madžarskega jezika so izhajali tudi iz globljih etičnih razlogov. Našim državljanom madžarske narodnosti, ki tvorijo pomembno narodnostno skupnost, je bilo potrebno omogočiti, da lahko doma (v Sloveniji) študirajo svoj materinski jezik, se izobražujejo v svojem jeziku tudi na visokošolski (univerzitetni) ravni in s tem ohranjajo, razvijajo in bogatijo svojo materinščino. Zato smo začeli pripravljati izobraževalni program in druge potrebne pogoje za uvedbo študija madžarskega jezika.

Uvedba študija madžarskega jezika je bil pomemben korak in dragocen prispevek k uresničevanju tega.

Pri pripravi programa (predmetnika in učnih načrtov predmetov) je izjemno pomembno delo opravil dr. Otto Vörös, ki je takrat bil lektor za madžarski jezik. Čeprav smo se pri oblikovanju programa, in v tem okviru tudi predmetnika, zgledovali po obstoječih programih, je bilo več posebnih vprašanj.

Cilje študija smo postavili širše:

- Pridobiti temeljito jezikovno znanje in usvojiti jezik kot celoto, z vsemi njegovimi temeljnimi sestavinami (jezikovno znanje, književnost, zgodovino jezika) in razviti celovito jezikovno kompetentnost.
- Pridobiti pedagoško znanje in razviti kompetence za kakovostno izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa v dvojezičnih (osnovnih in srednjih) šolah.
- Pridobiti potrebno znanje in razviti kompetence za delo v javnem družbenem in kulturnem življenju na dvojezičnem področju.

Zato naj bi program vseboval tri smeri:

- študij jezika
- pedagoški program in
- program za delo v javnem (kulturnem, informativnem) delu na dvojezičnem področju.

Osnovno pozornost smo namenili pripravi pedagoškega programa študija madžarskega jezika, saj so za to bile tudi največje potrebe in najugodnejši pogoji.

Pedagoški program je bil namenjen izobraževanju učiteljev madžarskega jezika. V okviru tega naj bi razvili in izvajali tudi študij za delo v dvojezični šoli in specialno didaktiko dvojezičnega pouka za vse pedagoške delavce: vzgojiteljice/vzgojitelje predšolskih otrok, za učiteljice/učitelje razrednega pouka in za predmetne učiteljice in učitelje osnovnega in srednjega izobraževanja.

Med študijem naj bi študentke in študenti spoznali tudi madžarsko zgodovino in kulturo, kar je izhajalo iz ciljev in vsebine takrat veljavnega vzgojno-izobraževalnega programa dvojezične osnovne šole.

Priprava tako zasnovanega programa je bila zelo zahtevna. Dr. Otto Vörös je pripravljajl učne načrte jezikovnih in z njimi tesneje povezanih predmetov, sam pa sem pripravljajl druge sestavine programa. Delala sva zelo usklajeno. Vsak program sva zasnovala skupaj, jih skupaj pregledala, razpravljajla o vprašanjih, ki so nastajala skupaj razčiščevala in oblikovala rešitve. To sva delala po opravljenem rednem delu, največkrat pri meni doma, pozno v noč. Sodelovanja je preraslo v pravo timsko delo, rezultat pa je bil dober študijski program, ki je bil tudi sprejet in smo ga v študijskem letu 1980/1981 začeli izvajati.

Izvajali smo samo pedagoški program – izobraževanje učiteljev madžarskega jezika. Ta je vključeval tudi metodiko pouka v dvojezični osnovni šoli. Metodike oziroma specialne didaktike dela vzgojno-izobraževalnega dela v dvojezični šoli in v predšolski vzgoji, kot je bilo zastavljeno v izhodiščih, pa nismo uspeli razviti tako, kot je bilo zamišljeno in je še danes potrebno.

Posebnost študija madžarskega jezika je tudi zelo nizko število študentov. Zaradi tega je možna popolna individualizacija v izvajanju programa, vendar so tudi manj ugodne okoliščine, povezane z zaposlitvijo potrebnih učiteljev, zlasti financiranje študija. Zaradi tega izvajanje študija nikoli ni bilo ogroženo, so pa učitelji obremenjeni z več predmeti.

Pri pripravi in v začetni fazi izvajanja študija madžarskega jezika je dragoceno in izjemno pomembno delo opravil dr. Otto Vörös in se mu kot tesni sodelavec pri tem delu in kot prvi predstojnik oddelka za to iskreno prisrčno zahvaljujem.

K delu in razvoju je veliko prispeval prvi redno zaposlen profesor dr. Jozsef Varga, ki sem ga poznal že veliko prej, iz časa mojega bivanja in dela v Lendavi. Zato sem pri iskanju učiteljev za izvajanje našega študija madžarskega jezika najprej poiskal njega in ga prosil za sodelovanje in za to, da prevzame vodenje in nadaljnji razvoj študija. Moja pričakovanja so se uresničila. Jožef Varga je takoj dojel pomembnost našega novega programa in njegovega sodelovanja v njem. Kmalu po prihodu na PA je prevzel tudi predstojniško vlogo na oddelku. Na tem oddelku je delal vse do upokojitve in s svojim delom veliko prispeval k uspehom, utrditvi, uveljavitvi in nadaljnjemu razvoju študija madžarskega jezika in celotnega oddelka.

Zelo dragoceno je bilo sodelovanje kolegov iz Madžarske, ki so bili lektorji in hkrati delali kot učitelji – izvajalci predmetov v izobraževalnem programu madžarskega jezika: dr. Guttmann Miklos, dr. Molnar Zoltan Miklos, dr. Bokor Jozsef in dr. Kollath Anna, ki dela še danes in je trenutno predstojnica oddelka. Vsi smo bili tesno povezani s kolegijalnimi in prijateljskimi odnosi, ki so ostali, čeprav se nekateri že redko srečujemo. Vsem se zahvaljujem za njihovo veliko zavzetost za kakovostno izvajanje študijskega programa, za poglobljanje in razvoj celotnega študija in za prijazne medsebojne delovne odnose. Zahvaljujem se jim tudi za to da so mi nadalje odpirali lepoto, žlahtnost in srčnost madžarskega jezika in s tem mojo vez z njim še bolj okrepili

Pomembne prispevke k uspešnemu izvajanju študija in k delu oddelka so prispevali tudi drugi domači in sodelavci z Madžarske, vendar takrat na oddelku nisem imel neposrednih delovnih obveznosti.

S študentkami in študenti sem se srečeval pri mojem predmetu, didaktika, ki je v skupnem pedagoškem modulu tudi v študijskem programu madžarščine.

Dr. Martin Kramar, rojen leta 1945, je izredni profesor za didaktiko. Pred prihodom na Pedagoško akademijo v Mariboru je bil šolski pedagog na dvojezični osnovni šoli v Lendavi. Na Pedagoški akademiji je začel delati leta 1976. Po razvoju Pedagoške akademije v Pedagoško fakulteto je dalal na tej fakulteti. Dvakrat je bil prodekan za vzgojno-

izobraževalno dejavnost. Dolgo časa je bil predstojnik Oddelka za pedagoške in psihološke predmete in Oddelka za pedagogiko. Vodil je pripravo študija madžarskega jezika in bil Predstojnik oddelka za madžarski jezik. Vodil je pripravo dodiplomskega in podiplomskega študija pedagogike. Po ustanovitvi Filozofske fakultete Maribor je na tej fakulteti bil nosilec in izvajalec predmetov splošna didaktika, didaktika 1, didaktika 2 in didaktike v podiplomskem študiju pedagogike in nekaterih drugi podiplomskih programih. Napisal je več znanstvenih razprav, Sodeloval na mnogih znanstvenih srečanjih doma in v tujini in objavil nad sto znanstvenih razprav in šest samostojnih del.

e-mail: martin.kramar@uni-mb.si

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék születése

a Maribori Egyetem Pedagógiai Karán

Dr. Varga József, nyugalmazott egyetemi tanár

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

1. A II. világháború után, az Új-Jugoszláviához visszacsatolt 33 muravidéki magyar lakosságú települések őshonos magyarsága, jóformán nem gyakorolhatta sem anyanyelvét, sem önazonosságjegyeit, sem társadalmi érvényesülését, sem nemzettudatának kifejezésre juttatását. Ezen az áldatlan állapoton sokat változtatott a kétnyelvű nevelési-oktatási tanintézmények 1959/60-as iskolaévben történő bevezetése, és a hivatalosan is széleskörű, minden társadalmi rétegre kiterjedő, kétnyelvű ügykezelés a Lendvai- és a Muraszombati Községekben.

A muravidéki kétnyelvű általános iskolát végzett magyar nemzetiségű tanulók csak az 1974/75-ös tanévtől kezdődően tanulhatták anyanyelvüket a lendvai, a muraszombati, a rakičani és a radenci szakirányú középiskolákban (szak- és szakközépiskola, gimnázium). Mind a négy tanintézményben Varga József tanította a magyar nyelvet és az irodalmat.

Ennek a ténynek értelmi folyamataként jelentkezett az igény a kétnyelvű tanintézményekben dolgozó pedagógusok magyar nyelvi képzésére a felsőfokon is; vagyis a főiskolákon és az egyetemeken. Így született meg a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék a Maribori Egyetem Pedagógiai Akadémiáján az 1980/81-es tanévben; ahol már az 1966/67-es tanévben működött a Magyar Lektorátus azzal a céllal, hogy a kétnyelvű óvodákban és az általános iskolákban dolgozó nevelők magyar nyelvi, szakmai és módszertani felkészítését szolgálja. Első lektora Hegedüs Rajmund volt.

A kétnyelvű nevelő-óvó-oktató intézményekben (a Lendvai és a Muraszombati Községben) dolgozó pedagógusok igényelték a magyar nyelvtudásuk, szakmai-módszertani képzettségük megfelelő szintű kiegészítését és gazdagítását, de nagy szükség volt az általános iskolai magyar szakos tanárookra is, hogy minél eredményesebb nevelési-oktatási munkát tudjanak megvalósítani. Ezeket a fontos nevelési és oktatási célokat volt hivatott megoldani, biztosítani az óvodák és az elemi vagy általános iskolák részére az újonnan alakult Maribori Magyar Tanszék. Legyen az irányító, támogató-képző központja a szlovéniai hungarológianak; nyújtson intézményes magyar nyelvi, irodalmi, szakmódszertani, művelődéstörténeti stb. segítséget minden területen és szinten a Muravidéken élő és ezt igénylő őshonos magyarságnak.

A Maribori Egyetem keretében működő Magyar Tanszéken az első tanévben két hallgató kezdte meg a kétéves, általános iskolai tanárképzést: Bazsika Valéria és Celec Irénke. Az elsős főiskolai hallgatók nyilatkozata:

Bazsika Valéria (magyar nyelv és irodalom – társadalmi erkölcsi nevelés szak): „Mariborban végeztem a pedagógiai gimnáziumot, itt tanultam magyarul. Nagyon szeretem az anyanyelvemet, azért tanulok magyarul, folytatom a magyar nyelv tanulását, hiszen a magyar nemzetiségnek szüksége van magyar szakemberekre. Remélem, hogy sikeresen elvégzem az iskolát, és visszakerülök oda, ahonnan jöttem; vagyis a Lendvai Községbe.”

Celec Irénke (magyar nyelv és irodalom – szlovén nyelv és irodalom szak): „Én a muraszombati pedagógiai gimnáziumot végeztem el, és mindig az volt a vágyam, hogy tanítónő legyek. Ezért határoztam el, hogy a Maribori Pedagógiai Akadémián folytatom tanulmányaimat, és most első éven tanulok a Magyar Tanszéken. A magyart szeretném tanulni, anyanyelvemet, mert szeretem. Különbösen is a nyelveket szeretem a legjobban, de a vágyam az, hogy magyar szakos tanár legyek. Erre itt minden lehetőség megvan. Az első fokozat után is szeretném folytatni a magyar nyelv tanulását, hogy aztán majd középiskolai magyar szakos tanárként dolgozhassak.”

Társadalmi-politikai és oktatási fórumok döntése alapján alakulhatott meg a Maribori Egyetem Pedagógiai Akadémián a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, és kezdhette meg működését az 1980/81-es tanévben. Ezt megelőzően egy szakmai munkabizottság készítette el a hivatalos okmányokat a megalakuláshoz, az intézmény első fokozatú oktatási programját: a tanterveket, a tantárgyakat, az óraszámokat stb. pedig Szomi Pál, Varga József és Vörös Ottó állította össze; a második fokozatra – vagyis a négyéves felsőfokú, egyetemi képzésre – pedig főleg Varga József tanszékvezető dr. Bokor József magyar lektor közreműködésével.

A Pedagógiai Akadémia dékánhelyettese, mag. Martin Kramar felkérő levelében (1980. április 3-án) értesített, hogy a szakmai munkabizottság engem kér és bízott meg azzal a fontos és igényes feladattal, hogy az alábbi tantárgyak programját, illetőleg tantervét elkészítsem nyelvi-pedagógiai szakmai tudásommal és sokoldalú, gazdag oktatási tapasztalataimmal:

- *Magyar irodalomtörténet,*
- *Szövegértés és elemzés (interpretáció),*
- *A magyar nyelv és irodalom módszertana.*

A három fenti tantárgy tantervének tartalmaznia kellett az alábbi pedagógiai és didaktikai szempontokat, azaz elemeket:

1. A tantárgy általános célja,
2. A stúdium tartalma – a tanterv egységeinek részletes és logikus felosztása,
3. Az egyetemi hallgatók kötelezettségei (a fokozatok követelményei, kollokviumok, vizsgák, szemináriumi dolgozatok és más),
4. Szakirodalom.

A maribori Magyar Tanszéken az első két hónapban Vörös Ottó, a Szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tanára, maribori magyar lektor foglalkozott a két elsős hallgatóval. Főleg a nyelvészeti tantárgyakat tanította. 1980 decemberében viszont már Varga József (a Lendvai Fémipari-, Pedagógiai- és Közgazdasági Szakirányú Középiskola) magyartanára is bekapcsolódott a tanszéki, egyetemi oktatásba, mint óraadó tanár, aki az irodalomtudományi tantárgyakat tanította többek között. A Tanszék vezetője ekkor mag. Martin Kramar volt. 1981 decemberétől pedig Varga József főiskolai oktató lett a Tanszék vezetője, nyugdíjazásáig, 1997 szeptemberéig. De még óraadóként visszajárt 2003 szeptemberéig tanítani a magyar nyelv és irodalom tanításának a módszertanát, mint erre a tantárgyra is habilitált egyetemi oktató. Vizsgáztatott is, sőt néhány hallgató diplomadolgozatának is szakmentora volt.

2. A Maribori Egyetem Pedagógiai Akadémia működésének 20. jubileumi ünnepén megemlékeztek az újonnan megalakult Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékről is. Az ünnepélyen résztvevő Majda Poljanšek, az Oktatás és Nevelés, valamint Testnevelés Köztársasági Bizottságának elnöke tartott értékelő ünnepi beszédet. A Szombathelyi Tanárképző Főiskola igazgatója, Szalay László és dr. Gadányi Károly, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának elnöke, valamint a szlovéniai főiskolák és egyetemek képviselői is jelen voltak.

Szalay László köszöntőjében így nyilatkozott: „A Szombathelyi Tanárképző Főiskola testvéri örömmel köszönti az alapításának 20. éves jubileumát ünneplő Pedagógiai Akadémia oktatóit, hallgatóit. Öröm számunkra, hogy az egy évtizedes együttműködésünk új gyümölcse a Szombathelyen létrejött Szlovén, Mariborban pedig a Magyar Tanszék, a két nyelv és irodalom magasabb oktatásának a lehetősége...”

Mag. Martin Kramar, dékánhelyettes, a maribori Magyar Tanszék megbízott vezetője hangsúlyozta ünnepi hozzászólásában: „A Magyar Tanszék jelentőségét elsősorban a következőkben látjuk: A magyar nyelvet tanító pedagógusokat kell megfelelően felkészíteni a feladatuk elvégzésére. Aztán fontos a magyar nyelv fejlesztése a nemzetiségileg vegyeslakosságú területen, és e nyelv iránt felkelteni az érdeklődést a főiskolások körében is... És ami a legfontosabb, a tanszéki munkával is szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy a magyar nyelv ismerete lehetővé tegye a magyar kultúra jobb megismerését... Remélem, hogy a jövőben fejlődni és gazdagodni fog a Magyar Tanszék olyan programokkal is, amelyek lehetővé teszik a magyar nyelv hallgatását, tanulását más karok főiskolai hallgatóinak is...”

Vörös Ottó, magyar lektor néhány gondolata: „Új tanszék alapítása egy felsőoktatási intézményben nagy felelősséget jelent. A vele való elszámolás mindig kétoldalú. Egyrészt ki kell elégíteni az igényt, amely megteremti Jugoszlávia második Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékét, nevezetesen azt, hogy a szlovéniai kétnyelvű oktatás számára magyartanárokat adjon. Másrészt ezeknek a tanároknak a lehető legjobban képzett szakembereknek kell lenni, felvértezve a magyar nyelv, irodalom és kultúra mély ismereteivel, és azzal a lelkesedéssel és képességgel, hogy ezt a lehető legmagasabb fokon adják át tanítványaiknak.”

3. A Maribori Egyetem Pedagógiai Akadémián, a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken az állandó munkaviszonyban levő Varga József, főiskolai adjunktus (1981. október 1-jétől) és a Maribori Magyar Lektorátus tanárai tanították a legfontosabb nyelvi és irodalmi tantárgyakat. Néhány egyéb tantárgy oktatását, egy-egy szemeszterben a Szombathelyi Berszsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tanárai tartották meg, például: *Magyarország földrajza, Magyarország történelme, Dialektológia* stb. (dr. Goda Imre, dr. Gadányi Károly, dr. Papp János, dr. Rónai Béla). Később dr. Guttmann Miklós, dr. Bokor József, dr. Kolláth Anna, akik magyar lektorok is voltak.

Azt is érdemes megemlíteni, hogy a Tanszék első tíz-tizenöt évében a Maribori Magyar Tanszék és a Szombathelyi Szlovén Tanszék egy-egy szemeszterben négy-öt hallgatócserét is megvalósított azzal a céllal, hogy a muravidéki magyar és a rábavidéki szlovén főiskolai, azaz egyetemi hallgatók anyanyelvi, irodalmi, művelődéstörténeti stb. ismeret gazdagítsa. Ennek a fontos kiegészítő képzésnek a költségeit az Oktatásügyi Minisztériumok dotálták, és a két Tanszék végezte. A Maribori Magyar Tanszék hallgatói a Szombathelyi Berszsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanszékén gazdagították nyelvi, irodalmi, módszertani stb. ismereteiket; a Szombathelyi Szlavisztikai Tanszék szlovén hallgatói pedig a Maribori Pedagógiai Kar Szlovén Tanszékén.

A maribori Magyar Tanszék és a Magyar Nyelvi Lektorátus hallgatói évente 3–5 napos tanulmányi kiránduláson vettek részt. Legtöbbször a május elsejei szünidőben. A négyéves ciklusban megismerték Magyarország jelentősebb nyelvi és irodalmi központjait, kulturális, történelmi és földrajzi nevezetességeit és értékeit stb. Csak néhány várost, intézményt és műemléket említek meg. – Budapest: Országház, Tudományos Akadémia, Budavári Palota, Széchenyi Könyvtár, Magyarok Világszövetsége, Bölcsészettudományi Kar, Hősök tere, Vörösmarty tér, Mátyás templom, Nemzeti Galéria, Szépművészeti Múzeum stb. Ehhez hasonlóan történt az alábbi néhány fontosabb város, műemlék, park, stb. megismerése, megismertetése is. Csak néhányat sorolok fel: Ják, Szombathely, Kőszeg, Sopron, Győr, Esztergom, Fertőd, Nagycenk, Visegrád, Székesfehérvár, Veszprém, Pákozd, Kápolnásnyék, Keszthely, Hévíz, Pécs, Mohácsi Emlékpark, Herend, Baja, Szeged, Ópusztaszer, Kecskemét, Kiskőrös, Debrecen, Nyíregyháza, Széphalom, Eger, Miskolc, Aggteleki cseppkőbarlang stb.

Minden tanulmányi kiránduláson a hallgatók és a tanárok rövid beszámolókat tarotnak kötelezően! A tanulmányi kirándulások költségeit a Magyarok Világszövetsége, a Pedagógiai Kar és a hallgatók fedezték. Sokszor a Szombathelyi Berszsenyi Dániel Tanárképző Főiskola autóbusszával mentünk.

Dr. Varga József, nyug. egyetemi tanár, nyelvész, költő, író 1930. szeptember 17-én született Verőcén. Az elemi iskolát Göntérházán, a középiskolát Muraszombatban végezte. 1966-ban főiskolai (Újvidéken), 1976-ban egyetemi magyartanári oklevelet szerzett (Budapesten). Ott

doktorált. Az 1980/81-es tanévtől nyugdíjba vonulásáig a Maribori Egyetem Pedagógiai Karán, a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék vezetőtanára volt. Göntérházán él.

e-mail: drvarga.jozsef@siol.net

4. Mellékletek

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA AKADEMIJA n. sol. o.

62000 maribor, mladinska ul. 9 telefon (062) 22-171

maribor, 3. april 1980

vaš znak

naš znak 01/MK-443/80

Spoštovani tovariš
prof. Jože V A R G A
Genterovci
D O B R O V N I K

Vljudno vas prosimo za sodelovanje pri oblikovanju študijske smeri za madžarski jezik na PA v Mariboru.

Delovna skupina, ki pripravlja to študijsko smer, vas je izbrala za izdelavo učnega načrta za predmete

- madžarska književnost,
- interpretacija tekstov,
- metodika madžarskega jezika.

Prosim vas, da nam s svojim strokovnim - jezikovno-pedagoškim - znanjem in bogatimi izkušnjami pomagate pri opravljanju te pomembne in zahtevne naloge.

Program potrebujemo tudi kot dokumentacijo k vlogi za uvedbo študijske usmeritve, zato vas prosim, da jih izdelate čimprej.

V oporo prilagamo strukturo predmetnika za madžarski jezik.

Učni načrti morajo vsebovati:

1. Smoter predmeta (splošni)
2. Vsebina študija - podrobna razčlenitev po logičnih celotah.
3. Obveznosti študentov (stopnja zahtevnosti, kolokvij, izpit, seminarsko delo ....).
4. Literatura.

Za sodelovanje se vam lepo zahvaljujemo.

Lep pozdrav!

Prodekan PA

mag. Martin Kramar

PEDAGOŠKA AKADEMIJA n. sol. o.

maribor, 3. april 1980

vaš znak

naš znak 01/MK-443/80

Spoštovani tovariš
prof. Jože V A R G A
Genterovci
D O B R O V N I K

Vljudno vas prosimo za sodelovanje pri oblikovanju študijske smeri za madžarski jezik na PA v Mariboru.

Delovna skupina, ki pripravlja to študijsko smer, vas je izbrala za izdelavo učnega načrta za predmete

- madžarska književnost,
- interpretacija tekstov,
- metodika madžarskega jezika.

Prosimo vas, da nam s svojim strokovnim - jezikovno-pedagoškim - znanjem in bogatimi izkušnjami pomagate pri opravljanju te pomembne in zahtevne naloge.

Program potrebujemo tudi kot dokumentacijo k vlogi za uvedbo študijske usmeritve, zato vas prosim, da jih izdelate čimprej.

V oporo prilagamo strukturo predmetnika za madžarski jezik.

Učni načrti morajo vsebovati:

1. Smoter predmeta (splošni)
2. Vsebina študija - podrobna razčlenitev po logičnih celotah.
3. Obveznosti študentov (stopnja zahtevnosti, kolokvij, izpit, seminarsko delo ....).
4. Literatura.

Za sodelovanje se vam lepo zahvaljujemo.

Lep pozdrav!

Prodekan PA

mag. Martin Kramar

maribor, 3. april 1980

vaš znak

naš znak 01/MK-443/80

Spoštovani tovariš
prof. Jože V A R G A
Genterovci
D O B R O V N I K

Vljudno vas prosimo za sodelovanje pri oblikovanju študijske smeri za madžarski jezik na PA v Mariboru.

Delovna skupina, ki pripravlja to študijsko smer, vas je izbrala za izdelavo učnega načrta za predmete

- madžarska književnost,
- interpretacija tekstov,
- metodika madžarskega jezika.

Prosimo vas, da nam s svojim strokovnim - jezikovno-pedagoškim - znanjem in bogatimi izkušnjami pomagata pri opravljanju te pomembne in zahtevne naloge.

Program potrebujemo tudi kot dokumentacijo k vlogi za uvedbo študijske usmeritve, zato vas prosim, da jih izdelate čimprej.

V oporo prilagamo strukturo predmetnika za madžarski jezik.

Učni načrti morajo vsebovati:

1. Smoter predmeta (splošni)
2. Vsebina študija - podrobna razčlenitev po logičnih celotah.
3. Obveznosti študentov (stopnja zahtevnosti, kolokvij, izpit, seminarsko delo ....).
4. Literatura.

Za sodelovanje se vam lepo zahvaljujemo.

Lep pozdrav!

Prodekan PA

mag. Martin Kramar

maribor, 22/9-1981

vaš znak

naš znak 05-932-90/81

Spoštovani tovariš

Jozsef VARGA

69223 DOBROVNIK V PREKMURJU
Genterovci 25

V zvezi z vašo prijavo na razpisana redna dela in naloge visokošolskega učitelja za predmet madžarski jezik s književnostjo na katedri za madžarski jezik in književnost, ki so bila razpisana v dnevniku Večer, dne 26. avgusta 1981, vam sporočamo, da vas je komisija za delovna razmerja VTO predmetni pouk izbrala za opravljanje teh del in nalog.

Upoštevali sklep komisije za delovna razmerja VTO predmetni pouk PA Maribor vas obveščamo, da ste sprejeti na razpisana dela in naloge visokošolskega učitelja za predmet madžarski jezik s književnostjo, za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Delo nastopite 1/10-1981.

PRAVNI POUK: Zahtevo za varstvo pravic lahko vložite v roku 30 dni od dneva vročitve tega obvestila na zbor delavcev VTO predmetni pouk PA Maribor.

Direktor VTOZD PP:
prof. dr. Viljem Brumec

Priloga: Obvestilo o izvolitvi
v naziv

Priporočeno!

Az alapítás éve

Vörös Ottó, nyugalmazott egyetemi tanár

Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ

1979 szeptemberében érkeztem Mariborba 2 éves lektori megbízással. Feladatom részben a kétnyelvű iskolákban elhelyezkedni akaró hallgatók magyar nyelvi képzése volt, részben az egyetem különböző karain tanuló diákoknak a magyar nyelvet idegen nyelvként való tanítása. Emellett klubszerű foglalkozásokat, kirándulásokat szerveztünk a lektorátushoz kötődő diákoknak. Rövid idő után a muraszombati Zavod za šolstvo módszertani tanácsadásra is megkért, így látogattam a kétnyelvű iskolákat is. Ehhez kötődően Kericsmár Rózsával a Muraszombati Rádió magyar adásában és a Népújságban havi rendszerességűvé tettük az 5 perces nyelvművelő műsorokat. Ez a hagyomány hazatértem után utódaimmal is folytatódott. Mindezek kimerítették a lektori tevékenységet.

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék alapításának gondolata 1980-ban érett be, amikor az akkori állam megegyezett abban, hogy Szombathelyen szlovén, Mariborban magyar tanszéket alapítanak. Mivel úgy kerültem az Akadémiára lektorként, hogy előtte gyakorlatom volt a magyartanár-képzésben, a tanszék megszervezésével megbízott vezető, Martin Kramar velem dolgozta ki a képzés első szakmai programját. Mivel akkor még nem volt négyéves képzés, de már tervezték bevezetését, egyszerre dolgoztunk ki egy 2 és fél éves és egy négyéves programot is a jelenre és a jövőre is gondolva. Bár a helyi sajátosságokat is figyelembe kellett venni, a programok mintája a magyarországi magyartanár-képzés volt.

Az elfogadott programokhoz meg kellett teremteni a képzés szakmai személyi feltételeit is. A nyelvészeti órák ellátására az látszott hosszabb távon is kézenfekvőnek, hogy a szombathelyi testvérintézmény olyan lektorokat küldjön, akik szerződéssel a tanszéki feladatokat is el tudják látni. Amíg szükséges volt, ez a rendszer hazatértem után is működött. Az irodalomtanítás biztosítására nagy szerencse volt Varga József személye, aki középiskolai tanárként mint óraadó kezdte meg működését, majd amikor mód nyílt rá, pályázattal az egyetem teljes jogú alkalmazottja lett. Így nyílt mód arra, hogy személyében a tanszékvezetés is nemcsak adminisztratív, hanem szakmai funkció is lett. Pályázatát Penavin Olga újvidéki professzorral támogattuk. Így az első tanév indításának személyi feltételei is teljesültek. A képzést az első évben két hallgatóval kezdtük meg. Örömmel értesültem róla, hogy Bazsika Valika és Laposa Irén ma is pályán van, tanítanak.

A tanítás/tanulás elemi feltétele volt, hogy a legszükségesebb könyvekkel tanszéki könyvtár is legyen. Ebben jelentős magyarországi segítséget kaptunk. Figyelembe kell venni, hogy akkor még internet nem állt rendelkezésre. Érkezett könyvadomány Szombathelyről, a Magyar Lektori Központtól, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetétől, az

Országos Széchényi Könyvtártól. Sokszor segített a belgrádi és a zágrábi magyar külképviselet.

A tanszék alapítása és működésének beindítása így megtörtént, azonban az én szerepem ezzel be is fejeződött, mivel anyaintézményem, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola és annak Magyar Nyelvi Tanszéke a kiküldetésem meghosszabbítására tett maribori kérés ellenére ahhoz nem járult hozzá. A tanszék munkáját és sorsát azóta is figyelemmel kísértem, ha hívtak, egy-egy előadásra, konferenciára szívesen elmentem. Örülök, hogy a kezdeteket sikeres évtizedek követték. A jövő szempontjából azonban ma úgy látom, hogy a fennmaradáshoz a képzési profil bővítésére lenne szükség. Túl kicsi a szlovéniai magyar népesség ahhoz, hogy egy csak kisebbségi oktatási feladatokat ellátó tanszéket az új körülmények között fenn tudjon tartani. Viszont örvendetes fejlemény az, hogy ma mind a magyar, mind a szlovén nyelv az Európai Unió egy-egy hivatalos nyelve. Ezért annak működése közben szükség van magas szintű magyar–szlovén kétnyelvűségre is. Ennek személyi biztosítása csak egyetemi szintű képzésben képzelhető el. Ugyanezt igénylik a közvetlen gazdasági kapcsolatok is. Ezt biztosítani lehetne egy jól kidolgozott magyar–szlovén fordító- és tolmácsolást is tartalmazó Európa-tanulmányok programmal. Máról holnapra persze nincsenek meg egy ilyen változás személyi feltételei, de más tanszékkel, magyarországi és esetleg ausztriai egyetemekkel összefogva a mai képzési keretekben ki lehetne képezni a tudományosan felkészült oktatói kört.

Ehhez az előre meneküléshez vagy más hasonló tervekhez kívánok a Maribori Nyelv és Irodalom Tanszéknek lehetőséget, erőt és kitartást és sok új évtizedet!

Dr. Vörös Ottó (1942), a nyelvtudomány kandidátusa (CSc) a Nyugat-magyarországi Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékének nyugalmazott főiskolai tanára. 1979-81-ig volt lektor a Maribori Egyetem Pedagógiai Akadémiáján, a maribori magyar szakos képzés első tanterveinek egyik kidolgozója és első oktatója. A muravidéki rádió magyar adásában a rendszeres nyelvművelő műsorok beindítója Kericsmár Rózsával. Később 5 évig Nyitrán, majd 8 évig Pozsonyban, Szlovákiában volt vendégtanár. Végül 4 évig a komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karán vett részt a magyar szakos tanárképzés beindításában. Kutatási területe a nyelvföldrajz/dialektológia, a névtan és a nyelvpolitika--nyelvi tervezés.

e-mail: voros.otto@gmail.com

Harminc év – dióhéjban
A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom
Tanszéke harmincéves

Kolláth Anna

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

1. A jelen

Szlovéniában a magyar nyelv és irodalom felsőfokú oktatása az ország egyetlen hungarológiai oktatóhelyén, a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén lehetséges. Az oktatóhely két egységből áll: az 1966-ban alapított, s azóta is sikeresen működő *Magyar Nyelvi Lektorátusból*, valamint az 1981-ben létrehozott *Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékből*. Mind a lektorátus, mind pedig a tanszék azzal a céllal teremtődött meg az akkori Pedagógiai Akadémián, hogy a Muravidéken élő őshonos kisebbségnek megadassék a lehetőség arra, hogy fiataljaik tanulmányaikat felsőfokon is végezhessék anyanyelvükön: a lektorátuson fakultatív módon, a tanszéken pedig magyar szakosként. Szlovénia egyik autochton nemzeti közösségének, a muravidéki magyarságnak¹ azóta is ez az egyetlen lehetősége – szülőföldjén – az anyanyelvű felsőoktatásra (mást a kisebbségi közösség alacsony létszáma nem tesz lehetővé).

Az előző, 2010/2011. tanévben két program alapján folyt az oktatás. Kimenő rendszerben (már csak a negyedévesek számára) működött a régi, nem bolognai magyar szakos tanárképző programunk. Az osztatlan tanárképzésben részt vevő öt hallgatónk most abszolvensi státuszban készül a diploma megszerzésére. A 2011/2012. tanév az első olyan évünk, amikor a szervezett oktatás már teljes mértékben a bolognai rendszer szerint folyik, a 2007-ben akkreditált, kétszakos, **hároméves magyar nyelv és irodalom Ba-programunkban. 2008 októberében indult be a Fordítói Tanszéken (Oddelek za prevodoslovje) a Nyelvközi tanulmányok – magyar alapszak is (Medjezikovne študije –madžarščina), amely a magiszteri szintű magyar–szlovén fordító- és tolmácsolásra készíti fel elsősorban a hallgatókat. E program magyar nyelvészeti, irodalmi és kulturológiai kurzusait**

---

¹ Szlovénia két őshonos kisebbsége, a magyar és az olasz nemzeti közösség a klasszikus kisebbségi közösségek csoportjába tartozik (autochton nemzeti közösségek). Ez elsősorban azt jelenti, hogy a *pozitív diszkrimináció* elvén alapuló, világviszonylatban is példásnak mondható szlovén kisebbségpolitika, a kisebbségi külön jogok érvényessége ahhoz a konkrét területhez van kötve – a nemzetiségek számaránya jogbiztonságukat nem befolyásolja –, ahol ezek a közösségek élnek: a *nemzetiségileg vegyesen lakott terület* (kétnyelvű terület) fogalmát az alkotmány meghatározza, kiterjedését az öt érintett közigazgatási egység (*községek*) státútuma pontosan rögzíti.

A 2002. évi népszámlálás hivatalos adatai szerint 6243 fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek (ez Szlovénia összlakosságának 0,31%-a), 7713 fő pedig magyar anyanyelvűnek. Közülük 5212 személy él a kétnyelvű területen (83,5%), 1031 fő pedig másutt az országban, főképp Ljubljanában és Muraszombatban.

tanszékünk oktatói tartják. A fordítói program hiányt pótol a régióban, a kétnyelvű közösség léhelyezeteiben, a két kultúra közvetítésében elengedhetetlen.

A **hároméves alapfokú képzésben** a gyakorlati életben jól hasznosítható alapozó szakmai ismeretek elsajátítása a cél (különös figyelmet fordítunk a kisebbségi magyar nyelvváltozatok és a regionális irodalmak tanítására). A szakmai specializálódásra, elmélyülésre és új végzettségi szint elérésére a **kétéves mesterszakon**, a tudományos ismeretek megszerzésére pedig a mesterszak elvégzése után, a **hároméves doktori képzésben** van lehetőség.

A maribori magyar tanszék egyrészt Szlovénia *egyetlen* magyar tanszéke, egyben az egyik *legkisebb hungarológiai műhely* a világon mind a diákok, mind pedig az oktatók száma tekintetében. Jelen pillanatban 3 főállású egyetemi oktató dolgozik nálunk: dr. Kolláth Anna (nyelvész, habilitált rendkívüli egyetemi tanár, tanszékvezető), dr. Rudaš Jutka (irodalmár, habilitált egyetemi docens), valamint Gróf Annamária (magyar lektor). 2008-ban kapcsolódott be a tanszéki oktatómunkába – óraadóként – dr. Pusztay János (nyelvész, habilitált egyetemi tanár), dr. Merényi Annamária (irodalmár, habilitált egyetemi docens) és dr. Kovács Attila (történész, habilitált egyetemi docens). A tanszék oktatója volt korábban dr. Bence Lajos irodalmár, habilitált egyetemi docens. A tudományos munkába ma is szervesen bekapcsolódik a tanszék egykori vezetője, a ma már aktív nyugdíjas éveit töltő dr. Varga József, habilitált rendkívüli egyetemi tanár. Továbbra is a tanszékünk tagja red. prof. dr. Bokor József nyelvész, aki 1997 és 2004 között a tanszéket vezette, s aki 2008 októberétől nyugállományba vonult.

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék keretein belül működő Magyar Nyelvi Lektorátus célja egyrészt az, hogy a Muravidékről érkező, nem magyar szakos egyetemistáknak anyanyelvi vagy második nyelvi (tovább)képzési lehetőséget kínáljon, másrészt pedig az, hogy a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán tanuló szlovén anyanyelvű hallgatóknak magyar mint idegen nyelvi képzést nyújtson. A *lektorátusra* heti két órában, többnyire magánszorgalomból járnak a hallgatók, az óralátogatás ugyanis nem kötelező sem a Kar tanulmányi szabályzata, sem pedig a kisebbségi oktatási törvény értelmében sem. Tanulmányaik során az általuk meghatározott időpontban letehetik a záróvizsgát, amely feljogosítja őket arra, hogy a Muravidék kétnyelvű iskolában munkát vállalva két nyelven oktassák a szaktantárgyakat, illetve a leendő műszaki értelmiség nyelvvizsga-bizonyítványa is lehet egyben a lektori záróvizsga. A mindenkor lektor a szlovén Oktatási Minisztérium által elfogadott program szerint közvetíti a hungarológiai ismereteket; ez a program tartalmában természetesen hasonlít a más kisebbségi lektorátusokéhoz, megvalósulása pedig a helyi objektív és szubjektív feltételek függvénye. A hallgatóság létszáma változó: általában 18–25 fő jár szemeszterenként lektori órákra. A lektor munkájához hozzátartozik természetesen a nem magyar anyanyelvűek nyelvtanítása is, a szlovén egyetemisták száma évről évre emelkedő tendenciát mutat.

A Tanszék mellett működő hallgatói klub (Maribori Magyar Kultúrklub) szakmai és kulturális rendezvényeivel (ezek finanszírozása Magyarországon nyert pályázati pénzekből történik) egyre kedveltebb és ismertebb a Bölcsészettudományi Karon. Külön öröm számunkra, hogy a

Tanszék jubileumi konferenciájának megszervezésében és lebonyolításában is nagy szerepet vállalt.

A Tanszéknek – sajátos helyzetéből adódóan – nagy a felelőssége oktatásban és kutatásban egyaránt: az oktatás nemcsak ismereteket közöl, hanem alakítja a hallgatók világszemléletét, identitásának tartalmait, az egyetemes magyar nyelvhez és kultúrához való kötődésük intenzitását, a másik kultúra(k)hoz fűződő pozitív viszonyulásukat.

2. A tanszék története – mérföldkövek

A tanszéken az 1980/81. tanévben kezdődött meg a magyar szakos tanárképzés: a négyféléves programban általános iskolai magyar szakos tanári oklevelet szerezhettek a hallgatók. A tanszékvezető az első hónapokban Martin Kramar, majd pedig Varga József volt, az első félévben két beiratkozott hallgatóval indult az oktatás.

Az 1985/86. tanévben, a Pedagógiai Akadémia Pedagógiai Karrá alakulásával kezdődött meg a tanszék egyetemi léte: megszűnt a kétéves általános iskolai tanárképzés, helyébe egyetemi szintű képzés lépett. A kétszakos rendszerben működő magyar szakos tanárképző program négy szervezett oktatású és két abszolvensi félévből állt, a diploma feljogosította a végzett hallgatókat mind az általános, mind pedig a középiskolai oktatásra (profesor/ica madžarskega jezika in književnosti). Az első egyetemi félév öt magyar szakos hallgatóval indult.

A Pedagógiai Kar a 2006/2007-es tanévben három külön karrá vált: ennek egyike a Bölcsészettudományi Kar. A változással a maribori hungarológia a Bölcsészkar tizenkét tanszékének egyikévé vált, változás az oktatási programban nem történt.

A 2008/2009-es tanév újra mérföldkönek tekinthető a Kar és a Tanszék történetében egyaránt: viszonylag hosszú megelőző munkák eredményeként (programírás, akkreditáció), a bolognai átalakulás első lépéseként új oktatási programok indulhattak. Harmadik éve már két program közül választhatnak azok a fiatalok, akik a magyar mellett döntenek továbbtanulásukban. A *magyar nyelv és irodalom* alapszak (Ba) az egyik, ez kétszakos program, hat félév alatt mindkét szakon 90-90 kreditpontot (ECTS) kell a hallgatóknak összegyűjteniük. Általános szakmai képzést nyújt, egyetemi diplomát ad. Elsősorban anyanyelvi program, de a pedagógikum kizszorulásával² nagyobb a lehetőség a nyitásra: a középiskolában magyar²-re (környezetnyelvi magyarra) járó, nem magyar anyanyelvű hallgatók is jöhetnek magyar szakra, hiszen egyrészt a kétnyelvű közoktatásban megszerzett nyelvi és kulturális kompetenciájuk ezt lehetővé teszi, másrészt kiesik a korábbi kötelező iskolai tanítási gyakorlat, amely szinte lehetetlenné tette a szlovén elsõnyelvűek beiratkozását.

Alapszakos képzésünkben hallgatói létszámunk emelkedő tendenciát mutatott: a 2010/2011-es oktatási évben a négy évfolyamunkon (az abszolvenseket nem számolva) összesen 24 beiratkozott hallgatónk volt. Ez a „szám” ebben az oktatási évben sajnos erősen csökkent.

---

² Pedagógusképzés nincs alapszakon a bolognai rendszerben, tanári diplomát szerezni a magiszteri programokban lehet (Ma, mesterszak).

Minden erőnkkel azon munkálkodunk, hogy minél több fiatal tudjunk megnyerni a magyar nyelv és irodalom, a magyar kultúra tanulásának.

A magyar szakos tanárképző magiszteri programunkat 2011. május 19-én akkreditálták (Dvopredmetni magistrski pedagoški program druge stopnje Madžarski jezik s književnostjo). A program kétszakos, 60-60 ECTS megszerzésével szereshető magyar szakos tanári (magiszteri) diploma, amely feljogositja tulajdonosát mind az általános, mind pedig a középiskolai oktatásra. Bízunk benne, hogy 2012 őszén – megfelelő számú jelentkező esetén – indulhat a képzés.

A tanszéknek 2008 decembere óta van akkreditált nyelvészeti doktori programja, levelező oktatás keretében, költségtérítéses alapon történik a képzés. 180 ECTS megszerzésével kap a hallgató PhD-diplomát. Ezzel teljes vertikumúvá vált a magyar szakos felsőoktatás Szlovéniában (eddig nem volt se magiszteri, se doktori program a (szlovéniai) maribori hungarológiában).

3. A fejlődés víziója – kihívások

A tanszék egyik legnagyobb kihívásának, a továbbélés egyik legfontosabb szegmensének egy olyan általános hungarológiai Ba (első szint, alapszakos képzés) program elkészítését és akkreditációját látom, ahova magyar nyelvtudás nélkül jöhetnének a hallgatók Szlovénia bármelyik középiskolájából. Ehhez a későbbiekben kapcsolódhatna egy Ma (második szint, magiszteri képzés, nem tanárképző) program is. Kell, hogy felkínáljuk a többségi nemzetnek és másoknak a magyar nyelvet és kultúrát, ezzel emelkedhetne a magyar mint kisebbségi nyelv presztízse is ebben a régióban és az egész országban egyaránt.

Fontosnak tartjuk, hogy a már akkreditált nyelvészeti doktori programunk mellé hamarosan elkészüljön az irodalom is.

A tanszék nagy kihívásnak tekinti a muravidéki kétnyelvű oktatás módszertani útmutatójának elkészítését. Tisztában vagyunk vele, hogy a kétnyelvű oktatást nem csak (vagy elsősorban nem) a magyar szakos tanárok alakítják, így módszertana megalkotása sem egyedül (vagy elsődlegesen nem) a magyar tanszék kompetenciája. Olyan kutatócsoportot kell tehát létrehozni, amelyben megfelelő szakemberek közös munkája során jönne létre az az oktatási segédanyag, amely erősíthetné és gazdagíthatná a muravidéki kétnyelvű közoktatásban a szaktantárgyak megfelelő szintű kétnyelvű oktatását. A *Muravidék kétnyelvű iskolai tanárainak e-kompetenciája* című EU-s projekt, amelyben a Tanszék partnerként közreműködik, jó lehetőséget nyújt ennek megvalósításra. Javíthatna a jelenlegi helyzetet, tehát a magyar anyanyelv jelenlegi iskolai helyzetét megerősíthetné, esetleg javíthatná az, ha a szaktanárok „másik” szakja valamilyen nyelvészeti szak lenne, hogy a tanárjelölt, legyen az bármilyen szakos is, (idegen)nyelv-módszertani (glottodidaktikai) ismereteket is kapjon az egyetemen. S mivel Szlovéniában a másik szakot szlovénul végzik a hallgatók, a legideálisabb helyzetet az jelentené, ha ez a nyelvészeti szak a magyar lenne. Ezzel a tanszék is több hallgatóhoz juthatna, ami a jövő szempontjából meghatározó jelenség.

Az iskola kiváló és fontos színtere a nyelvről való tudás alakításának, ha a jól felkészített, megfelelő nyelvi és szakmai kompetenciával rendelkező tanárok mellett megfelelő kétnyelvű tankönyvek közegébe kerül a diák. Míg az muravidéki kétnyelvű általános iskolákban napjainkra már szinte teljesnek mondható a kétnyelvű tankönyvkínálat, a középiskolában csak négy évvel ezelőtt indult meg a szlovén tankönyvek magyarra fordítása (először az első osztályosoknak szánt történelem és földrajz tankönyvek kétnyelvűsítése történt meg). A folyamatot mindenképpen folytatni kell, a hiányzó általános iskolai munkafüzeteket lefordítása is kulcskérdés. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a kétnyelvű tankönyv – még akkor is, ha nem tankönyvet, hanem tantervet tanítunk – elengedhetetlen feltétele a kisebb presztízű magyar nyelv megmaradásának. A szlovén nyelv óriási helyzeti előnye a szlovén tankönyvek nyelvileg korrekt, vonzó, a konkrét nyelvi helyzetet maximálisan figyelembe vevő fordításával talán valamelyest csökkenthető. Csak így jöhet létre a magyar szaknyelvi regiszter a Muravidéken. E folyamatban nagyon fontos nyelvstratégiai lépés az egyetemes magyar szakterminológia kialakítása. A tanszék a fordítások szöveggondozásában a jövőben is részt kíván venni.

A tanszék mindig is fontos feladatának tartotta a Pedagógia Kar osztálytanító szakos hallgatóinak magyar nyelvi, irodalmi és módszertani képzését. Mivel a heti 2 – a hallgatók számára nem kötelező – lektori óra erre kevés, szlovéniai és magyarországi pályázati pénzekből próbálunk még külön kurzusokat szervezni az érintett hallgatóknak.

Minden tanszéknek – a tudomány új eredményeivel lépést tartó oktatási program(ok) mellett – meghatározó és munkáját, súlyát, helyét minősítő tevékenysége a tudományos kutatás. Nagyon fontos tehát, hogy a tanszéki oktatók tudományos munkájukkal továbbra is helyi és nemzetközi elismertséget szerezzenek szakterületükön, részt vegyenek szlovéniai, magyarországi és uniós kutatási projektekben. Ennek értelmében továbbra is olyan tudományos műhelyt igyekszünk működtetni, amely benne van az európai tudományos vérkeringésben, ahol oktatók és tehetséges hallgatók együtt dolgozhatnak a magyar nyelvvel és kultúrával összefüggő bármelyik tudományos diszciplínában.

A tanszék kutatómunkájának fő irányát elsősorban *a kétnyelvűségi, kontaktológiai, a szociolingvisztikai és a dialektológiai kutatások* jelentik, ezek a magyar nyelv muravidéki kontaktusváltozataira, a magyar nyelvhasználatra, a nyelvismeret, a nyelvhasználat, a nyelvválasztás és a nyelvi attitűd összefüggéseinek leírására irányulnak. *A kétnyelvű oktatásban* megmutató tendenciák elemzésére egyre égetőbb szükség van, e témához is próbál a tanszék alkotó módon közelíteni, bár nem ez volt eddig a fő profilja. *A nyelvvalakító tevékenység* a kisebbségi kétnyelvűségben különösen fontos, a nyelvi problémák kezelésében, nyelvi tanácsadásunkban, a tankönyvfordításokban a kétnyelvűségi szemléletet képviseljük, ezt adjuk tovább hallgatóinknak is (a tanszék oktatóinak bibliográfiája megtalálható a www.cobiss.si honlapon).

A korábban inkább nyelvész beállítottságú tanszék kutatási palettája az utóbbi években gazdagodott, új, izgalmas témaként jelentkezett *a magyar irodalom szlovéniai recepciója, a kortárs magyar irodalom interkulturális aspektusai*. Jelentősnek mondható volt hallgatóink szépirodalmi *fordítói tevékenysége* is, s a mostani diákjaink közül is egyre többen kapnak

kedvet ahhoz, hogy gyakorolják, és akár komolyabb szinten végezzék a kultúraközvetítésnek e válfaját. A Readme. Cc virtuális könyvtár számára recenziók készülnek mindkét nyelven, mindkét irodalom újdonságairól.

A tanszék oktatói részt vesznek különböző nemzetközi és bilaterális programokban is. A nyelvészeti kutatómunka – elsősorban tanszéki keretben – az itt elfogadott témákban folyik: pl. a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat munkájában (<http://ht.nytud.hu>), amely a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete koordinálásával a külső régiók nyelvi irodáit és kutatóhelyeit foglalja magában, és amelynek célja a magyar nyelv állami változatainak leírása, a külső régiók sajátos szókészletének kodifikálása, illetve a 2007 novemberben Alsóőrött megalakult Imre Samu Nyelvi Intézetében (www.umiz.isnyi.org), amely a Termini részeként – a kisregiói nyelvészeti kutatásokat fogja össze és irányítja.

A tanszék európai jelentőségű szakmai sikerének könyvelhető el az Európai Unió 7. számú keretprogramjának ELDIA – Európai Nyelvi Diverzitás Mindenkinél (European Language Diversity for All) című kutatási projektje, amelyben a részt vevő hat ország hét intézményének egyikeként – a magyar nyelv szlovéniai kontaktusváltozatait kutatva – tanszékünk is dolgozik (www.eldia-project.org). A kisebbségi és közvetítő (vehikuláris) nyelvek revitalizálását és a nyelvmegtartást kutató multidiszciplináris projekt újszerű megközelítésben vizsgálja a többnyelvűséget. Az egyéni és a közösségi többnyelvűség fogalmának újradefiniálását, támogatását és újraértékelését tűzte ki elsődleges céljául. A 2013 októberében záruló projekt eredményei beépülnek a tanszéki oktatásba is. A kutatott kisebbségi nyelvek mindegyike a finnugor nyelvcsaládba tartozik, amely meglehetősen alulreprezentált a nemzetközileg hozzáférhető szociolingvisztikai szakirodalomban. A kutatási projekt eredményei viszont nem csupán erre az önmagában is meglehetősen heterogén nyelvi csoportra lesznek érvényesek, hanem általánosan hozzájárulnak a többnyelvűség kutatásához és a nyelvi tervezéshez más többnyelvűségi kontextusban, Európán belül és azon túl is.

Tanszékünk mindig is törekedett arra, hogy jó, korrekt szakmai és emberi kapcsolatokat teremtsen a Kar társtanszékeivel, a szlovén társintézményekkel. Ápoljuk és szélesítjük közös dolgainkat a magyarországi és a külső régiós magyar tanszékekkel, de vannak szakmai kapcsolataink a göttingeni és a berlini egyetemmel is. Együttműködünk a Muravidék társtintézményeivel, jó a kapcsolatunk az iskolákkal, a kulturális élet színtereivel, a közösséggel. Elfogadjuk és tiszteletben tartjuk egymás kompetenciáit, a másik másságát, hiszen ez az alapja minden együttműködésnek.

4. A tanszék „híres” hallgatói

A tanszék diplomázott hallgatóinak többsége a kétnyelvű Muravidéken kap állást: általános és középiskolai tanárként a kétnyelvű oktatási intézményekben, a magyar írott és elektronikus médiában (Népújság, Muravidéki Magyar Rádió, a Szlovén TV Hidak című műsora) újságíróként, de dolgoznak volt hallgatóink a könyvtárban, a lendvai Bánffy Központban, és aktívan részt vesznek a muravidéki magyarság kulturális és politikai életében. Napi

kapcsolatban vagyunk a kétnyelvű iskolák mentoraival, tanár szakos programunk hallgatói irányításuk alatt végzik szakmai gyakorlatukat: *Varga Valériánál* Dobronakon, *Zadravec Szekeres Ilonánál* Göntérházán, *Horvat Lauránál*, *Tóth Elizabetánál* és *Sabo Sibilánál* a lendvai Kétnyelvű Középiskolában. A Muravidéki Magyar Rádió kiváló munkatársa *Szőke Kristina*, a Hidak műsorában *Kovačič Ildikó* a kulturális élet egyik szerkesztője, *Toplak Elizabeta* elsősorban a gazdasági témákkal foglalkozik. Az 1996-ban magyar–földrajz szakon végzett *Horváth Ferencet* választotta a muravidéki magyarság a csúcsszervezet, a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség elnökévé. A tanszék alkalmazottja 1999 óta *doc. dr. Jutka Rudaš* irodalmár (magyar–földrajz szakos tanári diplomáját 1996-ban szerezte), valamint az ELDIA fiatal kutatóiként *Horvat Livija* (2003-ban szerzett diplomát magyar–szlovén szakon) és *Kerčmar Furjan Žužana* (2009-ben diplomázott magyar–német szakon).

Dr. Kolláth Anna a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének nyelvésze, rendkívüli egyetemi tanár, tanszékvezető. Elsősorban leíró magyar nyelvtant és nyelvművelést oktat. 1993-ig főképp dialektológiával foglalkozott (a nyelvjárás és a nyelvi tudat összefüggései), azóta fő kutatási területe a magyar–szlovén kétnyelvűség (a kétnyelvű Muravidékmagyar nyelvnek és nyelvhasználatának szocio- és pszicholingvisztikai aspektusai, különös tekintettel a kisebbségi anyanyelv kontaktusváltozataira). Publikációi érintik a nyelvi tervezés, a nyelvművelés-nyelvalakítás és a kétnyelvű oktatás kérdésköreit is. Tagja a TERMINI kutatóhálózatnak, az ImreSamu Nyelvi Intézetnek, 2010 márciusától kezdve az ELDIA című nemzetközi projekt (European Language Diversity for All –az EU 7. számú keretprogramja) maribori kutatócsoportjának koordinátora. e-mail: anna.kollath@um.si

Maribori Magyar Tanszék – Irodalmi reflexió

Rudaš Jutka

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Tisztelt Konferencia!

Irodalmárként csupán egy rövid irodalmi reflexióval szeretném megünnepelni a tanszék jubileumát.

A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék irodalmi előadásai illetve kurzusai elmélyült irodalomértelmezést nyújtanak a magyar irodalom poétikai, recepció- és intézménytörténeti kérdéseibe, bemutatják a korszakolás meghatározó narratíváit, valamint elsajátításra inspirálják a magyar irodalommal való foglalkozáshoz szükséges legfontosabb filológiai ismereteket. Filozófiatörténeti kitekintéssel képet adnak az esztéta és a klasszikus modernség, a későmodernség és a posztmodern magyar irodalmának kánontörténeti változásairól, a korszakolást lehetővé tevő poétikatörténeti, esztétikai szempontokról, utalva azok kapcsolódására a történetiség kortársi kérdésirányaihoz.

Az irodalomértelmezés történeti és elméleti módszereibe való bevezetés az irodalomkutatásnak elsősorban azokat a meghatározó és legismertebb rendszereit és irányzatait tekinti át, amelyeknek a kortárs alakelméleti, (recepció)történeti és retorikai pozíciókban egyértelműen kimutatható a hatástörténeti öröksége. Az előadások elsősorban azokon a nagyobb kérdés csoportokon keresztül nyitnak utat az irodalomértelmezés modern rendszereibe, amelyek az irodalmi szöveghez való értelmezői viszony változásait helyezik előtérbe.

A kurzusok a művek értelmezése kapcsán azokat az irodalomelméleti problémákat állítják középpontba, amelyek az egyes korszakok irodalomtudományos reflexiói előterében állnak. Ezek az irodalmi szövegértelmezés hermeneutikai és dekonstrukciós modelljei, filozófiai hátterei, illetve a két paradigma közötti átjárhatóság kérdései. Mindezt szorosan hozzákapsolják a kor kritikátörténeti kánonjainak elemzéséhez, hangsúlyosan érvényesítve a történetiségnek, a kulturális emlékezetnek a kortárs irodalomban megnyilvánuló horizontjait.

Az irodalmi szemináriumok egyes jelentős vagy jellemző művek elemző megtárgyalásával lehetővé teszik esztéta és klasszikus modernségünk néhány poétikatörténeti jelenségének, nyelvszemléleti, recepció- és műfaj-történeti elmozdulásának részletes vizsgálatát. Közvetítik az egyes korszak magyar irodalmával való foglalkozáshoz szükséges filológiai ismereteket, betekintést nyújtanak a korszak irodalomtörténeti kutatásainak legfontosabb jelenbeli irányába és kérdéseibe, értelmezik ezek alapvető elméleti fogalmait, kitérnek a korszak

lényeges kritikátörténeti fejleményeire és intézménytörténeti eseményeire. Különös figyelmet szentelnek annak a tapasztalatnak, hogy az elmúlt korszakok magyar irodalmának interpretációját a keletkező irodalom eltérő horizontjai alapvetően befolyásolják, ezért részletesen foglalkoznak a kulturális emlékezet jelenbeli poétikai formáival, a kánonképzés kísérleteinek szemléleti háttérével, és betekintést nyújtanak azokba az esztétikai jelenségekbe, amelyek a korábbi időszakok magyar irodalmának szempontjából jelentős interpretációs potenciállal rendelkeznek. A szemináriumok közvetítik a magyar irodalommal való foglalkozáshoz szükséges filológiai ismereteket, betekintést nyújtanak a mai kritikaírás néhány elméleti kérdésébe, bemutatják a legkiemelkedőbb irodalmi és irodalomtörténeti folyóiratokat.

Az irodalomelméleti kurzus, mint alapkursus az irodalomtudomány modern, újkori értelemben vett tudománnyá válásától kezdve ad szisztematikus áttekintést az irodalomértelmezés klasszikus irányzatairól. Behatóbban tárgyalja a klasszikus historizmust, az irodalomtörténeti pozitívizmust, a szellemtörténeti és formalista (alakelméleti) iskolákat, a fenomenológiai indíttatású irányzatokat, a klasszikus irodalomtudományi strukturalizmus főbb esztétikai elveit, poétikai nézeteit, illetve irodalomértelmező gyakorlatát. Az előadássorozat az irodalomtudomány 1960-as években bekövetkező posztstrukturalista fordulatát övező teoretikus keretek mentén vázolja fel a szöveg fogalmának újabb megközelítéseit, az irodalom történeti létmódjára vonatkozó elgondolásokat, illetve kitüntetett figyelmet szentel az olyan koncepcióknak, amelyek a befogadás, az olvasás jelentőségéből kiindulva a jelentésképződés kommunikatív mintáit dolgozták ki. Az előadások azokat az irodalomelméleti problémákat állítják középpontba, amelyek a 1980-as évektől a jelen időszakig az irodalomtudományos reflexió előterében állnak. Az irodalmi szövegértelmezés hermeneutikai és dekonstrukciós modelljei, ezek filozófiai háttére, illetve a két paradigma közötti átjárhatóság kérdései mellett ez a kurzus kínál betekintést a szűkebben vett irodalomtudomány kereteit áthágó olyan modellekről, amelyek a modern kultúraelméletek, a feminista irodalomkritika vagy a médiaelméleti orientációjú teoretikus konstrukciók összefüggéseiben a jelenkor irodalomtudományát meghatározzák.

A bolognai program irodalmi koncepciójába tanszékünk olyan kuriózumokat is beiktatott, amelyek a kétnyelvű létből kiindulva artikulálódhatnak a legjobban. Az egyik ilyen a *Kultúraközi interakció* című kurzus, amely részletesen tárgyalja annak a poétikatörténeti váltásnak az esztétikai háttérét, művekben megnyilvánuló problémáit, amely a fordítások révén jön létre. Teoretikus keretek mentén vázolja fel azon művek esztétikai értékét, amelyek egy idegen nyelvi/kulturális térben új olvasatokat fedeznek fel, a művészi értékek, az esztétikai rétegzettség másfajta összefüggéseit kívánják feltérképezni. Különleges figyelmet érdemelnek azok a viszonyformák, amelyek valamely szerzőt, alkotást egy idegen közegbe helyeznek át, így nyitván meg a műalkotáshoz való individuális hozzáférés, személyes kapcsolat irányait. A kurzus továbbá a „magyar” olvasásból és hatástörténetből kilépve a „szlovén” nyelv vonzáskörében térképezi fel a kortárs magyar irodalom megjelenését. A hatás-befogadás mechanizmus alakulásakor fontos, hogy a másik nyelvi-kulturális közösség irodalma a fordítások révén milyen formációt tud felmutatni, mivel és hogyan tudja meggyőzni a külföldi olvasóközönséget a magyar irodalom európaiságáról. A kiadói

stratégiák, a magyar irodalmi gondolkodás specifikuma, az önmagába, a nyelvbe zártsága, kelet-európai, magyar referenciái mind befolyásoló tényezője a befogadásnak.

Ezt a nyitott paradigmát vállalja az irodalomoktatás a Maribori Magyar Tanszéken, és ezt továbbítja a hallgatóknak, a kisebb és a nagyobb régióknak, nem utolsósorban Maribornak, Európa Kulturális Fővárosának is. Maribor 2012 januárjától az Európa Kulturális Fővárosa címet viseli, amelynek formálásában aktívan részt vesz a magyar irodalom is. A Maribor 2012 – EKF programjának négy fő ága van: a negyedik az *Élet érintése, illetve az Érintőélet* címet viseli, amely a reflexiók multimédiás tere, ahol az EKF-projekt eseményeitől, a régió történésein át egészen az európai kontextusokig terjednek a témák. A kortárs magyar irodalmi artikulációk, reflexiók koordinátoraként és szerkesztőjeként örömmel mondhatom, hogy eddig 15 magyar szerző (többek közt Esterházy Péter, Nadas Péter, Heller Ágnes, Darvasi László, Végel László, Keresztury Tibor, Garaczi László, Kukorelly Endre stb.) szövege jelent meg a www.maribor2012.eu portálon eredeti nyelven, valamint szlovén és angol fordításban; eddig 54 kiváló szöveg nyújtott képet a jelenlegi magyar irodalom kultúrájáról.

Szösszenetemet azzal a gondolattal zárom, hogy mindannyian hozzátartozunk egy irodalmi hagyományhoz, nyelvi és gondolkodási szokásokhoz, melyek egy adott nyelvben és közösségben alakulnak ki az egyén számára, de a másság elfogadásával saját képességeinket és adottságainkat, a műalkotás mássága iránti fogékonyságunkat érvényesít(het)jük. Ha át is látjuk/fogjuk saját szféránkat, nyitottaknak kell lennünk a másik iránt is, csupán így érzékelhetjük az önmegértéséhez szükséges különbséget. A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken az irodalomoktatás ezt a paradigmát képviseli és továbbítja.

Doc. dr. Rudaš Jutka a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom tanszékének habilitált egyetemi docense, aki doktori értekezését *A szellem finom játéka. A kortárs magyar irodalom interkulturális aspektusai* címmel védte meg a Pécsi Tudományegyetemen. Ugyanezzel a címmel jelent meg tudományos monográfiája a budapesti Kijárat Kiadónál 2006-ban. Kutatási területe a kortárs, illetve a modern magyar irodalom, mindenekelőtt Esterházy Péter poétikája, a recepcióesztétika, az interkulturális irodalomvizsgálat. 2002-től a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság tagja, 2005-től a Vilenica Nemzetközi Írótalálkozó konzultánsa, 2007-től a readme cc. virtuális irodalmi világháló munkatársa, 2009-től az MTA külső köztestületi tagja.

Szakterülete: bölcsészettudományok, összehasonlító irodalomtudományok, magyar-szlovén komparatiztika.

e-mail: jutka.rudas@um.si

A Magyar Nyelvi Lektorátus a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék életében

Gróf Annamária

Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Jubilál a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, amelynek megalapításával a Magyar Nyelvi Lektorátus tulajdonképpen annak részévé vált, így a lektorátusnak a 45., a tanszéknek pedig a 30. születésnapját ünnepeljük. Mint jelenlegi lektor a következőkben szeretném röviden összefoglalni a mindenkori lektorok feladatköreit.

A Magyar Nyelvi Lektorátust 1966 őszén alapították meg a Maribori Pedagógia Akadémián. A kinevezett lektorok feladata az volt, hogy a Muravidékről érkező hallgatókat tanítókká képezzék, először 1, 2, majd később már 3–4 évre kapták a megbízást. (A lektorátus múltjáról az egykori lektorok visszaemlékezéseiből bővebben ld.: Bokor József 1996. *A maribori Magyar Nyelvi Lektorátus. Maribor: Maribori Egyetem Pedagógiai Kara Magyar Intézete*).

A mindenkori lektor feladata igen összetett: pedagógia munkája során a magyar nyelvi órák tartása kiemelten fontos, hiszen azok a Muravidékről érkező hallgatók, akik a Maribori Egyetemen nem magyar szakos képzésben vesznek részt, csak a lektori órákon szerezhetnek bővebb ismereteket a magyar nyelvről. A magyar nyelv megmaradása Szlovéniában pedig attól is függ, hogy az egyetemi évek után a Muravidékre visszatérő szakemberek képesek lesznek-e magyar nyelven is gyakorolni szakmájukat.

A hallgatók a kétnyelvű területről érkezvén eltérő nyelvtudással rendelkeznek, így az európai referenciakeretnek megfelelően különböző csoportok alakulnak a jelentkezőkből. A kezdők mellett általában indul újrakezdő és középhaladó csoport is, utóbbi tagjai szlovén elsőnyelvű hallgatók, akik a kétnyelvű általános iskolák egyikében, majd a lendvai Kétnyelvű Középiskolában tanultak magyarul, de otthon, a családban és a mindennapjaik során szlovénul beszélnek. A magyar elsőnyelvű hallgatók is két csoportot alkotnak, hiszen valakinek a szaknyelvi tudást kell elsajátítania, másoknak pedig – leendő tanítók lévén – szélesebb körű képzésre van szükségük, hiszen ők csak szlovén nyelven folytathatják tanulmányaikat az egyetem Pedagógia Karán. Számukra kiemelten fontos, hogy a magyar kultúra, a nyelv, az irodalom, a történelem, a művelődéstörténet, a zene mellett a magyar szakkifejezéseket is megtanulhassák, amelyek használata például a testnevelés vagy éppen a természetismeret tanóra folyamán szükségesek. Kívánatos volna egy tanítószakos modul bevezetése, hogy a képzés ne csak négy féléves legyen. Szinte a Magyar Tanszék megalapítása óta szorgalmazzák ezt az itt dolgozó szakemberek, ám sajnos még nem sikerült életre hívni a jelenlegi Pedagógiai és a Bölcsészettudományi Kar ilyen irányú együttműködését. Jelenleg a negyedik tanévemet töltöm Mariborban, eddig 32 hallgató tett sikeresen lektorátusi vizsgát, ők igazolással rendelkeznek a magyar nyelvtudásukról, amely segíti majd őket a munkavállalásban is.

A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék az egyetlen lehetőség Szlovéniában, ahol magyar nyelven folytathatják felsőfokú tanulmányaikat a hallgatók, ezért is indokolt, hogy a lektor a szakos programok oktatásában is részt vegyen. Jelenleg a Nyelvközi

tanulmányok magyar–szlovén szakán tanulók nyelvi fejlesztése, írásbeli és szóbeli kommunikációjának erősítése a feladat, valamint a BA-szintű magyar szakos Szövegtan és pragmatika tanegység oktatása. A régi, összevont 4+1 éves tanári végzettséget adó programban a magyar mint környezetnyelv módszertanának tanítása is a lektor feladataihoz tartozott.

A magyar kultúra megismertetése, terjesztése is fontos része a lektori munkának a tanítási tevékenységen kívül. Minden korábbi lektor is igyekezett a legjobb tudása és a rendelkezésekre álló lehetőségek szerint különböző rendezvényeken bemutatni a magyar művészetek hírességeit, remekeit vagy éppen egy-egy kirándulás során Magyarország szépségeit. Ehhez nyújtott nagy segítséget a Nemzeti Kulturális Alap, a Vendégoktatók a Magyar Kultúráért, illetve a Maribori Magyar Kultúrklub nyertes pályázataihoz a Bethlen Gábor (korábban Szülőföld) Alapkezelő Zrt. támogatása. A programokhoz szükséges anyagiak megszerzése nem könnyű, viszont Magyarország Szlovéniai Nagykövetségével és a muravidéki szervezetekkel, köztük a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel és a muravidéki írott és elektronikus magyar nyelvű sajtóval kialakított jó kapcsolat is hozzásegít az egyes programok sikeréhez. Hadd emeljem ki a támogatott projektek közül a Magyarország állomásról állomásra címűt, amelynek során a helyi szlovén lakosságnak, különösképpen az egyetemistáknak mutattuk be a magyar kultúra kiemelkedő vívmányait. A szakmai, többnyelvű előadások után, délután az egyes állomásokon a magyar irodalom, a nyelv, a történelem, a természettudományok, a zene bemutatása mellett kulináris élvezetekkel is vártuk a közönséget. Merényi Annamária egyetemi docens, a Tanszék megbízott oktatója, és a Maribori Magyar Kultúrklub jelenlegi elnöke, Kóša Péter e kötetbeli írásaikban részletezik a többi pályázat értékeit, így erről én most nem szólnék.

A magyar kultúra Mariborban való terjesztésén kívül fontosnak tartom azt is, hogy a mi hallgatónk ösztöndíjak révén Magyarországon tölthessenek egy-egy szemesztert, hogy táguljon látókörük, nyelvileg gazdagodjanak, hogy visszatérve Mariborba, majd a Muravidékre biztosabb nyelvi kompetenciával lássák el szakmai és egyéb feladataikat. Bár az anyaország anyagi keretei szűkösek, több hallgatónkat fogadták az ELTE-n és a Balassi Intézet Nyári Egyetemén is.

Manapság minden egyetem és az egyes szakok számára előny, a mi esetünkben pedig létfontosságú is, hogy az Európai Unió által életre hívott projektekben is részt vegyünk. Az ELDIA – European Language Diversity for All, Európai Nyelvi Diverzitás Mindenkinek³ – a kisebbségben élő finnugor nyelvek vitalitásával foglalkozik, az FP7-es projektet az Európai Bizottság támogatja. A maribori kutatócsoport vezetője Kolláth Anna, a kutatócsoport tagjai Horvat Livija, Gróf Annamária, Gasparics Judit és Kerčmar Furjan Žužana. A projektet a Mainzi Egyetem koordinálja, az Európa 6 országán átívelő, 7 intézmény együttműködésén alapuló munka rengeteg tapasztalatot, új kutatási lehetőségeket és nemzetközi kapcsolatokat ad a tanszék tagjainak. A finnugorság kutatásának újfajta megközelítése mellett kiemelendő a tény, hogy Szlovéniában a humanisztika területén ez az egyetlen FP7-es projekt.

---

³ A projektről bővebben a www.eldia-project.org honlapon tájékozódhatnak.

A magyar nemzeti közösség által elnyert nagy volumenű projektben is részt vesz a tanszék (A kétnyelvű iskolák tanárainak e-kompetenciái), így a lektor is. A projekt célja a kétnyelvű oktatásban dolgozó tanárok e-kompetenciáinak fejlesztése, amely nem képzelhető el a nyelvi kompetenciák fejlesztése nélkül. A magyar mint környezetnyelv tantárgy oktatásához pedig szakszerű háttéranyagra és segédanyagokra is szükség van, így ezek létrehozása a jelenlegi lektor feladata.

Az oktatómunkán, a kultúraszervezésen és a projekteken belüli feladatokon túl tudományos munkát is kell végeznie a lektoroknak. 2010-ben ezért a korábban általam végzett magyarországi beszédaktus-kutatást terjesztettem ki a Muravidékre, felismerve azt, hogy ezáltal a nyelvi határtalanításnak újabb lehetősége adódott.

Úgy gondolom, hogy bár a lektorok feladatköre igen szerteágazó, a szlovéniai magyar nemzeti közösség közelsége miatt mindenképpen a magyar nyelv és kultúra megtartásának és átörökítésének ösztönzése, annak megismertetése és terjesztése, megkedveltetése a lektorok legfontosabb célja. Köszönet jár mindenkinek, akik segítik az ilyen irányú törekvéseket. Jó érzés tölt el, amikor arra gondolok, hogy részt vehettem, vehetek a nemzeti közösség és a tanszék közötti kapcsolatok ápolásában. Hálás vagyok a bizalomért, amivel viseltetnek irántam, hiszen ez a legjobb visszajelzése annak, hogy nem hiába tevékenykedik az ember.

A konferenciára kiküldött meghívókban arra kértük a kedves felszólalókat, a szerzőket, hogy azon emlékeikről, élményeikről beszéljenek, írjanak, amelyek az elmúlt három évtized során Mariborhoz, az egyetemhez, a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékhez köti őket. Visszaemlékezni kellemes dolog, belerévedni a múltba, felidézni a vidám perceket. Persze árnyoldalak is vannak, de az ünnep ezeket mindig feledteti.

A jubileum arra is lehetőséget ad, hogy némi számvetés után a jövőbe tekintsünk, milyen értékeket szeretnénk továbbra is megőrizni, mit lehetne jobbra tenni, hogyan tudunk versenyképesek maradni. Közösen átgondolva kell megtennünk a következő lépéseket, hogy továbbra is a magyar nyelv megmaradása érdekében tevékenykedjünk Szlovéniában.

Végezetül engedjék meg, hogy megköszönjem, hogy része lehetek ennek a tanszéknek! Kellemes és felhőtlen ünneplést kívánok!

Gróf Annamária 1979-ben született Budapesten. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett magyar nyelv és irodalom és magyar mint idegen nyelv szakos középiskolai tanári diplomát. 2004 és 2008 között a Balassi Intézet oktatója. 2007-ben abszolvált az ELTE Magyar Nyelvészeti Doktori Iskolájában, disszertációját az *Érzelemkifejező beszédaktusok a magyar nyelvben. A gratuláció pragmatikája* címmel írta, dolgozata védelem előtt áll. 2008 óta a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán magyar lektor. Az ELDIA FP7-es projekt kutatója.

e-mail: grof.annamaria@gmail.com

Pályázati tevékenység és az iskolai tanítási gyakorlatok szervezése a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén

Merényi Annamária

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A Pécsi Tudományegyetemen eltöltött 11 éves oktatói munka után, 2008 őszén kerültem a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékére, ahol régi és klasszikus magyar irodalmat, világirodalmat és didaktikát tanítok. Az elmúlt négy tanévben az oktatás mellett számos egyéb feladattal is megbízott tanszékvezetőm. Résztvevő kidolgozója voltam az új tanterveknek és képzéseknek, számos pályázatot nyújtottam be. A *magyar nyelv és irodalom didaktikája* c. tantárgy keretei közt pedig két esztendőn keresztül szerveztem a hallgatók általános- és középiskolai tanítási gyakorlatát. Jelen dolgozatban az utóbbi két tevékenységemről szólnék röviden.

I. A Bethlen Gábor (korábban Szülőföld) Alapnál elnyert pályázatok:

1. *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada* c. pályázatot 2009 első felében nyújtottuk be. 2009-ben ötvenéves volt a muravidéki kétnyelvű oktatás, s ennek megünneplésére, Kolláth Anna szerkesztésében, a nemzetközi ZORA Kiadónál jelent meg *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada: Pol stoletja dvojezičnega pouka v Prekmurju* c. kötet. A tanulmánykötet összeállításakor külön figyelmet szenteltünk annak, hogy felkért szerzők e tárgykör legjelentősebb határon túli és anyaországi szakértői legyenek. A kötet két részből áll: *A Muravidék és kétnyelvű oktatása – Prekmurje in njegov dvojezični pouk*, *A kétnyelvű oktatás Kárpát-medencei kontextusai – Dvojezično šolstvo v Karpatskem basenu*.
2. *A Maribori Magyar Kultúrklub infrastrukturális fejlesztése (két laptop és két nyomtató beszerzése)* c. pályázat keretei közt 2010-ben, két notebookra és két nyomtatóra pályáztunk. A klub addig mindennemű szakmai és adminisztrációs feladatát a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén rendelkezésre álló, egyébként meglehetősen szegényes infrastruktúra segítségével látta el.
3. *Az Osztálytanító szakos hallgatók magyar nyelvű szakképzése* c. pályázat során, a 2010/2011-es tanévben, elsősorban az osztálytanító szakra járó hallgatók számára kínáltunk fel előadásokat. A szlovéniai felsőoktatás komoly problémája, hogy a kétnyelvű közegbe visszakerülő, tanító szakos diákok nem kapnak elegendő magyar nyelvi és műveltségi képzést. Összesen öt előadás hangzott el: *A magyar mint idegen nyelv oktatásában használt tankönyvek a magyar mint környezetnyelv oktatásakor*; *A magyar nyelv és használata a kétnyelvű általános iskola első harmadában*; *Az anyanyelvi kompetenciák, valamint a magyar nyelvi struktúra és az olvasás-, írástanítás módszertanának kapcsolata*; *A magyar történelem sorsfordulói a honfoglalástól az 1989-*

es rendszerváltásig és azok kihatásai a magyar művelődéstörténetre; Modern magyar gyermekirodalom.

4. *Könyvek beszerzése a Maribori Kultúrklub számára* címmel 2011-ben nyújtunk be egy pályázatot, melynek keretei közt a klub számára könyveket vásárolhattunk. Listánkon a régi, klasszikus, modern és kortárs szépirodalmon kívül szakirodalom is szerepelt. Irodalom-, nyelvtudományi, történelmi, szociológiai és ismeretterjesztő kiadványokat vásároltunk. Ezzel a fejlesztéssel jelentősen bővült a könyvtárunk.
5. *A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke fennállásának 30. évfordulójára rendezett jubileumi ünnepség* c. pályázaton elnyert összeg lehetővé tette, hogy egy köszöntőkötetet adjunk ki és egy tudományos konferenciát szervezzünk.
6. *Kirándulások:* a tanszék lektora, Gróf Annamária rendszeresen nyújt be pályázatokat magyarországi kirándulásaink támogatására a Bethlen Gábor Alaphoz. Az egyik pályázati anyagából idézek: „A Maribori Magyar Kultúrklub éves kirándulása során mind a Maribori Egyetem magyar szakos hallgatói, mind a lektori órákon részt vevő magyar, valamint a Magyarországot megismerni vágyó szlovén anyanyelvű hallgatók is részt vesznek. Elsődleges célunk a magyar elsőnyelvű hallgatók magyar identitástudatának elmélyítése, illetve a szlovén anyanyelvű hallgatók érdeklődésének felkeltése Magyarországot tájairól, történelméről, kultúrájáról.”

II. Iskolai tanítási gyakorlatok:

Hallgatóink a korábbi, hagyományos tanterv szerint négy féléven keresztül hallgatták *A magyar nyelv és irodalom didaktikája* c. tantárgyat, s ennek során végezték el az általános - és középiskolai tanítási gyakorlatot. Az új, ún. MSc-képzésről még nem tudok beszámolni, mert ugyan a képzés 2011 őszére akkreditálásra került, de sajnos nem indult el. Bízunk benne, hogy 2012 októberétől folyamatosan jelentkeznek majd erre a programra hallgatóink. Előzetesen azonban annyit el lehet mondani, hogy az új, 3+2 szerkezetű képzés második egységében a korábbiakhoz képest hangsúlyosabbá válnak a pedagógiai, pszichológiai és tantárgypedagógiai stúdiumok.

A tanítási gyakorlatokon kulcsszerepe van a mentoroknak, akikkel a tanszék nagyon gyümölcsöző munkakapcsolatot alakított ki. A hallgatók segítségével ismerik meg az iskola szervezetét és működését, valamint a szaktárgy helyét és szerepét a közoktatásban. Az iskolában töltött hetek alatt tapasztalatokat szereznek, továbbá folyamatos megerősítést kapnak a pedagógiai, pszichológiai és a szaktárgyi ismereteknek a tanórán történő alkalmazásában. Gyakorlatot szereznek szakterületi felkészültségük pedagógiai alkalmazásában, a tanulók megismerésében és személyiségük fejlesztésében, a tanórai és tanórán, iskolán kívüli munkájuk differenciált irányításában. Hatékony pedagógiai módszereket és eljárásokat figyelhetnek meg. Jártasságuk alakul ki a pedagógiai megfigyelésekben, a tanítási órák jegyzőkönyvi rögzítésében, elemzésében és az értékelés terén. A tanítási gyakorlat során megismerik és alkalmazzák az oktatáshoz szükséges jártasságokat és készségeket, valamint a pedagógiai munkához szükséges etikai és magatartási szabályokat. Az elmúlt két tanévben a következő kollégák segítették diákjainkat mentorként: az általános iskolai gyakorlat során Zadravec Szekeres Ilona (Göntérháza) és Varga Valéria

(Dobranak); a középiskolában pedig László Hermina, Tóth Erzsébet, Horvat Laura, Sabo Sybila. Köszönjük munkájukat!

Merényi Annamária 1997-ben a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, magyar-művészettudomány szakon szerezte diplomáját. 1997–2008-ig a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékén dolgozott. 2008 októbere óta a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén óraadó, 2009 őszén habilitált az egyetemi docensi címre. Doktori dolgozatát („*Újra amalgámozott iivegtáblátska*”: Ungvárnémeti Tóth László lírája, fogadtatása és az életmű filológiai kérdései) 2003-ban védte meg. Szűkebb kutatási területe a magyar felvilágosodás, neoklasszika és romantika. Közleményei nagyobbik része Ungvárnémeti Tóth László életművével foglalkozik. E szerzőnek, a Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Munkabizottságának felkérésére, kritikai szövegkiadását is elkészítette, mely 2008-ban az Universitas Kiadónál jelent meg. 2009 végén bekapcsolódott a Katona József kritikai kiadás sajtó alá rendezési munkálataiba. Legújabb kutatásai e szerző korai (*Bánk bán* előtti) drámáira irányulnak. Konkrétan Katona azon dramatizálásával foglalkozik (*A borzasztó torony, Monostori Veronka, Luca széke, Aubigny Clementia*), melyek valamely epikus forrásszövegre vezethetők vissza.

e-mail: merenyi.panni@gmail.com

Egyetemi hálózat Közép-Európában?

Pusztay János

Nyugat-magyarországi Egyetem, Szombathely

Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra

A Magyarországgal határos államokban szinte mindenütt működnek a magyar nyelvvel és kultúrával foglalkozó tanszékek – mint ahogy a magyar felsőoktatásban is megtalálhatók a környező országok nyelvvel és kultúrájával foglalkozók. A határon túli magyar tanszékek többnyire az adott ország magyar kisebbsége számára képeznek – elsősorban pedagógus – szakembereket, s hallgatóik is szinte kizárólag a magyar kisebbség tagjaiból tevődnek ki. Ez a körülmény általában meghatározza a tanszékek státuszát is: nemzetiségi tanszék. Ez az állapot biztosíthat bizonyos előjogokat, kiváltságokat, hiszen talán valamennyi közép-európai ország (pl. Magyarország is) elkötelezte magát a területén élő nemzeti kisebbségek támogatása mellett, azaz a kisebbségek nyelvét és kultúráját tanító, azt kutató egyetemi tanszékek a többi egységet is megillető állami normatíván túl kapnak kiegészítő támogatást is. Erre annál is inkább szükség van, mivel a többnyire alacsony beiskolázási létszám miatt a létszámarányos normatíva nem volna elegendő a tanszék fenntartásához.

A maribori tanszék kötődése Magyarországhoz csak részben hasonlít a más országokban működő magyar tanszékekéhez. Több évtizedes múltat tekint vissza a maribori tanárképző kar testvéregyetemi kapcsolata a szombathelyi egykori tanárképző főiskolával, ma a Nyugat-magyarországi Egyetem részét alkotó Savaria Egyetemi Központtal. Évtizedeken keresztül, mintegy az 1990-es évek második feléig a szombathelyi intézmény adta a maribori magyar lektort. Azóta a lektori hely – a többi külföldi magyar tanszékéhez hasonlóan – a Balassi Intézet hatáskörébe tartozik. A szombathelyi kapcsolat azonban továbbra is érződik: a tanszék korábbi – szlovéniai magyar – vezetőjének nyugalomba vonulása után a maribori kar dékánja a Berzsényi Dániel Főiskolától kért és kapott segítséget: a Magyar Nyelvészeti Tanszék tanára, Bokor József lett a maribori Magyar Tanszék vezető professzora. Az ő nyugalomba vonulása után a szintén Szombathelyről Mariborba került Kolláth Anna került a tanszék élére.

E sorok írójának abban a megtiszteltetésben volt/van/s lesz (?) része, hogy időről-időre elláthatja a magyar szakosok oktatásához nélkülözhetetlen finnugor alapismeretek tanításával összefüggő feladatokat. Éppen e kötődés miatt is érdekel, hogyan alakul a tanszék jövője. Bár a helyzetet kívülről szemlélve s nem belső munkatársként a napi ügyeket megélve a helyzetet nyilván nem láthatom pontosan, mégis megkísérlek néhány fejlődési/fejlesztési irányt fölvezetni.

1) *Nemzetiségi-kisebbségi tanszék*

A tanszék megőrizheti hagyományos profilját, azaz továbbra is a szlovéniai magyarság köréből nyeri hallgatóit, akik – egy esetleges másik szak mellett – a magyar szak diplomáját kapják meg. Ennek az állapotnak a fenntartásához azonban több feltételnek kell egyidejűleg teljesülnie:

- nullánál valamivel több hallgató jelentkezése és felvétele (a pontos létszám nem fontos, hiszen annyi hallgatója nem tud lenni a tanszéknek, hogy kifizetődővé – azaz rentábilissá – tegye a tanszék fenntartását),

- a szlovéniai magyarságnak a magyar nyelvű humán értelmiség iránti igénye (azaz maradjon fenn a magyar nyelvű iskolai képzés az iskolákban, legyen magyar nyelvű sajtó stb.),

- az állam – átérzve a kisebbségi nyelvek és kultúrák megőrzésének fontosságát – a hallgatói létszámtól függetlenül is adja meg a szükséges támogatást, hogy a tanszék sorsa ne a valószínűleg nehéz gazdasági körülmények között működő egyetem helyzetétől, jó- vagy rosszindulatától függjön.

2) *Hungarológiai tanszék*

Ez a változat teljes mértékben eltér a fentiektől. A magyar nyelvvel és kultúrával foglalkozó egységként beilleszkedik a többi idegen – angol, német stb. – filológiát művelő és oktató tanszék közé.

Ez az út nem mentes a veszélyektől. Megszűnik a ma még meglévő nemzetiségi/kisebbségi védernyő, a tanszék ki lesz téve a felsőoktatási piaci versenynek. A magyar mint mindenki számára nyitott szak vélhetően nem vonz annyi hallgatót, amennyi eltarthatná a tanszéket. Magyarországi tapasztalatból mondhatom, hogy a világban tapasztalható nyelvi globalizáció már az olyan nagy nyelveket is veszélyezteti, mint a német vagy a francia. Az angol iránti érdeklődés – legalábbis egyelőre – szinte minden más nyelv iránti igényt háttérbe szorít. Holott éppen az Európai Unió nyelv- és kultúrapártoló doktrínájából következhetnének a kevésbé használatos nyelvek (*less used languages*) aranykora.

Ennek eléréséért éppen az érintett országok tehetnének sokat – saját érdekükben. Az EU-hoz 2004-ben csatlakozott államok között nyolc közép-európai ország található – Szlovéniától a balti államokig. A nyolc állam közül négynek – Szlovénia, Litvánia, Lettország és Észtország – a tituláris lakossága összesen nem éri el pl. London lakóinak számát. Ezekben az esetekben tipikusan kis nyelvekről van szó, amelyek ugyan hivatalos nyelvei az EU-nak, ám érvényesülésük korlátozott. S a kis lélekszámú nyelvhasználó közösség miatt erősen ki vannak téve a globalizációnak. Ez a jelenség természetesen nem csak a közép-európai térséget érinti, a korábban EU-taggá vált országok közül egy sort lehetne említeni – kezdve Dániával s befejezve Portugáliával vagy Görögországgal.

Az EU-ban ma még igénylik a „harmadik” nyelvet ismerő szakembereket, azaz olyanokat, akik anyanyelvükön és az angolon/francián/németen kívül valamely kevésbé használt nyelvet ismernek magas szinten.

A hungarológia mint nyitott szak indokolható volna a két ország szomszédságával, a két ország hagyományosan jó kapcsolataival, ám ez aligha fog kihatni a szakválasztásra. Amennyiben mégis, úgy meg kell oldani azt a kérdést, ahogyan lehet – immár nem anyanyelvű hallgatókról lévén szó – a nulláról kezdve néhány év alatt nemcsak a kulturális, országismereti stb. elméleti tudást elsajátítani, hanem a nyelvet is magas fokon.

3) *Kisebbségtudományi tanszék*

Ez a megoldás nagymérvű profilváltást követel, bár az oktatási program egy része szinte változatlan maradhatna. Ez az irány jól illeszkednék nemzetközi trendekbe. A tanszéknek már meglévő nemzetközi – elsősorban a környező országok magyar tanszékeivel kialakított – kapcsolatai jó alapot teremthetnek a program megvalósításához. Mindazonáltal ez a profil nem lehet pusztán magyarságközpontú.

A javaslat megvalósítása kari szintű koordinációt igényel. A tanszék köré lehetne szervezni kisebbségi kérdésekkel foglalkozó, más tanszékeken dolgozó szakemberekből álló csoportot. A tanszék fogja össze a tudományos, módszertani, oktatási kérdéseket vizsgáló virtuális egységet, egyszersmind kísérleti terepül szolgál mint a szlovéniai magyar kisebbség egyfajta szellemi központja.

4) *Nemzetközi hálózat részeként*

A 2) és a 3) programmal el is érkeztünk a kívánatos nemzetköziséghez, hiszen azok megvalósítása leginkább nemzetközi együttműködés révén válik lehetővé. Úgy látom, hogy a felsőoktatás minőségi fejlesztésének egyik – s előbb-utóbb valószínűleg meghatározó – útja a nemzetközi egyetemi hálózatok kialakítása révén megvalósuló oktatás.

Ma a felsőoktatást az atomizálódás jellemzi – minden intézmény csupán a maga erejére támaszkodva végzi feladatát. Ennek van jó és rossz oldala egyaránt. Olyan intézmények esetében, ahol minden oktatási-tudományos területet magas szinten képzett, aktívan kutató és eredményeiket továbbadni képes szakemberek tevékenykednek, az önállóság elfogadható és érthető. Ám a felsőoktatási intézmények zöme nem ebbe a csoportba tartozik.

Természetesen ma is van együttműködés különböző országok egyetemei között, vannak kihelyezett, „albérletbe adott” képzések, amelyek végén a „főbérelő” adja a diplomát. Ám az Európai Unió eszméje a felsőoktatás területén az én értelmezésemben azt jelenti, hogy különböző országok egyetemei az oktatás során úgy működnek együtt egymással, hogy az adott oktatási programjuk – egészen az órarendig lebontva – közös, azt együtt valósítják meg (minden előadást az adott téma legjobb ismerője tartja – az egyik héten egyik, a másikon a

másik stb. intézmény előadója), s a végén a diploma is közös. A képzést technikailag videokonferencia formájában lehet megvalósítani. A szemináriumokat a résztvevő egyetemek saját hatáskörben tarthatnák.

Ennek a javaslatnak számos objektív és szubjektív akadályozó tényezője lehet. Itt csak néhányat említek.

- Képesek-e az egyetemek felismerni és bevallani gyengeségüket (ld. SWOT-analízis), mert a nemzetközi versenyben csak így tudnak eredményesen részt venni.

- Sikerül-e közös oktatási nyelvet találni, hiszen ebben a programban az anyanyelvvel – legalábbis a közös előadások esetében – nem sokra lehet menni. A kérdés mind az oktatókra, mind a hallgatókra nézve kulcsfontosságú.

- Sikerül-e megoldani az akkreditáció kérdését? Jelenleg – az EU deklarálta elv alapján – az oktatás a tagállamok belügye. Az esetleges *joint degree* programokat is valamennyi résztvevő egyetem anyaországában akkreditáltatni kell. Ezzel az eljárással szemben számos ellenvetés hozható fel. Ezek közül néhány:

- az EU tagállamai több területen is lemondtak szuverenitásukról;

- a felsőoktatási akkreditációs gyakorlat országonként eltérő, s ez akadályozza a közös képzések megvalósítását;

- közös képzés esetén indokolt volna egy nemzetek fölötti akkreditáció bevezetése (miközben a hagyományos képzési formákban megmaradhatnak a nemzeti akkreditációs eljárások).

Egy ilyen program révén a tanszék példaértékűen kapcsolódhatna be a felsőoktatás nemzetközi vérkeringésébe, s ez kedvező hatással lehetne az egyetem többi egységére is.

Kívánom, hogy a tanszék, a kar és az egyetem találja meg a helyes megoldást. Ennek keresésében és megvalósításában a jövőben is számíthatnak rám, s mindenkori munkahelye(i)m szakmai támogatására.

Pusztay János, tanszékvezető egyetemi tanár, a cikk írásakor a Nyugat-magyarországi Egyetem Bölcsészettudományi Karán (Szombathely), valamint a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európa Tanulmányok Karán. Kutatási területe: a finnugor tudományokon belül alapnyelvkutatás, kisebbségpolitika, nyelvpolitika, nyelvfejlesztés, terminológia.

e-mail: pyj@btk.nyme.hu

Emlékfoszlányok egy becses jubileum kapcsán

Zadravec Szekeres Ilona

Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskola

Minden ünnep rendeltetése, célja, hogy felülemeljen a hétköznapi megszokottságán, megtörje a mindennapi munkaritmust, ugyanakkor erőt is adjon a további eredményes munkához. Az évfordulók, születésnapok mindig jeles eseményei egy-egy intézmény életének. Különösen akkor, ha kerek évfordulókról van szó.

A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke 30 éves. Tisztes felnőtt kor. Magaslatáról már van mire visszatekinteni. Összevetni múltat, jelent és jövőt, ahogy ezt a jelen kötet és a jubileumi konferencia is tükrözi.

Amikor dr. Kolláth Anna tanszékvezető rendkívüli egyetemi tanár megkeresett, hogy néhány mondatban összegezzem emlékeimet és a tanszékkel kapcsolatos élményeimet, örömmel fogadtam e megtisztelő felkérést.

A maribori Magyar Tanszékre, ahogy röviden szoktuk nevezni, 1985. július 12-én iratkoztam be, mert mindenáron tanár szerettem volna lenni. Magyartanár. Kosztolányi Dezső sorai jutnak eszembe: „Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkozom, írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható. [...] Mélyen bennem van, a vérem csöppjeiben, idegeim dúcában metafizikai rejtélyként. [...] Naponta sokszor gondolok erre. Épp annyiszor, mint arra, hogy születtem, élek és meghalok.”

Hogy magyartanár lettem, ezért ma is sokaknak köszönettel tartozom: mindenekelőtt szerető szüleimnek, egykori kedves általános, valamint középiskolai tanárainknak és sok mindenki másnak is. Magyartanár azért, mert mindig is nagyon szerettem anyanyelvemet, történelmünket és kultúránkat, szokásainkat és hagyományainkat. Azt a kincset, amit eleinktől kaptunk örökbe, hogy egykor mindezt mi is csorbíthatatlanul adjuk tovább az utóknak. Ha ez részben is sikerülni fog, ebben a jubiláló tanszéknek nagy szerep jutott.

Amikor visszaemlékszem az egyetemi évekre, elsősorban nem a Magyar Tanszék tárgyi felszereltsége, hanem az emberi példamutatás jut eszembe, melyet dr. Varga József tanszékvezető professzor, valamint a tanszék valamennyi kedves oktatója: dr. Bokor József, dr. Molnár Zoltán Miklós, dr. Bence Lajos, Papp József és mások kiváló szakmai felkészültséggel, magatartásukkal és nevelőmunkájukkal közvetítettek felénk.

Szívesen emlékszem vissza Bokor tanár úr felejthetetlen nyelvtanóráira, ahol a szabályok és a helyesírás közepette is mindig helyet kapott a költészet, a magyar és a külföldi líra egy-egy gyöngyszeme. Nem csoda, hogy ma is nagy versrajongó vagyok. Hálás köszönet érte. Ugyancsak köszönet illeti Varga tanár urat a magyar irodalom megszerettetéséért, az érdekes

műelemző gyakorlatokért és mindazon módszertani mesterfogásért, mellyel itt gazdagodtunk, és mellyel később magabiztosan elindulhattunk a pályán. A muravidéki magyar nyelvjárás értékeire és szépségeire Bokor József és Varga József mellett dr. Molnár Zoltán Miklós tanár úr hívta fel a figyelmünket. A dialektológia kiváló ismerőjeként nagy lelkesedéssel buzdított bennünket tájszavaink gyűjtésére. Olyannyira, hogy szakdolgozatomat is *Nyelvszociológiai vizsgálatok Dobronak élőnyelvében* címmel az ő mentori vezetésével készítettem. Felkarolását és támogatását sose tudom eléggé megköszönni. Dr. Bence Lajos a magyar nemzetiségi irodalom berkeibe kalauzolt bennünket, nagy sikerrel.

A tanulás, a szemináriumi dolgozatok és vizsgák izgalma mellett jó visszagondolni a tanszék egyéb értékes és csapatépítő tevékenységeire is. A folyton nagy odaadással és izgalommal készített március 15-i műsorokra, a mindent felülmúló magyarországi tanulmányi kirándulásokra, a családias légkörre, meghitt beszélgetésekre és véleménycserékre, a felejthetetlen barátságokra, melyek akkor és ott szövődtek és tartanak ma is.

Immár két évtized távlatából is bizton állítom: a maribori Magyar Tanszék tanár- és jellemképző műhely volt egyszerre, a szó legnemesebb értelmében. A mai muravidéki magyar értelmiség megteremtésének egyik jelentős bázisa. Az a kohó, ahol mi hallgatók megedzöttünk. Ahol a tanárok – Isten áldja meg őket érte! – a tudás mellett öntudatra ébredéssel, magyarságismerettel, szeretettel és emberséggel vértettek fel bennünket. Lehajoltak hozzánk, mint a kalászhoz a búzavirág, egyengették lépteinket, hogy egykor önerőből törjünk utat magunknak, s ha megadatik: magasodjunk is.

A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék ünnepe. És az ünnepeltnek mindig kívánni is szoktak valamit. Mi szépet is lehetne e becses jubileum kapcsán? A tisztelt professzoroknak: további magas szintű szakmai felkészültséget, töretlen hitet és lelkesedést, a közös törekvések sikerét és örömét! A hallgatóknak: a pálya és a magyar nyelv soha nem múló szeretetét, jövődjük sikeres megalapozását! És valamennyiünknek: a józanlátás érzékét, hogy tudjuk megbecsülni és értékelni ezen felsőoktatási intézményünk pótolhatatlan szerepét!

Virágozzon a maribori Magyar Tanszék még sokszor harminc évig a professzorok, a hallgatók és a szlovéniai magyarság nagy öröme és gyönyörűségére!

Zadravec Szekeres Iona a Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskola magyartanára, az Iskolatanács elnöke. A lendvai MNMI Anyanyelvápolással és Értékteremtéssel Foglalkozó Munkacsoportjának tagja. A muravidéki magyar irodalom és kultúra nagy tisztelője.

e-mail: icu.szekeres@gmail.com

A Maribori Magyar Kultúrklub tevékenységéről

Kóša Péter

A Maribori Magyar Kultúrklub elnöke

A Maribori Magyar Kultúrklubot egyéves előkészületek után 1999-ben jegyezte be a Szlovén Köztársaság Maribori Közigazgatási Egysége a nyilvántartásába. Létrehozásának ötletét akkori lektorunknak, Szíjártó Imre főiskolai tanárnak köszönhetjük. Külön köszönet illeti Bokor József tanár urat, hogy szívén viselte a Klub létrejöttét és működését is, amíg a Tanszéken dolgozott. A Klub önálló, önkéntes, nonprofit szervezet. Bárki tagja lehet, aki kinyilvánítja csatlakozási szándékát, és eljön a Klub rendezvényeire.

A Klub legfőbb célja, hogy a Maribori Egyetemen tanulmányokat folytató hallgatók számára kulturális programokat, kirándulásokat, ünnepségeket szervezzen, ezen kívül, hogy ápolja a magyar kultúrát és hagyományokat.

Mivel a Klubnak állandó bevételei nincsenek, pályázatokból és szponzorok által szerezzük meg a működéshez szükséges anyagiakat. Az elmúlt évben több ízben is sikeresen pályáztunk. A Szülőföld Alaphoz, ma Bethlen Gábor Alaphoz, benyújtott és pozitívan elbírált pályázati összegből 500.000Ft értékben vehettünk könyveket, a Márai-program keretében ugyanezen összegben kapott támogatást a Tanszék. Már csak polcokat kell szereznünk, hogy helye is legyen az egyetemen egyedülálló magyar könyvtár teljes állományának. A pályázatok figyelését, megírását és beadását Merényi Annamária egyetemi docens és Gróf Annamária lektor végzi, így is segítve a Klub működését.

A klub szervezésében minden évben megemlékezünk a jeles magyar ünnepekről, október 23-án az 1956-os forradalomról. Ez rendszerint az első összejövetelünk az „iskolaévben”. A témához kapcsolódó filmekkel, előadásokkal, beszélgetésekkel emlékezünk. Ugyanígy ünnepeljük március 15-ét is. Minden évben meglátogat bennünket a Mikulás, ekkor karácsonyi hangulatba öltözik a tanterem. A Téliapót magyar karácsonyi dalok éneklésével, jókedvvel várjuk. Mivel a Magyar Tanszék és a Lektorátus hallgatói mind nagyon jók szoktak lenni, a Mikulás kis (általában édes) csekélységgel lepi meg őket. Emellett másfajta rendezvényeket is szervezünk. Az idén először faragtunk tóklámpásokat a novemberi ünnepekre, évente néhányszor filmestet is tartunk, ilyenkor magyar filmeket nézünk, amelyeket utána meg is beszélünk. Tavaly a tavasz beköszöntével grillezést rendeztünk az egyetem melletti zöld területen, ahol kötetlen társalgással, felszabadult hangulatban örültünk a meleg beköszöntének. Az idén januárban ellátogatott hozzánk dr. Göncz László, magyar nemzetiségi képviselő, aki a *Kálvária* című regényét mutatta be egy író-olvasó találkozó keretében. A klubos összejövetelek jó hangulatban telnek, sok viccelődéssel, mókával, a szórakozás mellett pedig mindig beleviszünk valamit, ami segít magyarságunk, nyelvünk ápolásában. A találkozókön magyarul beszélünk, magyar filmeket nézünk, magyar társasjátékokat játszunk, Facebook oldalunk is kétnyelvű.

A 2012. január 25-én tartott jubileumi konferencia megszervezésében is nagy szerepe volt a klubtagoknak, ezúton is köszönjük a Bethlen Gábor Alap támogatását.

Külön említést érdemelnek a Klub által szervezett háromnapos tanulmányi kirándulások is, amelyek során Magyarországgal ismerkedünk. A kirándulások elsősorban a klubtagoknak szólnak, de ha kevés a jelentkező, szívesen látunk másokat is.

2009-ben Észak-Magyarországon jártunk, 2010-ben Dél-Magyarországon, tavaly pedig Nyugat-Magyarország volt az úticél. Bemutatásként vázolnám a tavalyi programot: Körmenden a Dr. Battyányi Strattmann László Múzeumot látogattuk meg, megnéztük a jáki templomot, majd az első napot Szombathelyen zártuk. A második napon Kőszeg, Nagycenket és Sopront barangoltuk be, valamint hajókáztunk a Fertő-tavon is. A kirándulás utolsó napján megtekintettük Győr városát, valamint a Pannonhalmi Apátságot. Hazafelé megálltunk Veszprémben és Tihanyban. A kirándulás nagyon jó hangulatban telt. Sok új ismerőssel és sok tudással gazdagodtunk.

A Klub további rendezvényein is mindenkit szeretettel látunk!

Kósa Péter 1991. június 25-én született Muraszombatban. Az I. sz. Kétnyelvű Általános Iskolába járt, majd a lendvai Kétnyelvű Középiskolában folytatta tanulmányait. Itt érettségizett 2010-ben. Ugyanebben az évben iratkozott be a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara magyar fordító (Medjezikovne študije – madžarščina) és szlovén nyelv és irodalom szakára. 2011 tavaszától a Maribori Magyar Kultúrklub elnöke.

e-mail: peter.kosa91@gmail.com

III. Múlt – Jelen – Jövő

Preteklost – Sedanjost – Prihodnost

Szlovén–magyar és magyar–szlovén fordító- és tolmácsképzés a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Fordítástudományi Tanszékén

Bálint Čeh Júlia

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Mi is az első emlékem Szlovéniáról, ahova 1987-ben érkeztem Sopronból, hátizsákkal a vállamon, hogy megkezdjem a Ljubljana-i Egyetem Bölcsészettudományi Karának szlovén–angol szakán a tanulmányaimat? A muraszombati autóbusz állomáson egy úr várt, Vilko Gerlec, akitől üdvözlésként Jože Hradilnak a Budapesti Tankönyvkiadó és a Državna Založba Slovenije Könyvkiadóknál 1982-ben megjelent magyar–szlovén szótárát kaptam útravalóként szlovéniai egyetemi tanulmányaimhoz. A szótár szerzője, Jože Hradil ajánlása a könyvben azóta is mottóként kíséri pályafutásomon, és szeretném, ha diákjaim fülébe is visszacsengenének majd ezek a szavak, ha fordítók vagy tolmácsok lesznek, esetleg műfordítók, vagy olyan pályát választanak, ahol a maribori Bölcsészettudományi Kar fordítástudományi szakán szerzett tudásukat hasznosíthatják. Ahogy Jože Hradil nekem írta 1987-ben „... da bi se Slovenci in Madžari sporazumevali vselej samo z najlepšimi besedami!”⁴

Hadd említsem meg kedves diákjaim nevét is, akik elsőként, merészen és kíváncsian iratkoztak be a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Fordítástudományi Tanszéke szlovén–magyar, magyar–szlovén fordítóképző szakára a Nyelvközi tanulmányok (Medjezikovne študije) programon: Vöröš Koni, Horvat Ines, ők a 2012-es évben már abszolváltak, a harmadik évfolyam hallgatói pedig jelenleg Kočiš Tímea, Sabo Aleš, és Sekereš Ervin. Ők az elsők, akikre még sok feladat vár, és akik olyan képesítést szerezhetnek, amilyent előttük még senki. Olyan képesítést, amely fordító vagy tolmács pályafutásukon mindenképpen a segítségükre lesz, hiszen a pályázatokon, meghallgatásokon logikusan elsőként a jelentkezők végzettségét veszik figyelembe, hiszen ezen a pályán eddig is legalább egy nyelvszakos diploma volt a követelmény. Húsz év múlva, ha belepillantanak ebbe a kötetbe, már tudni fogják, végigjárták-e az utat.

Miként folyik a fordítás és tolmácsolás oktatása a fordítástudományi szakon a Nyelvközi tanulmányok programon az első három évben? Figyelembe véve a Franciaországban folyó fordításoktatás egyik legszínvonalasabb műhelyének, a Rennes-i Fordító- és Terminológusképző Központnak⁵ a filozófiáját, a fordítás produktumnak, tehát terméknek minősül⁶. A Maribori Egyetemen folyó szlovén–magyar és magyar–szlovén fordítás

---

⁴ Magyarul Jože Hradil szavai így hangzanak: „...hogya a szlovének és a magyarok mindig csak a legszebb szavakkal értsék meg egymást...”

⁵ Centre de Formation de Traducteurs et Terminologues

⁶ KURIÁN ÁGNES 2003. A fordításoktatás korszerűsítése, új irányzatai. KLAUDY KINGA szerk. *Fordítás és tolmácsolás az ezredfordulón*. 30 éves az ELTE Fordító és Tolmácsképző Központja. Jubileumi Évkönyv 1973-2003. Budapest: Scholastica. 22.

gyakorlati oktatást szeretném, ha szintén ez a gazdasági szemlélet hatná át. Ami azt is jelenti, hogy már a *Fordítási gyakorlatokon* a 4., 5. és 6. szemeszterben úgy dolgoznak a hallgatók, mintha azt megrendelőnek tennék, az ő elvárásainak megfelelően hoznák létre a terméket. Figyelemmel követik saját hatékonyságunkat is, tehát hogy mennyi időre van szükségük az egyes fordítások elkészítéséhez, és ez a való életben milyen díjazást jelentene számukra. A fordítási modell, amelyet az órákon alkalmazunk, szintén csak az elmúlt húsz év munkái tapasztalata alapján, három nagy egységből áll. Ezt a három nagy egységet egyébként szakfolyóiratokban is leírták már, pontosan Gouadec⁷ dolgozta ki. A három nagy egység a következő: a fordítást megelőző tevékenység vagy fordítás-előkészítés, a fordítás és az utómunkálatok.⁸ A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán a technikai háttér is biztosított, a multimédia oktatóteremben mindenkinek rendelkezésére áll számítógép és internetes hozzáférés is a dokumentációgyűjtéshez, és a párhuzamos szövegekben, többnyelvű korpuszokban való szó- és szókapcsolat-kereséshez, ahol rutinos fordítók megoldásait is fellelhetik a hallgatók. Jelenleg nem kapható megfelelő szlovén–magyar, magyar–szlovén szótár, de ezt a hiányt éppen a párhuzamos szövegekben, többnyelvű korpuszokban való kutatással pótoljuk. A gyakorlatok folyamán mindenki összeállít egy saját szöveget is, amelyet folyamatosan egészít ki újabb és újabb szavakkal, szókapcsolatokkal.

A Bevezetés a konsekutív és szinkrontolmácsolásba (Uvod v konsekutivno in simultano tolmačenje) c. tantárgy az 5. szemeszterben szintén gyakorlatorientált. A tolmácsolási szituációk során szembesülnek a hallgatók azzal, hogy vajon megfelelő személyiségjegyekkel rendelkeznek-e tolmácsjelöltként. Az órákon a hallgatók a gyakorlati munka során próbálják fejleszteni tolmácsolási kompetenciájukat. Felkészülnek a hallás utáni megértés fejlesztésére, amelyet alaposan befolyásolhatnak a környezet zavaró zajai a sajtókonferenciákon, az üzemi tolmácsolás során, vagy esetleg a beszélő beszédhibái. A célok között szerepel a hallgatók figyelemmegosztó és stressztűrő képességének fejlesztése is, a jegyzetelési technikák elsajátítása, és saját jegyzetelési technika kialakítása. Az órákon a rövid és hosszú távú memória fejlesztését szolgáló memóriagyakorlatokat, koncentrációjavító gyakorlatokat, az információ rugalmas kezelését célzó gyakorlatokat végzünk⁹. Tudatosítjuk a verbális és a nem verbális kommunikáció hibáit. Csak ezután következik a blattoló tolmácsolás¹⁰, a konsekutív tolmácsolás, végül pedig a szinkrontolmácsolás gyakorlása a Fordítástudományi Tanszék fonolaboratóriumában.

A nyelvi kompetenciáknak minden esetben kulturális kompetenciával is párosulniuk kell, amit tudatosan ki lehet és ki kell fejleszteni magában a kétnyelvű nyelvhasználónak, különösen, ha fordító és tolmács akar lenni.¹¹ Arról, hogy leendő szlovén–magyar fordítóként vagy tolmácsként hogyan kerülhetik el az interkulturális hibákat, a *Nyelvi közvetítés kulturális és tudományos munkaként (Medjezikovno posredovanje kot kulturno znanstveno delo)* c. tantárgy

⁷ GOUADEC, DANIEL. 2002. *Profession*. Traducteur. Paris: La Maison du Dictionnaire.

⁸ KURIÁN ÁGNES: A fordításoktatás korszerűsítése, új irányzatai: Klaudy Kinga (szerk.) 2003. *Fordítás és tolmácsolás az ezredfordulón. 30 éves az ELTE Fordító és Tolmácsképző Központja. Jubileumi Évkönyv 1973-2003*. Budapest: Scholastica. 23.

⁹ G. LÁNG ZSUZSA 2001. A memória szerepe a tolmácsolásban. *Fordítástudomány* 5. III./1. 54–63.

¹⁰ VERESNÉ VALENTINYI KLÁRA 2003. A blattolás tanítása. *Fordítástudomány* 9. V./1. 93–103.

¹¹ KLAUDY KINGA 2009. *Fordítás I. Bevezetés a fordítás elméletébe*. Budapest: ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék. 127.

nyújt bevezetést, hiszen nem nyelvet fordítunk nyelvre, hanem kultúrát kultúrára. Az alapvető feladatok közé tartozik a fordítástudományi szakkifejezések elsajátítása magyarul és szlovénul. A tantárgy során megismerkedünk a szlovén–magyar, magyar–szlovén reáliák típusaival, a reáliákra alkalmazható fordítási műveletekkel és eljárásokkal, és a reáliákból kiindulva a földrajzi, történelmi, gazdasági és kulturális háttérismeretet fejlesztjük magyar–szlovén vonatkozásban.

Mi az, ami különleges, bár egyedinek ugyan nem mondható a szlovén–magyar, magyar–szlovén fordítók és tolmácsok esetében? A megélhetéshez egyszerre kell fordítani és tolmácsolni, ez pedig komoly feladat. Húsz év tapasztalata, a kollégákkal folytatott beszélgetésekből levont konzekvenciák, a szakirodalomban leírtak alapján a jó fordító és a jó tolmács speciális személyiségvonásai meglehetősen eltérőek. A tolmács szeret és tud is beszélni, kellemes a hangja és jó előadói tulajdonságokkal rendelkezik. A tolmácsolás társas tevékenység, csak jól szocializált, társaságot kedvelő ember tudja jól művelni, a zárkózott, kifejezési nehézségekkel küszködő személyeknek nem való ez a pálya. Míg a tolmács extrovertált, addig a fordító introvertált. A két különböző személyiségtípus fejlesztése és az átváltás, átváltás egyikről a másikra a megrendeléstől függően nem egyszerű. A sötét szoba magányából, ahol csak a számítógép képernyője világít, kimenni a kamerák elé, és magabiztosan, pontosan, tömören továbbítani a hallgatóságnak mások üzenetét, embert próbáló feladat, aminek ráadásul meg sem szabad látsania rajtunk. Amit mindig elmondok tanítványaimnak vizsgaszalásként: a fordító lehet maximalista, napokig elgondolkozhat egy-egy fordítói megoldáson, a tolmács a legjobb esetben is csak „optimalista”,¹² mivel mindig lesznek elegánsabb nyelvi megoldások is az adott helyzetben alkalmazottaknál.

Irodalom:

KLAUDY KINGA szerk. 2000-2010 *Fordítástudomány*. Tanulmányok az írásbeli és szóbeli nyelvi közvetítés elmélete, gyakorlata és oktatása témaköréből. Budapest: Scholastica. Az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központjának kiadványa. 2–12. évfolyam.

HORVÁTH ILDIKÓ–SZABARI KRISZTINA–VOLFORD KATALIN 2000. *Fordítás és tolmácsolás a világban*. Oktatási segédanyag fordító- és tolmácsképző intézetek hallgatói számára. Budapest: ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központ.

KLAUDY KINGA 2009. *Fordítás I*. Bevezetés a fordítás elméletébe. Budapest: Scholastica. ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.

KLAUDY KINGA 2009. *Fordítás II*. Bevezetés a fordítás gyakorlatába. Budapest: Scholastica. ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.

---

¹² FÁBER ANDRÁS: Speciális személyiségvonások a tolmácsolásban és a fordításban. (http://www.translationconference.com/2009_eload/FaberA_HU.pdf)

KINGA KLAUDY–JÁNOS KOHN eds. 1998. *Transfere Necesse Est. Proceedings of the 2nd International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting*. (5–7 September, 1996., Budapest, Hungary). Budapest: Scholastica.

KLAUDY KINGA szerk. 2003. *Fordítás és tolmácsolás az ezredfordulón. 30 éves az ELTE Fordító és Tolmácsképző Központja. Jubileumi Évkönyv 1973-2003*. Budapest: Scholastica.

KLAUDY KINGA 2007. *Nyelv és fordítás. Válogatott fordítástudományi tanulmányok Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 68*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

LÁNG ZSUZSA 2001. *Tolmácsolás felsőfokon. A hivatásos tolmácsok képzéséről*. Budapest: Scholastica.

SZABARI KRISZTINA 2010. *Tolmácsolás. Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.

Bálint Čeh Júlia 1969-ben született Sopronban. A Ljubljana Egyetem Bölcsészettudományi Karán szlovén nyelv és irodalmat, valamint angol nyelv és irodalmat hallgatott. Diplomamunkáját a szlovén és magyar homonimákról írta. Szlovén szótári homonima szótára a Ljubljana Egyetem Tudományos Kutatói Központja gondozásában jelent meg 1997-ben. 1999-ban fejezte be posztgraduális tanulmányait újkori szlovén irodalomból a Ljubljana Egyetem Bölcsészettudományi Karán. 1991 óta fordít és tolmácsol intézményi keretek közt és szabadúszóként. Számos önálló publikációja és fordítása is megjelent szlovén és magyar nyelven. Habilitált lektor a Maribori Egyetem Fordítástudományi szakán, ahol 2010 óta óraadó.

e-mail: julia.balint_cek@siol.net

Poglavja iz zgodovina dvojezičnega šolstva v Prekmurju (Odlomki iz daljše študije)

Lajos Bence

a *Népújság* című hetilap kulturális rovatvezetője

Nekaj misli za uvod

V Prekmurju določajo poučevanje madžarskega jezika in njegovo uporabo kot materne jezika pol stoletja stara pedagoško-upravna praksa, dvojezično šolstvo in sama dvojezičnost. Če se ravnamo po frazeologiji iz petdesetih in šestdesetih let, ima omenjena oblika izobraževanja danes že tudi nekaj pozitivnih »dosežkov«, a je še zmeraj veliko tistih, ki menijo, da je ena izmed toplih gred asimilacije in propadanja materinščine. To mnenje podpira tudi podatek iz popisa prebivalstva leta 2002, ki napoveduje, da se bo število slovenskih Madžarov do 2012 kritično povzpelo (v trenutnem primeru nad 5 tisoč). A pogledimo, kaj je bil ob koncu petdesetih let vzrok za uvedbo tega izobraževalnega modela, zakaj se k temu ni izoblikovala tudi neka alternativa in zakaj v 21. stoletju še zmeraj prevladuje mnenje, da je to edina možna izobraževalna oblika. Ofelija Garcia v svoji študiji o dvojezičnem modelu, objavljeni sredi devetdesetih let, tudi slovenskemu dvojezičnemu izobraževanju določa njegovo mesto, in sicer ga uvršča med »šibka dvojezična izobraževanja«. Samo dvojezično izobraževanje pa ocenjuje tako: »V takšnih šolah (dvojezičnih) ne posvečajo dovolj časa in energije razvijanju manjšinskega jezika, zato je rezultat tega omejena dvojezičnost.« In prav to se je zgodilo (se dogaja) v dvojezičnem izobraževanju, kjer se lahko »jezikovni cilj« s pomočjo preusmerjevalnega (tranzitivnega) programa določi kar v enojezičnosti. Za Garcia je sledeči in hkrati najpomembnejši problem, ki razkriva vpliv politike na izobraževalni model, jezikovna neločljivost. Po potrebi ima na jezik manjšine vpliv uničevalca prestiža, rezultat česar je manjšinsko-dominantna izmenjava

jezika. Poraja se vprašanje, čigava odgovornost je, da lahko petdeset let po uvedbi dvojezičnosti in dvojezičnega šolstva govorimo o neki vrsti slepi ulici, oziroma polomu? Kot vodilo naj nam bosta dve mnenji. Dr. József Varga, učitelj, ki je dolga leta dvojezično izobraževanje »spremljal« kot strokovni svetovalec, meni, da je vzrok za neuresničitev izobraževalnega sistema predvsem osebne narave, zato je že v osemdesetih letih predlagal korenito reformo: »Kaj nam je storiti? Spremeniti pedagoška, didaktična, metodološka, psihološka, človekova stališča zaposlenih v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah? Zahtevati od njih, da svoje delo nemudoma opravijo po zakonsko predpisanih delovnih oblikah in učnem materialu, v duhu obeh jezikov!« Poleg osebnih vzrokov so v veliki meri odgovorni tudi pristojni »republiški izobraževalni forumi«, saj »so za ublažitev ali celo prikrivanje konfliktov, ki so se v dvojezičnem izobraževalnem sistemu vse pogosteje pojavljali, zmeraj iskali kompromise, ne da bi se nesprejemljivemu stanju pogumno zazrli v oči (...)« (VARGA 1996).

Šolsko leto 1959/60. pričetek dvojezičnega izobraževanja

Neposredno po II. svetovni vojni je poučevanje v Pomurju potekalo v vzporednih madžarskih in slovenskih oddelkih. Da je bil nov, dvojezični izobraževalni sistem veliko bolj demokratičen od tistega med obema vojnoma, ko je bilo poučevanje madžarskega jezika prepovedano, je danes že nesporno dejstvo, vendar so šole, v katerih so poučevali v madžarskem jeziku, kljub temu prišle v zelo neugoden položaj. Prvi vzrok za to je bilo slabo materialno stanje, zaradi česar so nastale nemogoče delovne razmere ter izredno slabi pogoji za poučevanje: v kar nekaj naseljih je pouk znova potekal v združenih oddelkih, tako na nižji kot na višji stopnji. V številnih primerih – predvsem na šolah v manjših naseljih (v vaseh z 200-300 prebivalcev) – so za doseganje minimalnega števila učencev morali združiti kar vseh osem razredov. Težave je stopnjevalo tudi kronično primanjkovanje učiteljev, oziroma nekvalificiranost obstoječih. Na začetku petdesetih let je postalo jasno, da je za učence madžarskih oddelkov manjšinska šola le slepa ulica, saj jim za nadaljnje šolanje ne zagotavlja niti potrebne (slovenske) jezikovne podlage niti druga znanja. Šola z madžarskim jezikom poučevanja pa je obstajala le v Vojvodini, ki je bila zaradi velike geografske oddaljenosti pravzaprav nedosegljiva (do Novega Sada je bilo približno 600 km). Takšno stanje je počasi privedlo do tega, da so se madžarski oddelki počasi, a vztrajno praznili. Madžarskim staršem se je namreč zdelo, da bo za bodočnost njihovih otrok bolje, če jih bodo vpisali v slovenske oddelke. Od srede petdesetih let se je to sistematično dogajalo predvsem na višji stopnji. Kot smo že omenili, se je problem madžarskih oddelkov na manjšinskih šolah pojavil že na začetku petdesetih let, sredi desetletja pa se je že kar razbohotil. Najbolj tragično stanje je bilo v lendavski občini, znotraj nje pa na tamkajšnji osnovni šoli, na kateri je več kot polovica učencev z madžarskim maternim jezikom obiskovalo slovenske oddelke. Nastale situacije ni bilo več mogoče prikrivati, o njej so večkrat razpravljali tudi v lendavskih in murskosoboških družbeno-političnih krogih. Končno so republiški organi po daljših zavlačevanjih – najverjetneje z odobritvijo Beograda – odločili, da je na narodnostno mešanih področjih potrebno izgraditi takšen izobraževalni sistem, ki »bo tudi kasneje omogočal lažjo komunikacijo med ljudmi, ter dajal široke možnosti za nadaljnji razvoj naroda« (Orešnik 1978). Menili so, da bosta vse to omogočala le dvojezičnost in dvojezični izobraževalni model. Na nižji stopnji so bili rezultati kar zadovoljivi, predvsem v šestdesetih letih. Pogoji za poučevanje madžarskega jezika na višji stopnji – tu je bilo veliko odvisno tudi od šole – pa so

se že na začetku izkazali za nezadostne. V primerjavi z nižjimi razredi je bilo v nekem smislu zaznati občuten upad. V sedemdesetih letih se je to stanje še bolj poslabšalo, saj se je pri strokovnih predmetih pojavljala absolutna dominanca slovenskega jezika nad madžarskim, saj so si učenci v obeh jezikih zapisovali samo še naslov učne snovi in ne tudi strokovnih izrazov, kmalu pa so opustili tudi to. V vsakem članku, ki je obdeloval te začetne težave, je omenjeno, da je bil največji problem manko učiteljev, ki bi brezhibno obvladali oba jezika in ki bi to znali tudi prenesti v pedagoško prakso. A z danes na jutri te težave ni bilo mogoče odpraviti, so jo pa poskušali sanirati s »pospešenimi« 9-mesečnimi izobraževanji. V šolskem letu 1959/60 so na murskosoboško učiteljsiše vpisali 30 učiteljev. Toda zaradi prekratkega časa trajanja so ti tečajji le delno zadostovali. Druga rešitev je bila stabilnejša skupina mladih

učiteljev, ki so se domov vrnili z učiteljišča v Subotici in s katerimi so naposled dobili potrebno število učiteljev ter s tem izpolnili tudi pogoje za poučevanje v madžarskem jeziku.

Raziskava iz šestdesetih let, ki je preučevala jezikovni nivo slovenskih pedagogov, je razkrila: izmed osemintridesetih je imelo brezhibno jezikovno znanje in pedagoško sposobnost le devet učiteljev, kar je zadostovalo tudi zahtevam dvojezičnega izobraževanja (SZELI 1981). Čeprav statističnih podatkov o tem nimamo, lahko vseeno trdimo, da je bilo poznavanje slovenskega jezika Madžarov in Slovencev primerljiva, oz. Skoraj enaka. Največja napaka izobraževalnih organov je bila, da vzporedno z uvajanjem dvojezičnega šolstva niso uvedli tudi ukrepe, ki bi omogočili popolno realizacijo dvojezičnosti tako v izobraževanju kot tudi na vseh ostalih področjih javnega življenja. Zaradi tega je še do danes ostala le »šolski« pojem in zaviralna izobraževanja v maternem jeziku. Z naglo izgubo prestiža ter zavoljo nenehnih napadov in nezadovoljstva je madžarski jezik zavzel drugorazredno vlogo. Dvojezično izobraževanje je postopoma postalo gojišče nestrpnosti in konfliktov med obema narodnostma. Jasna ideja bratstva in enotnosti ter sožitja med obema narodoma pa se je spreobrnila v njihovo popolno nasprotje. Preučujoč iz tega vidika so se osnovni cilji dvojezičnosti in dvojezičnega modela uresničili le delno. Politični cilj, sožitje med prijateljskima narodoma in njuna enakopravnost pa zaradi vse močnejšega nasprotnega vetra sploh ne. Drug, predvsem pedagoški in izobraževalno-politični cilj, pa je namenjen izključno slovenskim in madžarskim učencem in brez ovinkarjenja pravi sledeče: učence dvojezičnih šol je potrebno opremiti s takšnim splošnim znanjem slovenskega jezika in komunikacijskih sposobnosti, da bodo svoje šolanje na slovenskih srednjih šolah lahko nemoteno nadaljevali (NOVAK 1979).

Ustavni spor leta 1969

Za žalosten zaključek prvih deset let dvojezičnega izobraževanja je ob koncu desetletja oskrbel ustavni spor, oziroma pobuda za ukinitve te izobraževalne oblike, ki jo je na željo slovenskih staršev iz lendavske regije, »obogateno« s 681 podpisi, vložilo Slavistično društvo. V njej so slovenski starši poleg pedagoških »slabosti« omenjali tudi preobremenjenost svojih otrok in dvomljive rezultate, ki so bili izpod slovenskega povprečja. Grozili so, da bodo svoje otroke prepisali v okoliške slovenske šole. Slovensko ustavno sodišče je spor zavrnilo, a nezaupanje v dvojezično izobraževanje je ostalo, vanj so pričeli dvomiti celo starši madžarske narodnosti. O ustavnem sporu, ki je pred sodnike prispel šele po daljšem zavlačevanju je nekoliko obširneje pojasnil v enem izmed intervjujev Sándor Varga. Po njegovem so se prvi zametki te pobude pojavili okrog 1964 v murskosoboški občini, nato pa se je ogenj po nekajletnem zatišju, okrog 1968, razplamtel še v Lendavi. – »Plaz« so sprožili tisti Prekmurci, ki so živeli v Ljubljani in ki so z domačimi »pravimi borci« imeli nenehna trenja. Niso mogli požreti dejstva, da ti domači slovenski voditelji jezikovno enakopravnost in na splošno ohranitev narodnosti obravnavajo z iskrenostjo in predanostjo. Zaničevalno so jih imenovali madžaroni, prijatelji Madžarov, prav tako kot takrat med vojno – je povedal Varga. – Zato so menili, da je prišel čas obračuna. V kolikor bi republiški organi pokazali tudi najmanjši namen ukinitve tega sistema, mi, ki smo delali in delovali v Lendavi, tega boja najverjetneje ne bi mogli izbojevati – je še izjavil. Na šesturni proces se Varga spominja tako: - Prekmurci Madžari na razpravi pravzaprav niso imeli nobene vloge ... Zaključek vseh (republiški

partijski organi, socialistična zveza, strokovnjaki skupščinskih teles itd.) je bil, da je tako majhna narodnostna skupina kot so v Prekmurju živeči Madžari – tudi če učenje narodnostnega jezika za pripadnike večinskega naroda ne bo obvezen – hote ali nehotе obsojena na asimilacijo. Izid ustavnega spora je sicer visel na zelo tanki nitki, saj je od devetih članov sodnega telesa pet glasovalo za, štirje pa so bili proti. Zavedati se moramo, da je govora o politično in ne strokovno motiviranem sporu, saj so se s problemom dvojezičnega šolstva veliko ukvarjali tudi republiški in krajevni politični organi. Sándor Varga je leta 1962 v 32. Številki Népújsága v duhu tistega obdobja z obžalovanjem zapisal sledeče: »Pedagogi pomurskih dvojezičnih šol so zaman upali, da se bodo nemoteno in brezskrbno odpočili po napornem in zahtevnem delu. Določeni 'dobronamerni super-pedagogi', ki 'želijo povzdigniti' šolski sistem naše socialistične družbe ter vzhičena in preveč vneta opozicija so naredili vse, da se septembra novo šolsko leto ne bi pričelo v razumevanju in zdravem delovnem duhu. Še sreča, da njihova prizadevanja tako, kot so si zamislili, niso bila uspešna.« Nato pa, pedagogom v bran, nadaljuje: »Ne upam niti pomisliti na to, da bi bila lahko 'kritika' z dvojezičnih šol, ki se je sedaj prenesla na pedagoge teh šol, neke vrste protinarodnostna akcija«. V svojem članku z naslovom »Dvojezična šola ni le pomurski, temveč tudi jugoslovanski problem« pa citira Janeza Vipotnika, predsednika Republiškega komiteja: »Kadar razpravljamo o problemih dvojezične šole, se zavedamo, da ima to vprašanje bistveni politični pomen in vpliva tudi na naš socialistični družbeni sistem.« In imajo vpliv celo izven meja, misleč pri tem na podoben model, »exportiran« koroškim Slovencev. Leta 1960 so v

Népújságu št. 40 objavili pismo, prvotno objavljenega v Delu, ki ga je Narodni svet koroških Slovencev naslovil na dr. Jožka Tischlerja in Slovensko slavistični društvo. V njem zagovarja tisti dvojezični model izobraževanja, ki so ga na Koroškem uporabljali od 1945 pa vse do 1958, ter »iskreno obžaluje« dogodke v zvezi s pomurskimi dvojezičnimi šolami, saj bi bil »na področju dvojezičnosti lahko ta sistem vzorec pravične šolske ureditve«. Avtor pisma odločno zavrača vse protidokaze, rekoč: »Zato menimo, da rešitev vprašanja ni v ukinitvi dvojezičnega šolstva, temveč v čim temeljitejšem izoblikovanju strokovnosti, sestavi in profila predavateljev.« Tematika dvojezičnega šolstva, ki se je znašlo v navzkrižnem ognju mnenj in razprav, se je pričela vrtinčiti tudi znotraj Zveze komunistov. O tem je Sándor Varga poročal tudi v Népújságu: »V Lendavi dvojezične šole niso iznašli posamezniki, in znova poudarjam, da dokler ne bomo iznašli boljše, bo za nas ta najprimernejša« - je argumentiral Jože Vidič, tajnik odbora. »Na žalost pa – ugotavlja –, moramo nekatere komuniste na to opozarjati še zdaj, po desetih letih« - je dejal ter s tem zadevo zaupal partijskim načelom, nato pa še dodal, da »mora partija takšno demagogijo in obnašanje enotno in v skladu z načeli odločno obsoditi«. Kot smo lahko videli, politični spopadi v zvezi z dvojezičnim šolstvom sploh niso potekali na strokovno-pedagoškem nivoju, temveč v ideološko prenapetem ozračju bojnih prizorišč politike in različnih interesnih skupin. Res je, da se je dvojezični izobraževalni model ohranil, a veliko pozitivnih obljub glede prihodnosti kljub temu ni bilo, četudi je bila pomoč s strani koroških Slovencev prav tako voda na mlin dvojezičnosti. Toda potrditev odloka o obveznem učenju madžarskega jezika je njegov prestiž še dodatno oslabil. In čeprav so politične fraze o prijateljstvu narodov bobnele še naprej, so bili madžarski starši in pedagogi ponovno ustrahovani. Vendar so državni partijski in izobraževalni organi – za vnovično vzpostavitev miru – popustili ter se s tem odpovedali prvotnemu cilju, to je ideji o

enakopravnem obravnavanju obeh jezikov in ljudi. Ustavno sodišče je končno sredi leta 1971 zaključilo to neprijetno zadevo, ki je bila velika preizkušnja tudi družbeno-političnim funkcionarjem lendavske občine. Sándor Varga, narodnostni politik, je še zapisal: »Tisti, ki so vse to začeli, so imeli prave akcije in so izkoristili vse priložnosti, samo da bi uničili celotni izobraževalni sistem, saj so vedeli, da če jim bo to uspelo, bo naslednja na vrsti jezikovna enakopravnost, na koncu pa še odprava udeležbe madžarske narodnosti.«

Sedemdeseta leta

V sedemdesetih letih so se viharji okrog dvojezične že nekoliko polegali. Res pa je tudi, da je vlada popustila pri določenih stvareh, ki so se nato odvijale na račun dvojezičnosti. Ob koncu desetletja so bili rezultati še bolj porazni. In to tako zelo – in tu sedaj govorim na podlagi lastnih izkušenj, ki sem jih nabral kot pedagog-začetnik -, da je bilo znanje madžarskega jezika slovenskih dijakov in tistih iz mešanih zakonov v prvem letniku srednje šole enaka nepismenosti. Dosegali niso niti osnovnega znanja pisanja in branja, in to po 8 letih učenja madžarskega jezika! Miklós Kontra je v svoji študiji o dvojezičnih izobraževalnih modelih pomurski sistem uvrstil med »manj« asimilativne. Dvojezične modele v karpatskem bazenu in samo dvojezičnost obravnava kot s spomini obremenjen pojem: »Madžarski narod, ki je ostal izza trianonskih meja, se je z dvojezičnostjo srečeval le kot s pojavom, ki izriva njihov materni jezik. (...) Poleg tega so v svojem življenju videli le malo takšni šol, katere cilj ne bi bila asimilacija pripadnikov madžarske manjšine. Večinske državne oblasti so šole zmeraj izkoriščale za asimilacijo nezaželenih manjšin. Določene razlike – med nekaterimi obdobji, pa tudi državami – so bile le v trdoti oblik uresničevanja.« Na Slovaškem (Felvidék), v Podkarpatju, Transilvaniji ali v Vojvodini so poskus uvajanja dvojezičnega šolstva tamkajšnji

Madžari doživljali kot grobo ogrožanje manjšinskih pravic. Nasprotno pa v Pomurju menijo, da je bilo dvojezično izobraževanje potrebno uvesti. Raziskovalci pa se sprašujejo: S čim si lahko to razlagamo?

Predvsem z izredno situacijo, ki je kasneje prerasla v obsesijo. Tudi slovenski starši so se takrat, ko so dvignili glas proti dvojezičnemu izobraževanju, sklicevali na prisilo. Natančneje: na to, da uvedba izobraževalne formule ni bila demokratična, saj je bilo vse odločeno brez njihove privolitve. Drugi znak prisile je zadeval Madžare, saj so se pri iskanju grešnega kozla velikokrat sklicevali na to, da se morajo zaradi njih tudi slovenski otroci učiti madžarščino, in da zaradi njih ne morejo odpirati slovenskih šol. Tretje, iz družbeno-socioloških vidikov morda največkrat poudarjeno dejstvo je, da so v 70-ih letih dvojezično šolstvo in dvojezičnost pričeli obravnavati kot neko tabu temo in so vsako zunanjo, upravičeno, neupravičeno ali dobronamerno pripombo ali kritiko odločno zavračali. Dvojezično šolstvo, utaplajoče se v svojem zavozlanem stanju, so želeli zaščititi pred vsakršnimi reformami, z ohranjanjem videza pa so uredili neke vrste »izložbo«. S tem so dvojezično šolstvo sicer zaščitili, a hkrati spodkopali prestiž madžarskega jezika, »sovražstvo« do njega pa še dodatno okrepili. Omeniti moramo, da so navedena dejstva veljala predvsem za lendavsko Dvojezično osnovno šolo. V preostalih treh šolah (Genterovci, Dobrovnik, Prosenjakovci) je dvojezično izobraževanje zaradi približno izenačenega števila slovenskih in madžarskih učencev potekalo v veliko bolj

mirnem vzdušju. Na splošno lahko ugotovimo, da je imela v družbeni integraciji identiteta maternega jezika le minimalno vlogo: ker se je jezikovno ravnovesje pol-pol porušilo, je izobraževalni model postajal topla greda asimilacije in je iz vidika izobraževanja v maternem jeziku ustrezal le na najosnovnejši ravni. Največja napaka izobraževalnih organov je bila, da vzporedno z uvajanjem dvojezičnega šolstva niso uvedli tudi ukrepe, ki bi omogočili popolno realizacijo dvojezičnosti tako v izobraževanju kot tudi na vseh ostalih področjih javnega življenja. Zaradi tega je še do danes ostala samo »šolski« pojem, uresničevanje dvojezične administracije in glasno opevane »funkcionalne dvojezičnosti« pa so bile le sanje. Vpliv naglega upadanja števila pripadnikov narodnosti se je povsod močno občutil: družbena vloga madžarskega jezika je vedno bolj slabela in vprašljiva je postala celo jezikovna svoboda, utemeljena v ustavi iz leta 1946. Politična volja in želja, navidezno utelešeni v sintagmi »praktične dvojezičnosti«, pa kmalu nista pomenili več bratstva in enotnosti niti izgradnje sožitja, temveč eno izmed učinkovitih sredstev za obvladovanje nacionalne nestrpnosti. Gledano iz tega vidika je dvojezično izobraževanje s klasičnim izobraževanjem v maternem jeziku imelo le malo skupnega, saj mora pedagoška praksa s takšnimi osnovami – kot lahko preberemo v brošuri, izdani ob 20. obletnici – izpolniti le dva osnovna cilja. Prvi je: učencem predstaviti kulturo in jezik obeh narodov, ki bodo na narodnostno mešanem področju »postali nosilci političnih in pravnih dispozicij o enakopravnosti Slovencev in Madžarov«. Drugi cilj, ki apelira na napredovanje slovenskih in madžarskih učencev, pa brez ovinkov pravi: cilj je učence dvojezičnih šol opremiti s takšnim splošnim znanjem slovenskega jezika in komunikacijskih sposobnosti, da bodo svoje šolanje na slovenskih srednjih šolah lahko nemoteno nadaljevali (NOVAK 1979). Iz zgoraj navedenega je morda razvidno, da so si vladni organi v dvojezičnem izobraževanju dvojezično šolo zamišljali kot »združitev« slovenskih in madžarskih šol narodnostno mešanega področja. Predmet posebne raziskave bi bilo lahko tudi vprašanje uporabe jezika. Že v tem zgodnjem obdobju dvojezičnega izobraževanja je bilo iz rezultatov neke raziskave, ki je analizirala »govorno« vedenje dijakov dvojezične šole, razvidno, da so pri šolski uporabi jezika oziroma govornih situacijah učenci madžarske narodnosti svoj materni jezik uporabljali veliko redkeje kot njihovi slovenski prijatelji. Uporaba drugega jezika oziroma jezika okolja pa je dala še veliko bolj osupljive rezultate. Izkazalo se je namreč, da madžarski otroci v različnih govornih situacijah slovenski jezik uporabljajo skoraj v 34 odstotkih, medtem ko slovenski madžarski jezik le v 12 odstotkih. (LÜK 1979). Omenili smo že, da so se medtem, ko smo v 60-ih letih na nižji stopnji lahko poročali o vidno dobrih rezultatih, na višji že pojavljali prvi znaki krize. Vloga madžarskega jezika in poučevanja maternega jezika sta postali že v tolikšni meri postali drugorazredni problem, da so se zahteve učnega jezika omejile le še na učenje strokovnih izrazov. Zdelo se je, da se učenje maternega jezika lahko realizira samo v okviru predmeta madžarski jezik in književnost. Vendar se je kasneje izkazalo, da je tudi to bilo veliko premalo. Samo ugibamo lahko, kaj bi se zgodilo, če bi takrat ali kmalu za tem, ko so dvojezično izobraževanje uvedli v osnovno šolo, to storili tudi na srednji in visoki šoli. A ker se to ni zgodilo, je madžarske in tudi slovenske starše znova zajelo neko nezaupanje. Napake, oziroma »ohlapnejša« izobraževalna politika sedemdesetih let, je celotni zadevi okrog dvojezične šole bolj škodovala kot ne ter hkrati negativno vplivala tudi na nadaljnjo uspešnost dvojezičnega izobraževanja. Oblast se je torej umaknila in tolikokrat popustila, da je povzročila počasen, a vztrajen propad dvojezičnega šolskega modela. A se ni zadovoljila niti s tem, temveč je –

sicer na nekoliko drugačen način – nadaljevala z utrjevanjem t.i. »fasade«, zunanjega videza. Zgodilo se je celo, da je lendavsko osnovno šolo skoraj vsak teden obiskala takšna ali drugačna /politična ali pedagoška delegacija. Pomembnejši – sicer ne metodološki, temveč bolj tehnični napredek v zgodovini dvojezičnega izobraževanja - je prineslo šele leto 1981, ko so v Sloveniji uvedli t.i. usmerjeno izobraževanje, ko so v okviru le-tega v Lendavi ustanovili dvojezično srednjo šolo pedagoške, ekonomske in kovinarske usmeritve, na mariborski Pedagoški akademiji pa Katedro za madžarski jezik in književnost. Tudi na srednji šoli je pouk potekal po osnovnošolskem modelu. To pomeni, da se je izven predmeta Madžarski jezik in književnost učenje jezika bolj ali manj omejilo le na utrjevanje terminologije, dopolnjeno s t.i. »narodnostim programom« oziroma z minimalnim številom ur pri predmetih zgodovina, geografija in umetnostna vzgoja. To pa je bila bolj slaba rešitev predvsem za otroke iz mešanih zakonov, ki so zaradi jezikovnih preklonov že tako ali tako s težavo lovili ravnotežje ter se bojevali z močno motnjo identitete. V prihajajočih obdobjih je prestiž madžarskega jezika vztrajno upadal ne le pri slovenskih, temveč – kot posledica izoblikovanja manjšinskega občutka – tudi pri madžarskih otrocih, spremljala pa ga je še visoka stopnja izgube in motnje identitete. Ta kompleksen problem je od postopnega izginjanja jezikovne uporabe in enakosti hujši zaradi tega, ker se odvija skoraj neopazno. Pomembno vlogo pri tem so odigrali, poleg slabo prevedenih domačih učbenikov, tudi šolske knjige, dobavljene iz Vojvodine, v katerih je bilo že na začetku 80ih let zaslediti zametke skupne »jugoslovanske idejnosti«, ki se je kasneje razvila v »velikosrbsko« megalomanijo, kar se je manifestiralo s tem, da so iz literarnih učbenikov počasi izginjala dela klasične madžarske književnosti, njihova mesta pa so postopoma zasedali odlomki iz književnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Sredi 80-ih let so se slovenski pedagogi uprli takšnemu pristopu, saj je centralna srbska oblast uporabo »temeljnega učnega načrta« želela razširiti tudi na ostale republike.

Usmerjeno izobraževanje iz leta 1981 je tematika, ki bi si zaslužila kar svojo posebno študijo, saj so ga takrat, ko so ga pri nas šele uvajali, zaradi njegovih napak in protislovij v Vojvodini in drugod že opuščali. Ta sistem je poučevanju maternega jezika dajal enako majhen pomen, kot se je to dogajalo že na višji stopnji osnovne šole, hkrati pa je »močno poudarjal« potrebo po tedensko minimalnem številu ur poučevanja madžarskega jezika kot jezika okolja. Diskretno, v oklepaju naj še omenimo, da je usmerjenemu izobraževanju uspelo ukiniti celo maturo, češ da je nepotrebna in neučinkovita. Fraze, kot so jezikovna enakost in »obvezno učenje madžarskega jezika«, so za pripadnike obeh narodnosti postale tako absurdne, da so se ob njih nasmihali celo zunanji opazovalci. Predvsem absurдни obstoj madžarskega jezika na osnovni ravni, ki so ga uvedli za dijake iz sosednje Hrvaške, je nekoliko buril duhove, a so se strasti umirile takoj, ko se je razvedelo, da je bistvo programa samo usvajanje »nekaj izrazov«, kar je spet bil le del »fasadne« politike.

Na poti do srednje šole

Interesne skupnosti (Madžarska narodnostna izobraževalno-kulturna interesna skupnost) imajo od leta 1975 tudi upravno funkcijo. Ustavne garancije so zajemale – že delno realizirano - praktično uporabnost: širjenje dvojezičnosti, kot so dvojezični napisi in krajevne table (od srede šestdesetih let) ali pravica do uporabe maternega jezika na vseh področjih

javnega življenja. Kljub temu so statistični podatki govorili o naglem širjenju asimilacije, dvojezičnost pa so vse pogosteje pričeli omenjati kot sredstvo asimilacije in ne kot način ohranjanja jezika in identitete. Sándor Varga je v daljšem intervjuju povedal, da je bila politična predpriprava za uvedbo dvojezične srednje šole enako pomembna kot pri ustanavljanju dvojezične osnovno šole. Pika na i vsega tega je bila, da »so nekateri mislili, da bi naj bila lendavska (trenutna) dvojezična srednja šola dvojezična na način, da bi imela en madžarski in en slovenski oddelek, in da bi v slovenski oddelek morda uvedli fakultativno poučevanje madžarskega jezika«. Nadalje: da bi naj na srednjih šolah izven dvojezičnega območja (torej v murskosoboškem okraju, v Rakičanu ter celo v Ljutomeru in Radencih) prav tako potekalo fakultativno poučevanje madžarskega jezika, kar pa na žalost ni bilo posebno uspešno. Prav tako kot ni bila uspešna – sklicujoč se na zgoraj navedeno - niti »direktna presaditev« dvojezičnega modela v srednjo šolo. Kot smo že omenili, če zares lahko govorimo o nekem donosu pravno-političnih popuščanj tistega obdobja, vključitve madžarske narodnosti v politiko in njene aktivnosti, se je to občutilo kvečjemu na področju šolanja bodočih izobražencev. Skupnost, ki je bila že po trianonski pogodbi tako rekoč »obglavljena« oziroma brez izobraženstva, je enako usodo doživela tudi po letu 1945. Madžarske učitelje so s tega področja nagnali ali pa so jim ustvarili popolnoma nemogoče delovne razmere. V Jugoslaviji sta med obema vojnama iz vrst pomurskih Madžarov prišla le dva(!) izobraženca, natančneje duhovnika. Ta tendenca se je nadaljevala tudi po vojni in kot smo že omenili, so z uvedbo dvojezičnih šol krajevni organi pomanjkanje učiteljev poskusili popraviti s »pospešenimi« tečaji (v Murski Soboti), oziroma z učitelji, ki so se šolali na učiteljskih v Vojvodini. Kljub temu jih je bilo le trideset ali štirideset (VARGA S. 2008). V 70-ih letih je tudi na tem področju prišlo do izboljšav. Za tiste namreč, ki po osnovni šoli niso želeli obiskovati dve- ali triletno strokovne šole, so bile na razpolago republiška oziroma meddržavne štipendije. Število študentov, ki so na Madžarskem študirali humanistične vede, medicino, pravo ali agronomijo, se je do konca desetletja z 2-3 dvignilo na 8-10. Iz njihovih vrst so v 80-ih letih prišli domov sveži diplomanti, se je pa tudi zgodilo, da je kateri od njih ostal kar v matični državi. Najpomembnejši in najmanj vprašljiv temeljni kamen pri »ustvarjanju« madžarskega izobraženstva je bil tisti del 250. člena ustave, ki se je nanašal na stike z matičnim narodom, pravico do šolanja v tujini in politiko štipendiranja. Ne glede na neskladnosti, izvirajoče iz družbenih razlik ter ideološke navezanosti so njegovo delovanje podpirali tudi številni mednarodni primeri.

Dvojezično izobraževanje v zrcalu znanosti

Tisti, ki bi želel rezultate prvih 20-25 let dvojezičnega izobraževanja pregledati iz znanstvenega zornega kota, bi nedvomno opazil, da poleg političnih špekulacij, ki na tak ali drug način obsojajo dvojezičnost ali političnih podkrepitev, nekih bistvenih in številnih strokovnih ocen, znanstvenih člankov oziroma študij ne bo veliko našel. Kar se tiče znanstvenih študij, je slovenska strokovna literatura precej siromašna, seveda če ne štejemo že prej omenjene študije Garcie. Razen za to tematiko »odgovorne« institucije (Inštitut za narodnostna vprašanja) in nekaterih samozvanih sodelavcev je bilo malo takih, ki bi objavili objektivno in prodorno študijo, podprto z rezultati znanstvene raziskave. Morda pa sploh ni bilo problemov? Ali pa tega zavestno niso želeli prikazati? Knjižnična literatura je sicer

nekoliko kasneje, v 80-ih letih, predstavila poleg moralnih, psiholoških in nenazadnje tudi kognitivnih dilem dvojezičnega okolja oziroma dvojezičnosti tudi učinkovitost manjšinskega izobraževanja, jezikovne cilje in prostor v medčloveški komunikaciji. Enostavneje povedano: znanost je potrebovala veliko časa, da je prišla do – navidez enostavnega – vprašanja, po katerem doseganje zastavljenih ciljev ni enostaven rezultat tega, ali poteka pouk v maternem jeziku manjšinskega otroka ali dvojezično (BERNJAK 2008). Današnji raziskovalci se strinjajo, da je »idealni« jezikovni cilj dvojezičnega izobraževanja ustvariti visok nivo balansa dvojezičnosti v vzgojno-izobraževalnem procesu. Miklós Kontra v študiji z naslovom Nas mora biti strah »dvojezičnega izobraževanja« opozarja na to, da v karpatskem bazenu dvojezičnost in dvojezično izobraževanje veljata za pojem, obremenjen s spomini, saj se je madžarski narod izza trianonske meje v preteklem obdobju »z dvojezičnostjo srečeval le kot s pojavom, ki izriva njihov materni jezik«. »Poleg tega so v svojem življenju videli le malo takšnih šol, katere cilj ne bi bila asimilacija pripadnikov madžarske manjšine. Večinske državne oblasti so šole zmeraj izkoriščale za asimilacijo nezaželenih manjšin. Določene razlike – med nekaterimi obdobji – so bile le v trdoti oblik uresničevanja« (KONTRA 1997). Poraja se vprašanje, zakaj je bila za slovenske raziskovalce pomembnejša analiza jezikovne nezadostnosti, osnovnih komunikacijskih zahtev oziroma »govornega obnašanja« kot pa realnih osnovnih jezikovnih zahtev, predpisanega minimuma usvajanja jezika in komunikacijskih spretnosti ter pisanja in branja? Tudi če za osnovo vzamemo razmerje pol-pol, je jezikovna enakopravnost »oškodovana«, saj vpliv večinskega jezika leto ravnovesje zmeraj poruši. O družbeni koristi ali uporabi dvojezičnega izobraževanja so avtorji zakona žal na številnih mestih formulirali zgolj »voluntaristične« zamisli. Natančneje: Kaj lahko z enakovrednim znanjem »obeh jezikov« počneta en madžarski in en slovenski otrok po zaključku /takšne šole?! Glavni cilj je seveda – in ta argument so sprejeli tudi slovenski otroci ter njihovi starši -, da v dveh letih vrtca oziroma osmih letih osnovne šole pridobijo takšno znanje slovenskega jezika kakor tudi na področju splošnega izobraževanja, da jim bo zadoščalo za nadaljevanje šolanja na slovenskih srednjih šolah. Gábor Ruda je zapisal: »Slej ko prej se bo v številnih učencih in starših, morda celo med pedagogi, porodilo vprašanje, kje je potem sploh smisel »enakovrednega« učenja (poučevanja) madžarskega jezika. So si to tako zamislili tudi ustvarjalci zakona? Kmalu madžarski (predvsem pa tisti iz mešanih zakonov) starši in otroci spoznajo, da z zakonom sicer imajo veliko zagotovljenih možnosti, a je bolje, če svoj materni jezik pozabijo kar »po naravni poti« in se ne upirajo procesu »naravne asimilacije«« (RUDA 2002). Šokantno obrazložitev poda Ruda tudi na temo o »prisilnem uvajanju« dvojezičnih šol. Pred uvedbo dvojezičnega izobraževanja so potekali tako restriktivni ukrepi, katerih rezultat je bila popolna in metodična okrnjenost madžarskih oddelkov in šol po letu 1945. Niti ena izmed znanih študij tega obdobja ne zamolči podatka, da je v primerjavi s slovenskimi oddelki v madžarskih potekalo poučevanje na veliko slabšem nivoju, pa tudi njihova šolska oprema je bila veliko bolj revna. Morda je tudi to eden izmed vzrokov za napetosti, ki so se porajale med procesom združitve in kar je na koncu privedlo celo do ustavnega spora.

Model in metodične pomanjkljivosti

V dvojezični srednji šoli – po mnenju republiških in območnih izobraževalnih organov – je poučevanje potekalo po »uspešnem« osnovnošolskem modelu. Namenoma omenjamo izraz model in ne izdelan sistem, saj so pedagogi imeli na razpolago kvečjemu le pomembnejša praktična navodila (učni načrti, navodila itd.), didaktične oprijemke, učna in druga vizualna sredstva in podobno. Upoštevajoč navedeno je pisec teh vrstic dvojezično izobraževanje z nezadovoljstvom omenjal le kot »zamujeno priložnost« ter neuspeh edinstvenega modela pripisal njegovemu površnemu in le v razmerjih določenem bistvu (BENCE 1992). Madžarska narodnost je zakon o srednjih šolah, sprejet leta 1980, ocenila kot »novo kvalitetno spremembo«, saj se je »vertikalala« od vrtca do fakultete, četudi le za eno stopnjo, končno pričela uresničevati. S podobnim veseljem so ugotovili, da je učenje madžarskega jezika postalo obvezno tudi na dvojezični srednji šoli v Lendavi. Na nekem predavanju je bila predstavljena takole: »Lendavska srednja šola se je od 1980 razvila v dvojezično srednjo šolo, ki združuje več šolskih oblik in predstavlja srednješolski model za dijake madžarske narodnosti in ostale mlade z narodnostno mešanega področja.« Da bi se izognili nesporazumom je avtor poudaril tudi »edinstvenost« te šole: »V primeru slovenskega dvojezičnega izobraževanja dvojezičnost ni samo enostranska, temveč se nanaša tudi na večinski narod (mogoče je njegova edinstvenost prav v tem) in to je tisto, kar učencem omogoča, da poleg maternega jezika aktivno uporabljajo tudi drugi jezik. Dvojezično izobraževanje omogoča manjšinskim dijakom nadaljevanje šolanja (v Sloveniji in na Madžarskem) in njihovo družbeno integracijo« (FÜLE 2002). Informacije o jeziku poučevanja so dokaj skromne: pri številnih predmetih poteka pouk v slovenskem jeziku, spoznavanje osnovne snovi in strokovnih izrazov pa še v madžarskem. To zagotavlja razvoj govornega in pisnega znanja učencev. Izobraževalni model, uveden leta 1980, si je madžarski jezik in književnost zamislil v homogenih, »nedeljenih« razredih in hkrati onemogočil jezikovno usposabljanje. Tako so narekovale ideološke omejitve. Pouk madžarskega jezika in književnosti je »nivojski«, na dveh ravneh postal šele proti koncu desetletja. Na nižjem nivoju, pri »drugem jeziku«, so se jezika na nekoliko višji ravni lahko učili otroci, katerih materni jezik ni bil madžarski, oziroma tisti iz mešanih zakonov, v skupini z »maternim jezikom« pa madžarski učenci. Ne glede na to pa so dileme in dvomi glede praktične uporabe modela ostali. Pri reševanju problemov so se morali pedagogi v večini primerov zanašati na lastne zapise in iznajdljivost. V kolikšni meri je bilo praktično izvajanje dvojezičnega izobraževanja prepuščeno naključju, nam naj prikaže anekdota, ki sem jo slišal od nekega slovenskega šolskega inšpektorja. Učenci zaključnega razreda neke pomurske osnovne šole so se v srednjo šolo vpisali z neverjetno slabim znanjem slovenskega jezika, kar je povzročilo veliko razburjenja, saj je bil nivo znanja slovenskega jezika pri otrocih obeh narodnosti četudi ne najvišji pa vsaj zadovoljiv. Ob obisku šolskega inšpektorja se je izkazalo: dotični učitelj z madžarskimi koreninami je tudi na urah slovenskega jezika poučeval »dvojezično«, v polovičnem razmerju. Dogajalo se je celo, da se je jeziček na tehtnici nagnil bolj na stran madžarskega jezika. Na nesorazmerja in nezadostno pedagoško-didaktičnometodološko znanje in s tem povezan, tudi s strani pedagogov, pogosto izražen problem primanjkovanja ustreznih metodoloških navodil, se sklicujejo tudi ob 50. obletnici: »Ne glede na to, da vsak pedagog poskuša svoje delo opraviti čim bolje, so metodološka navodila nujna. Morda

obstajajo tudi takšni pedagogi, ki bi bili ob primerni strokovni pomoči in usmerjanju pripravljeni izdelati metodologijo dvojezičnega izobraževanja» (KÓSA 2009).

Kratka bilanca ob 40-letnici dvojezičnega šolstva

Tudi ob 40-letnici dvojezičnega šolstva so kot najpomembnejšo pomanjkljivost ali hitro popravljivo zahtevo izpostavili pomanjkanje, zastarelost ali neprimerno raven učbenikov in delovnih zvezkov, rekoč, da se je pedagoški pristop 21. stoletja že oddaljil od table in krede, pisanja po nareku in njihovega ocenjevanja. Ob omenjeni obletnici je Ferenc Kósa, učitelj zgodovine, o metodologiji povedal sledeče: »Prvi problem je morda ta, da metodologije dvojezičnega izobraževanja do sedaj ni še nihče izdelal: ne obstaja niti ena knjiga, skoraj noben material in mi delamo tako, kot so nam nekoč povedali ... Zdaj se vsak učitelj poskuša znajti tako, kot najbolje zna. Jaz se osebno ne držim tega, da naj bi spoznavanje nove učne snovi potekalo v slovenskem jeziku, ponavljanje pa v madžarskem ali obratno, temveč gre vse bolj spontano. Drugi dve pedagoginji, Irén Kovács, učiteljica matematike na osnovni šoli ter Ildikó Kovač, profesorica biologije na srednji šoli, sta izpostavili problem pomanjkanja učbenikov. »Strokovne izraze moramo poznati v obeh jezikih... Pri tem je velik problem, da nimamo dvojezičnih učbenikov, temveč le izvleček iz slovenskih,« nam je povedala učiteljica

matematike. Profesorica biologije pa je govorila o pedagoških zahtevah dvojezične učne ure in zelo heterogeno sestavljenega razreda: »So razredi, v katerih je večina učencev s slovenskim maternim jezikom, med njimi pa so tudi takšni, ki so prišli z enojezičnih šol (s področij, ki niso narodnostno mešana). V teh razredih je zelo težko predavati v madžarskem jeziku, oziroma skoraj nemogoče. Podobno je tudi pri spraševanjih in kontrolnih nalogah: na listu so vprašanja napisana tudi v madžarskem jeziku, a na njih v madžarščini odgovori le redkokdo...« Zita Nedelko, učiteljica madžarskega jezika in zemljepisa, pa meni, da je »nononivojski« pouk dvojezičnega šolstva napaka. V obdobju pred »nivojskim« poukom so namreč po isti metodi učili madžarski jezik in jezik okolja. Obvezna strokovna terminologija je le okras v zvezkih, saj je učenci ne vedo uporabljati. Hkrati pa opozarja tudi na vse bolj očitno spremembo v vedenju staršev, ki je posledica izgube prestiža madžarskega jezika: »Že v prvem mesecu svoje zaposlitve sem opazila, da se nekaterim madžarskim staršem ne zdi pomembno, da bi se njihov otrok učil v madžarskem jeziku. Še bolj žalostna pa je ugotovitev, da starši o nepotrebnosti uporabe madžarskega jezika prepričajo tudi svoje otroke, ki zaradi tega doživljajo določene duševne konflikte.« (NÉPÚJSÁG 79/16) Na velik odpor pri učiteljih in učencih je naletelo predvsem učenje ali poučevanje narodnostnega učnega paketa, uvedenega tudi na dvojezično srednjo šolo. Čeprav so tudi takrat že obstajale študije, pripravljene »z znanstveno skrbjo in celovito analizo«, kot na primer že citirana sociolingvistična študija Albine Nečak Lük, izdane ob 20. obletnici dvojezičnega šolanja, ustvarjalci izobraževanja niso videli najpomembnejše težave v odpravi metodoloških pomanjkljivosti, temveč v izdelavi in pripravi učbenikov, kasneje pa tudi enot učnega načrta. A prevoda učbenikov s slovenskega v madžarski jezik ni bilo mogoče urediti kar čez noč, saj je primanjkovalo primernih prevajalcev. Predvsem na višji stopnji je včasih trajalo celo nekaj let, preden je bil izdan tudi prevod določenega učbenika. Nivo prevedenih učbenikov je zelo različen; ne toliko

slovnično, kot zaradi številnih pomenskih in stilskih nezadostnosti. Prevodi namreč niso prilagojeni madžarskim normativom, veljavnim na Madžarskem, temveč bolj tistim v Vojvodini, oziroma strokovni terminologiji. Vzroki za to so bili spet ideološki. Zaradi nestrokovnega pristopa pa so se velikokrat rodili prav zabavni prevodi. Seveda pa so obstajale tudi izjeme, učbeniki z »aktualnejšimi« besedili, v katerih so imela svoje mesto tudi domača krajevna imena s prekrasnimi barvnimi risbicami ali ilustracijami (delo Arpada Salamona, Lajčija Pandurja in drugih), ki so na primer poučevanju madžarskega jezika podarili zares imponantno »oblačilo«. To pa so bila izvirna dela in niso zahtevala večjih jezikovnih ali stilskih sprememb. Drugačno pa je bilo stanje na višji stopnji, kjer so pomanjkanje učbenikov želeli nadomestiti z zbirko strokovnih izrazov za poučevanje v posameznih narodnostnih enotah. Tudi ti poskusi so bili že v začetku obsojeni na neuspeh, saj je za slovenskega učenca v šestem ali sedmem razredu predstavljala nepremostljivo težavo že sestava prostega stavka. Zaradi prevelike količine učne snovi in pisanja kontrolnih nalog pa je bilo za madžarskega učenca, vzgojenega na madžarskih literarnih delih, dodatno učenje strokovne terminologije popolnoma nemogoče.

Z ideologijo »nedelitve« proti reformam

Poleg naštetega so delo pedagogov na dvojezičnih šolah oteževali tudi ideološke omejitve. To so poskušali urediti z – še danes veljavnim – dodatkom za vse pedagoge. A izobraževalni sistem, grajen na ideologiji »nedelitve«, je delo onemogočil celo pri predmetih kot je madžarski jezik in književnost, kjer so razlike v znanju najbolj očitne. Nekaj upanja so dajale tako imenovane »nivojske« skupine, kjer so se madžarski jezik učili kot materni in kot drugi jezik, a kmalu so se pokazali tudi pričakovani učinki. Na nadaljnjo reformo modela pa je bilo potrebno počakati še nekaj časa. Cilj je ostal enak, torej nadaljnje izobraževanje na slovenskih šolah, čeprav je takrat že letno 6-8 maturantov z dvojezične šole lahko dobilo štipendije za študij na Madžarskem. Iz predhodnega je razvidno, da sta bili največji zavori dvojezičnega izobraževanja pomanjkanje učbenikov in metodologije. Nekoliko manj pa se je do sedaj omenjalo dvojezično izobraževanje pedagogov in vzgojiteljev, osebni pogledi vzgojno-izobraževalnega kadra in njihov jezikovno-pedagoški nivo. O njih je bilo govora le na začetku, ko je bilo takšnih pedagogov, ki bi brezhibno obvladali oba jezika ter to znanje morda prenesli tudi v izobraževalni proces, očitno premalo. Podobno stanje je bilo tudi v vrtcih. Morda še hujše, saj ta pomembna začetna faza učenja maternega jezika sovpada s travmo prvega institucionalnega srečanja z dvojezičnostjo. Na začetku 90-ih let so opravili analizo uresničevanja dvojezičnosti v vrtcih: največ negativnih pripomb je bilo izrečenih prav na račun nivoja jezikovnega znanja vzgojiteljic. Ob tej priložnosti je József Varga, vodja Katedre za madžarski jezik v Mariboru, nekdanji strokovni svetovalec za madžarski jezik, dejal: »Veliko slovenskih vzgojiteljic ne zna madžarsko ali pa le par besed. Doseči bi bilo treba, da bi pedagogi dvojezičnega izobraževanja govorili oba jezika vsaj na nekem določenem nivoju. Ko se je pojavil ta zakon (Zakon o izobraževanju), ki je to urejeval (da je za zaposlitev pedagogov potrebno določeno poznavanje obeh jezikov), so dejali, da tistemu, ki je že v njem, ni potrebno opravljati izpitov. Jaz sem bil proti temu.« (MEJAK 1992, SZABÓ 1993) Pri vpisu v dvojezično osnovno šolo so že desetletja staro težavo o tem, »ali otroka vpisati k madžarščini 1 ali 2« rešili tako, da niso spraševali po maternem jeziku, oziroma narodnosti: »Pri vpisu nikoli ne izpostavljamo, kod je in kakšne narodnosti. Za nas to ni pomembno, ker ne želimo narodnostnih problemov, oziroma staršem narodnosti ne želimo

predstaviti kot problem.« Szabó Ildikó, avtorica študije, podaja zelo dobre argumente, ko pravi, da so za »obzirnostjo« skrita takšna vprašanja, ki jih družba kljub konsolidirani praksi še do današnjega dne ni znala rešiti. Vprašanja kot je politična previdnost, neugodne izkušnje, veliko število mešanih zakonov itd. so paradoks, da prav najpomembnejše socializacijske ustanove dvojezičnosti etnično pripadnost obravnavajo kot tabu. (SZABÓ 1993)

Dejavniki jezika in narodne zavesti v dvojezičnosti

O negativnih izkušnjah glede rabe maternega jezika je László Göncz leta 1996 zapisal: »Če se zgodi, da na kakšnem občinskem sestanku kdo izmed občanov madžarske narodnosti spregovori v svojem maternem jeziku, je to dogodek, ki meji skoraj že na čudež.« Vzrok za to so med ostalim pripisali tudi indiferentnemu vedenju pri izražanju narodne pripadnosti in pomanjkljivim jezikovnim kompetencam, drugi pa se spet sklicujejo na izgubo časa pri prevajanju in podvajanju. So pa tudi takšni, ki sploh ne vedo, da lahko govorijo tudi madžarsko, ker jih na jezikovno »pravico« nihče ni opozoril. V poročilu z začetka 90-ih let o položaju madžarskega jezika in o tendencah jezikovnosti v Pomurju lahko o obdobju pred uvajanjem dvojezičnega izobraževanja razberemo za »največjega nasprotnika« poleg majhnega števila pripadnikov tudi pretirano orientiranost slovenskih Madžarov proti Sloveniji ter visoko stopnjo identifikacije s slovenskimi vrednotami, kar je nujno povzročilo izkrivljanje zavesti. Možnost uveljavljanja zatiranih in od »tragičnih spremljevalcev mejnih popravkov prestrašenih Madžarov« je videl v neizpovedovanju in prikrievanju pripadnosti, v veliko primerih pa tudi v jezikovni in zavestni predaji. V odnosih primorskih Italijanov pa je na jezikovno enakopravnost, zagotovljeno v ustavi (11. odstavek) vplival še en drug pomemben dejavnik: natančneje to, »da status madžarskega jezika, njegova teža v Sloveniji (in predvsem na narodnostno mešanem področju Prekmurja, opomba avtorja) v praksi ni postal enakovreden slovenskemu jeziku. Ni bilo takšnih razmer, kot na Primorskem, kjer je učenje italijanskega jezika in spoznavanje njihovih vrednot postalo pomembno tudi za pripadnike večinskega naroda.« (GÖNCZ 1996) V tem kontekstu – ugotavlja Göncz – se je postopoma izkrivljala tudi raven maternega jezika pomurskih Madžarov. In tega vse do osamosvojitve niti praksa dvojezičnega izobraževanja ni mogla bistveno spremeniti. – V kolikor v kontekstu jezikovnega razvoja ocenjujemo naše posebne pravice, bi po površnem pregledu lahko dejali, da so prav izobraževanje, kultura, komunikacija in stiki z matičnim narodom – kot posebne pravice – tisti dejavniki, ki lahko najboljše pripomorejo k negovanju in ohranjanju maternega jezika. A dejansko ni tako! Največji vzrok za to vidi avtor predvsem v razliki med teorijo in prakso, v že obstoječem slabem položaju jezika pri pomurskih Madžarih in nenazadnje tudi v »neskladnih« rešitvah dvojezičnega izobraževalnega modela. O pomanjkljivostih »jezikovne vzgoje« znotraj dvojezičnega izobraževanja pa L. Göncz ugotavlja: »Desetletja so vse učence – madžarske in nemadžarske narodnosti – materni in jezik okolja učili z enakimi metodami.« Glede kriterijev zna nja madžarskega jezika pa pravi, da niso bili toliko pomembni kot pri slovenskem jeziku, toda enakost v luči nekdanjega bratstva in enotnosti se je vseeno uveljavljala. S tem so povzročili veliko škodo tako narodnosti kot tudi večinskemu narodu, saj se – zaradi zniževanja in posploševanja kriterijev – madžarski otroci maternega jezika niso mogli popolnoma naučiti, otroci iz enojezičnih slovenskih družin pa so manjšinski jezik obravnavali kot »nepotrebno utež«. (»Brezdružinski«

jezik azijskega porekla se poleg slovenskega jezika, ki spada v slovansko jezikovno družino, lahko pojavlja tudi kot njegov »kitajski sinonim«.) Tudi zasovražili so ga kar močno. Posledica tega je, da večina Slovencev, ki so preživeli izobraževanje v tem obdobju, obvlada madžarski jezik le na nivoju preprostega »kuhinjskega jezika«. Prav zato pa uvedbo nivojskega oziroma »diferenciranega izobraževanja« omenja kot poseben eruptiven poskus, ki se je pričel v 90-ih letih, skoraj istočasno z osamosvojitvijo. O tehnični uporabi le-tega nam avtor pove samo to, »da madžarski in slovenski otroci tudi nadalje obiskujejo iste razrede«, diferencirano potekajo le ure jezika. Ta način poučevanja se uporablja od vrtca pa vse do srednje šole, torej na skoraj »celotni vertikali«. Avtor izrazi tudi upanje, da bodo te pobude kljub »ogromni zamudi« in »katastrofalnemu jezikovnemu stanju« vsaj nekoliko uspešne.

Navidezne reforme z minimalnimi premiki

Leta 1986 so bile dvojezične izobraževalne ustanove in njih model v pričakovanju »velike« spremembe. Njeno bistvo je bilo v tem, da so namesto dotedanega »nedeljivega« stanja kar je pouk včasih popolnoma onemogočilo – uvedli »skupinsko« poučevanje. S tem se je reforma pravzaprav tudi izčrpala, toda pisec teh vrstic lahko kot pedagog potrdi, da je delitev na skupine, oziroma nivojski način poučevanja, že tako pomenil ogromen napredek. Odnos do manjšinskega jezika pri madžarščini »dve« se je občutno spremenil. Tudi med srednješolci se je ravnovesje ponovno vzpostavilo in v skupinah z madžarskim maternim jezikom – celo pri skupinah poklicnih šol se je že tako ne preveč napolnjen učni načrt lahko izpolnil. S ponovno uvedbo mature, izbrisane v obdobju usmerjenega izobraževanja, pa so v izobraževalnem sistemu države, ki je strumno korakala proti osamosvojitvi, nastopile že skoraj nebeške razmere. Danes je že jasno, da brez spremembe državne ureditve vsega tega ne bi mogli izpeljati. Svobodnejši vetrovi so slovenski državi prinesli tudi težave z jugoslovansko centralistično izobraževalno politiko. Uvedba izobraževalnega minimuma, znanega pod imenom »jedra« (osnove), s katerimi so se pričela »velikosrbska« prizadevanja, pa je med slovenskim in fundamentalističnih vrednot oklepajočim se jugoslovanskim izobraževalnim sistemom povzročila pravi razcep. V učbenike narodne književnosti republik so namreč počasi infiltrirali teksti s srbskim nacionalističnim pridihom (Dobrica Ćosić in družba ter srbska »matica«), ki so oglaševali pomembnost jugoslovanske državno-narodne složnosti. Veto na to je kot prvo uporabilo prav slovensko izobraževalno vodstvo. Po obdobju do leta 1990 je bilo potrebno čakati še nadaljnjih deset let, preden so se uresničila prizadevanja za prve resnejše, metodološke in druge šolske reforme, kar je zajelo ne le homogenizacijo, temveč tudi reformo celotne vertikale, kot npr. uvedbo devetletne osnovne šole. Proces demokratizacije je v srednje - in vzhodnoevropskih državah potekal zelo različno. Te razlike so povsod pustile globoke sledi tudi v manjšinski politiki in izobraževalnem sistemu. V primeru Slovenije je problem stopnjevalo tudi to, da je morala vojno proti »zatiralskemu, vedno bolj tudi »velikosrbskemu« jugoslovanskemu centralnemu vodstvu, napovedati prav v času, ko je bila odcepitev iz jugoslovanske države že očitno neizogibna. Za številne analitike je bil tisti odločilni dejavnik, zaradi katerega ni moglo priti do hitre in radikalne reforme dvojezičnega izobraževanja, saj je konec koncev dvojezičnost zmeraj veljala za »slovenski izum«. Mogoče prav zaradi tega do danes še nihče ni poglobljeno podvomil vanjo. (RUDA 2002) Prva »Bela knjiga« o izobraževanju v Republiki Sloveniji je izšla leta 1996. Koliko

vem, je dvojezično izobraževanje iz nje popolnoma izostalo. István Varga, član pripravljalne komisije druge »Bele knjige« in republiškega strokovnega izobraževalnega sveta je o pripravi nove analize povedal: »Ustava in zakoni pravijo, da sta slovenski in madžarski uradna jezika dvojezičnega področja, v zakonih o izobraževanju pa celo piše, da sta slovenski in madžarski jezik enakopravna v smislu šolskega predmeta in učnega jezika. Izhajajoč iz tega so mnogi verjeli in oznanjali, da v Pomurju deluje 'uravnotežen dvojezični izobraževalni model'.« V resnici seveda ni bilo tako. Preteči so morala leta, dokler so tudi intelektualci in politična struktura dojeli, da je problem v praktičnem izvajanju te izobraževalne oblike. O dvojezičnem izobraževanju iz 90-ih let lahko v neki študiji preberemo: »Sedanja praksa, ki se že v veliki meri razlikuje od ciljev izvirnega modela, zagotavlja prednosti samo otrokom iz mešanih zakonov. Število teh učencev močno narašča, po ocenah jih je sedaj med 30 (VARGA 1995) in 50 odstotkov (OREŠNIK 1978). Za optimalno udeležbo pri pouku, ki poteka izmenoma v dveh jezikih, so med vsemi še najboljše »oboroženi« (NEČAK-LÜK 1992). Vendar pa je v nevarnosti odnos med otrokom z madžarskim maternim jezikom in njegovo jezikovno skupnostjo, saj ima madžarski jezik v izobraževanju drugorazredno vlogo. Naši analitični pregledi skozi pol stoletja dvojezičnega izobraževanja se približujejo h koncu. Pisec teh vrstic je v globino zadeve poskušal prodreti z uporabo znanstvenih in publicističnih virov, za socialne vidike pa je poskušal najti razlago v sistemu vzrok-učinek ter osvetliti dobre in slabe strani izobraževalnega modela. Nismo pa mogli zamolčati niti dejstva, da se je v prvih tridesetih letih dvojezičnega izobraževanja sama dvojezičnost uveljavljala le skozi napetosti in protislovja ter niti tega, da je v ozadju pedagoške prakse zmeraj potekalo določeno politično »ustvarjanje tabujev«, kar je onemogočalo raziskovanje in opravljanje hospitacijsko-nadzornih nalog. V 90-ih letih je lokalne slovenske in madžarske intelektualce z znanstvenim interesom vedno bolj bodlo v oči, da so jih nenehno zanemarjali pri bistvenih odločitvah. To je potrebno naglasiti predvsem zato, ker se je tudi v preteklosti že večkrat zgodilo, da so ne le v političnem, temveč tudi na drugih področjih javnega življenja odločali in razpravljali po principu »o njem, a brez njega« ter s tem dajali vtis, da tu nimamo primerno usposobljenih strokovnjakov. Tako je bilo tudi v primeru dvojezičnega izobraževanja.

Sklepne misli

V manjšinskih skupnostih je komunikacija v svojem jeziku izredno slaba, zato je osnovna in prvotna naloga vsakega »jezikovnega inštruktorja« ali šole ustvariti pogoje za »funkcionalno« rabo manjšinskega jezika. Čeprav se je kot potreba pojavljala že veliko prej in so poučevanje maternega jezika v takšnih šolah prehiteli tudi kontrastivne raziskave (BERNJAK 1991), je sistem dvojezičnega izobraževanja strokovnjake v teoriji in praksi »pridobil« šele ob koncu 90-ih let prejšnjega stoletja in sicer z reformo »devetletke«. Elizabeta Bernjak v študiji o »drugem jeziku« in »jezikovnih pojavih« nakaže na jezikovne razlike med slovenskim in madžarskim jezikom, s tem pa tudi na težave z zahtevami pri poučevanju jezika in pedagoški praksi. »Pri poučevanju drugega jezika smo se že od začetka trudili, da bi naj učenci zaradi 'zunanjih vplivov' svoje misli, izoblikovane v drugem jeziku, oblikovali z avtomatično uporabo jezikovnih vzorcev in ne s prevajanjem. Rezultat spontanega govorjenja bo sčasoma to, da se ne bo osredotočal več na jezikovno upodobitev, temveč na bolj bistveno, na vsebino sporočila.« (BERNJAK 1991) Po drugi strani pa se zdi, da je za model devetletne osnovne šole,

ki so jo v šolskem letu 1999/2000 uvedli poskusno, sedaj pa se je že kar ustalila, metoda »k enemu jeziku konsekventno en učitelj« dobra rešitev. Ne smemo pa pozabiti, da niti pol-pol porazdelitev ne bi bila dovolj za rešitev neugodnega, za manjšinske jezike značilnega »asimetričnega« položaja. (RUDA 2002) József Bokor v študiji o iskanju izhodov dvojezičnega izobraževanja med kriteriji napredka omenja tudi pomanjkljivosti izobraževanja strokovnega kadra in jezikovnega znanja učiteljev: »Moj prvi vtis je, da v dvojezičnih ustanovah, na žalost, marsikateri pedagog ne zna pravilno madžarski, čeprav dobivajo tudi dodatek za dvojezičnost. Še bolj žalostno pa je, da lektorskih ur na mariborski fakulteti ne obiskujejo vsi bodoči dvojezični pedagogi.« Bokorjevo mnenje o učenju strokovne terminologije se nekoliko razlikuje od običajnih, rekoč, da je nevarnost takšnega poučevanja ta, da »se madžarski učenci ne bodo nikoli naučili usklajeno komunicirati o strokovnih problemih v maternem jeziku«. Meni, da bi bilo namesto dragega prevajanja učbenikov bolj smiselno pripraviti »strokovne in strnjene« povzetke, ker sicer preti nevarnost, »da se bodo v bistvu iz slovenskih učbenikov učili tudi, ko bi se morali iz madžarskih«. (BOKOR 2009) Tudi pisec teh vrstic deli tisto prisiljeno, a trenutno edino sprejemljivo mnenje, da dvojezično izobraževanje danes v Pomurju nima več alternative (BOKOR 1999), čeprav je trenutni izobraževalni status quo nujno potreben temeljite modernizacije in spremembe. Namesto političnih rešitev, ki na dvojezično izobraževanje vplivajo kot nočna mora, bi morala imeti prednost izobraževalna oblika, temelječa na učenju maternega jezika, izpopolnjena z zgodovinskimi, geografskimi, umetnostnimi in hungarološkimi tematikami, ki bi še dodatno krepile narodno zavest.

Literatura:

BENCE Lajos 1994. *A kisebbségi iskolától a kétnyelvű oktatásig*. Írott szóval a megmaradásért (A szlovéniai magyarság 1919–1989). Győr–Lendva.

BENCE Lajos 1999. *Kétnyelvűség és identitásvesztés*. BOKOR József szerk. *Az anyanyelv a kétnyelvűségben*. Maribor–Lendva.

BENCE Lajos 1992. *Egy elmulasztott lehetőség margójára*. (A kétnyelvű oktatás harminc éve Szlovéniában). GYŐRI-NAGY S.–KELEMEN J. szerk. *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében II*. Bp.: Széchenyi Társaság. 68–73,

BOKOR József 1999. *Az anyanyelv dominanciájáért a kétnyelvűségben*. BOKOR József szerk. *Az anyanyelv a kétnyelvűségben*. Maribor-Lendva.

BOKOR József 2009. *Nyelviség és magyarság a Muravidéken*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.

Elizabeta BERNJAK 1991. *Kontrastivna obravnava... Tri šudije/Három tanulmány*. Lendava/Lendva: Lendavski zvezki/Lendvai Füzetek. 12–13.

GÖNCZ László 1996. *Gondolatok az önazonosság, a nemzeti tudat és az irodalom összefüggéseiről*. *Muratáj* 35–44,

KOLLÁTH Anna 2005. *Magyarul a Muravidéken*. Maribor: ZORA 39.

KONTRA Miklós 1997. Kell-e félnünk a „kétnyelvű oktatástól”? *Korunk* 1. 75–79.

Alojz NOVAK 1979. A muravidéki kétnyelvű (szlovén–magyar) oktatás jogi alapjai és pedagógiai profilja. *Nemzetiségi politika – nemzetiségi jog*. Lendva: Lendvai és Muraszombati MNÉK. 10–33

Albina LÜK 1979. A kétnyelvű iskolák tanulóinak beszédbeli magatartása. *Nemzetiségi politika – nemzetiségi jog*. Lendva: Lendvai és Muraszombati MNÉK. 57–85

A Népújság című hetilapnak a jubileumok kapcsán készített vonatkozó cikkei, hosszabb-rövidebb írásai, ankétok, interjúk (különös tekintettel a 10., a 20., a 30. és a 40. évfordulóra készített összeállításokra). – Krajski ali daljši članki in prispevki ob 10., 20., 30., 40. obletnici dvojezičnega šolstva.

A Naptár (A szlovéniai magyarok szemléje) ide vonatkozó tanulmányai, cikkei, Naptár 1992.

Ivo OREŠNIK 1978. *Első lépések a kétnyelvű oktatás bevezetése terén*. Lendvai és Muraszombati MNÉK.

RUDA Gábor 2002. *Nemzetiségi iskolák – Kétnyelvű oktatás*. Szentgotthárdi Konferencia 2000. (Narodnostne šole itd.). Pilisvörösvár – Graz.

RUDA Gábor 2002. *Az iskola mint asszimilációs gépezet – Šola kot asimilacijski mehanizem* (Muravidéki kétnyelvű oktatás, rábavidéki nemzetiségi iskolák). Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

RUDA Gábor 2008. *Identitás – Nyelv – Irodalom* (Kérdések és választási lehetőségek a Muravidéken és Dél-Szlovákiában ...), Pilisvörösvár-Dunaszerdahely: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

SZABÓ Idikó 1993. *Kétnyelvűség és nyelvhasználat a muravidéki magyarok körében*. Razprave in gradivo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani.

SZELI István 1981. Muravidéki jegyzetek. *Történi történelem*. Újvidék: Fórum. 273–275

VARGA József 1996. Kétnyelvű oktatásunk csödjé?! I– III. *Népújság* febr. 15., febr. 22., febr. 29.

VARGA József 2009. *A kétnyelvű oktatás Szlovéniában*. Budapest: Nap Alapítvány.

VARGA Sándor 1979. Gondolatok a jubileum alkalmából. *A kétnyelvű oktatás 20 éve*. A DNSZSZ Muravidéki Községközi Tanácsa.

Bence Lajos a Népújság című hetilap kulturális rovatvezetője. A kétnyelvű oktatásról szóló kritikai hangvételű tanulmányai magyarországi, edélyi és szlovéniai folyóiratokban jelentek meg. Kutatási területe a határon túli és a szlovénia magyar irodalom. A Muratáj szerkesztője, a Pannon Tükör főmunkatársa, 6 verseskötet és három tanulmánykötete jelent meg. Legújabb

versesköte *Vallani* címmel jelent meg, szlovén nyelvű, verseket, tanulmányokat, esszéket tartalmazó fordításkötete *Vzklit iz kamna* címmel a napokban jelent meg a muraszombati franc-franc kiadó gondozásában.

e-mail: lajcsi.bence@gmail.com

Kortárs gyermekirodalmi projekt az olvasóvá nevelésért

Bereczkiné Záluszkai Anna– Lázárné Obbágy Katalin

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanító és Óvóképző Kar

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító és Óvóképző Kar Könyvtára a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék szakmai támogatásával az élményközpontú irodalomértés és olvasóvá nevelés jegyében interaktív és reflektív tanulásszervezés keretek között megvalósuló projektpedagógiai műhelymunkát indított a kortárs gyermekirodalom megismertetésére. A munkatársak tapasztalatai – az olvasótermi látogatók és a kölcsönzők számának kiugró adatai – rávilágítottak arra a tényre, hogy a diákok a könyvtári szakirodalmi búvárkodáson túl a „több mint könyvtár” gondolat jegyében olyan kutató és módszertani csoportmunkákba is bevonhatók, ahol az irodalomról való tudás forrását a művekkel és az alkotókkal való személyes találkozás jelenti. A projekt koordinátorai fontosnak tartották, hogy a hallgatók minél közelebbi kapcsolatba kerüljenek a kortárs könyves folyamatok szereplőivel.

A szabadon választható kurzus legfontosabb célkitűzéseire tartozott a frissen megjelent gyermekirodalmi művek felkutatása, a szerzők és az illusztrátorok, valamint a jelentősebb könyvkiadók bemutatása.

A hallgatók első feladata az volt, hogy felmérjék a gyakorló tanítók és óvodapedagógusok kortárs gyermekirodalmi érdeklődésére és ismereteire vonatkozó aktuális helyzetet, s a kérdőívek kiértékelését követően az olvasmányélményeik és a szerzőkkel készített interjúk alapján terjesszék a művek olvasására irányuló módszertani lehetőségeket.

A projektfolyamat második fázisában kiválasztották a számukra legkedvesebb szerzőket, majd a rendszeres könyvtári találkozókra megszületettek a huszonnyolc kortárs alkotó bemutatására és megismertetésére vonatkozó ötletek. Az anyaggyűjtés rendhagyó formái olyan innovatív gondolkodási folyamatokat indítottak el a diákokban, amelyek eredményeként a tanítási-tanulási folyamatban jól alkalmazható innovatív módszertani eszközök készítésére is vállalkoztak. A kortárs írókhoz és művekhez kötődő saját tervezésű játékok jól szolgálják majd a kisgyermek felé közvetített modern versek és mesék befogadásának hangulati előkészítését.

A sokoldalú információszerezés érdekében hátrahagyva a tantermi szemináriumok klasszikus kereteit az érdeklődő hallgatók részt vettek a Petőfi Irodalmi Múzeumban megrendezett Kortárs Gyermekirodalmi Napokon, ahol találkoztak az **Aranyvackor-díj nyertesivel. A gyereknapi program keretében** a Pagony Kiadó Friss tinta, Autós mesék köteteiből, valamint a Csodaceruza Kiadónál megjelent Aranysityak című antológiából mondtak kortárs műveket a népes gyerekseregnek, így valóban megvalósulhatott az irodalmi találkozás a kortárs szerzők művei, az irodalom közvetítői és befogadói között.

A projektvezetők a „Vár a könyvtár!” jelszóval változatos szervezeti formákkal, a téma többirányú megközelítésével, az interdiszciplináris vonatkozások preferálásával biztosították a hallgatók számára az élményalapú befogadói folyamatokat. A résztvevők

megismerkedhettek a kortárs magyar gyermekirodalmi szövegek értékeivel, a művészi tolmácsolás kritériumaival, az illusztrációk esztétikai értékeivel, a könyvkiadók sokrétű munkájával.

A diákok fontosnak tartották az információk internetes feldolgozását és hatékony cseréjét. Ennek jegyében a tevékenységi körök pontos dokumentálására megszületett a facebookos megjelenés és a projektesek gyermekirodalmi honlapja, a www.konyvtarprojekt.hu. **Az itt található riportok, ismertetések, irodalmi utalások** nyersanyagként szolgálhatnak az irodalomközvetítésben érintett szakemberek és pedagógusjelöltek számára.

A projekt mérlege pozitív. A kreatív feladatok arra inspirálták a hallgatókat, hogy gondolkodva alkossanak, és élményeiket megosszák társaikkal. A projektpedagógia tanítási-tanulási módszerei és a valódi kihívások arra ösztönözték őket, hogy kibontakoztassák az irodalom iránti fogékonyságukat, innovatív kedvüket. Az így megszerzett tudás és élményanyag birtokában olyan óvodai irodalmi foglalkozások tartására vállalkoztak, ahol a kortárs verseken, meséken és a vizuális kultúrával párosított játékos irodalmi élményeken volt a hangsúly. A projektpedagógiai kurzus lazább keretei között a hallgatók élményalapú befogadói folyamatok részesei lettek: az alkotókkal való találkozások nyomán eljutottak a kisgyermek felé közvetíthető komplex irodalmi élményig.

A lelkesedés az eredményeket prezentáló projektbemutató után sem szakadt meg. Az „Itt az idő!” című projekt munka határon túli kortárs gyermekirodalmi szerzők és illusztrátorok felkutatásával a jövőben is folytatódik. A kortárs gyermekirodalmi projekt vezetőinek és résztvevőinek nem titkolt szándéka, hogy több partnerintézmény összefogásával – köztük a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének hallgatóival – folytatódjon a gyűjtő- és kutatómunka. A kari könyvtár munkatársai olyan költőket, meseírókat és illusztrátorokat kívánnak bemutatni, akiknek friss műveivel későbbi munkájuk során találkozhatnak majd a pedagógusjelöltek. További író-olvasó találkozókkal kívánnak hozzájárulni a hallgatók anyanyelvi, irodalmi, kulturális ismereteinek gazdagodásához.

Lázárné Obbágy Katalin a budapesti ELTE TÓK könyvtárosa. 1994-ben elvégezte a Bessenyei György Tanárképző Főiskola művelődésszerező szakát, ahol andragógus, tömegkommunikátor specializáció képzésben vett részt, majd tanulmányait 2008-ban az Eötvös József Főiskolán folytatta. 2010-ben a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának andragógus szakán végzett. Kutatási területe a kortárs gyermekirodalmi művek közvetítéséhez és a könyvtári informatikai felhasználásokhoz kötődik.

e-mail: obbagykati@gmail.com

Bereczkiné Záluszkai Anna magyar-francia-orsz szakos középiskolai tanár, az ELTE TÓK Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékének tanársegéde. Tanulmányait a Szegedi József Attila Tudományegyetemen és az ELTE-n végezte. A Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Iskolájának doktorandusza. Dolgozatának témája: a frankofón irodalom politikai és esztétikai gyökerei. Kutatási területe: kortárs irodalom, gyermekirodalom és módszertan.

e-mail: annabereczki@aol.com

A közmondások kontrasztív kutatása

Elizabeta Bernjak

Oddelek za slovanske jezike in književnosti/Szláv Nyelvek és Irodalmak Tanszéke
Fillozofska fakulteta Maribor/Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar

1. Az ekvivalencia fogalma a közmondások összevetésénél

A közmondások létrejöttének ellentétén alapuló kutatása olyan nem rokon nyelvek esetében, mint a szlovén, a magyar és a német a közös, egyedi, hasonló vagy eltérő tulajdonságokra éppúgy rámutathat, mint a világkép univerzális és közös nyelvi hasonlataira, amelyek úgy a morfoszintaktikus, mint a tartalmi szerkezetben egyaránt felismerhetők. Az egyik lehetséges összehasonlító módszer a közmondások ideográfiai leírása, vagyis a közmondások jelentésen és struktúrán alapuló ellentmondása. Két vagy három nyelv összehasonlítása egyben kultúrájuk összehasonlítását is jelenti. Azaz az összehasonlítás a közmondások szociális-kulturális hátterét és konceptuális alapját ugyanúgy megvilágítja, mint az összehasonlító nyelvek azon idioetnikai különlegességeit, amelyek jelentős hatással voltak a nyelvközi ekvivalenciára és kongruenciára. A speciális nyelvi különbségeket az érintkező, de nem rokon nyelvek genetikájával és tipológiájával is megmagyarázhatjuk: a szlovén és a német indoeurópai flektáló nyelv, míg a magyar finnugor agglutináló nyelv. A közmondások nyelvi összevetése tartalmuk és értelmük összehasonlítását jelenti. Ez esetben az ekvivalencia és a kongruencia releváns fogalom.

Ekvivalencia a nyelvi egység értelmi átfedését, a kongruencia pedig a nyelvi egység tartalmi és morfoszintaktikai struktúrájának átfedését jelenti. Az ekvivalencia szempontjából fontos hangsúlyozni a közmondások konceptuális bázisát (képét), amely a legtöbb esetben konceptuális (kognitív) metafora. A kognitivisták (LAKOFF – JOHNSON 1980, 1981) szerint a mi konceptuális rendszerünk, amelynek keretében gondolkodunk és dolgozunk, lényegében metaforikus. A közmondások értelmezése szempontjából ez ugyanúgy releváns megállapításnak minősül, mint a konceptuális metaforák nyelvi kifejezése: a metaforákkal ugyanis egy tapasztalati területet egy másik tapasztalati terület segítségével értünk meg. Több, számunkra fontos konceptus absztraktnak mondható, vagy a saját tapasztalatunkban nem elég világosan határolható el (pl.: érzelmek), ezért egy másik konceptus (pl.: tárgy) segítségével érthetjük meg könnyebben őket. Tény, hogy a konceptuális metafora csak részben realizálódik, és a realizált rész konvencionális, vagyis az adott nyelv számára kötelező, egyben lehetővé teszi, hogy a kontrasztív nyelvészet pont azt a részt fedje fel, amivel megállapítható a nyelvek közötti különbség. A nyelvi ekvivalencia tipológiája szerint (FÖLDES 2000: 13) a következő ekvivalens típusokat különböztethetjük meg: paremiológiai teljes vagy részleges ekvivalencia, nulla ekvivalencia, kvázi ekvivalencia és funkcionális-szemantikai ekvivalencia. Teljes strukturális és szemantikai ekvivalenciáról akkor beszélünk, ha a közmondások értelmi és strukturális modellje fedi egymást, ami azt jelenti, hogy azonos denotatív és konnotatív jelentésük van, emocionális-expresszív értékük egyenlő. Jellegzetességük a tartalom és az azonos forma teljes kongruenciája, alapjuk pedig a konceptuális metafora. A teljes átfedés okai: a közös történelmi-szociális fejlődés, az azonos etikai-morális értékek, a másik nyelv közmondásainak közvetlen átvétele, az átvétel közös forrása egy harmadik nyelv (bibliai, ókori és világirodalmi kulturális elem), pl.: *Der Weg zur*

Hölle ist mit guten Vorsätzen geflastert. // Pot v pekel je tlakovana z dobromi nameni. // A pokolhoz vezető út is jó szándékkal van kikövezve. Az összehasonlítandó közmondások nagy részénél részleges ekvivalencia figyelhető meg, vagyis az identikus, rokon értelmű és szintaktikusan átfedett példáknál előfordulhat a tartalom felcserélődése, gyakran megfigyelhető a különböző képi háttér, vagyis kizárólag a képek rendelkeznek azonos alappal. Ez esetben az azonos értelmi területekhez tartozó összetevők tartalmi szerkezete nemcsak részlegesen, hanem teljesen különbözőek lehetnek.

Ezzel a szemantikai, a funkcionális és a szerkezeti módosítások is kapcsolatba hozhatók. Ezen belül több alcsoportot lehet elkülöníteni. Ezek a következők: a lexikális változatosság, vagyis a strukturális rokonértelműség, a fogalomleírás szinonimája, a hiper–alárendeltség fogalma és a stiliztikai változat. Az ellentétes értelmű közmondások legtöbbször a nyelvközi részleges nyelvi ekvivalencia jellemző, amely függ a lexikai változatoktól: az összetevők esetében az azonos szintaktikus modelleknél és a teljes egészében azonos értelmű közmondásoknál részleges eltérések jelentkezhetnek. Ezek szerint a lexikális különbségek, azaz az összetevőkben a nem teljes átfedések, pl.: a morfológiai módosítások: a német nyelvben a többes szám, a szlovén és a magyar nyelvben az egyes szám (*Ausnahmen bestätigen die Regel. // Izjema potrjuje pravilo. // A kivétel erősíti a szabályt. // Die Augen sind Spiegel der Seele.- Oči so ogledalo duše.- A szem a lélek tükré.*); különböző lexémák. (*Jabolko ne pade daleč od drevesa. // Az alma nem esik messze a fájától. // Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm.*), (*Gut Ding braucht Weile. // Vse potrebuje svoj čas. // A jó munkához idő kell 'Za dobro delo rabimo čas'*). Az összehasonlítandó nyelvekben a konceptuális alaptól eltérő kép is mutatkozhat, pl.: a német és a szlovén nyelvben »egy kevesebb sikerrel járó helyzet értelmezésénél akár egy kevésbé megkövetelt kifejezéssel kell beérnünk «: *In der Not frisst der Teufel Fliege. // V s ili hudič še muhe žre;* a magyar nyelvben egy rosszabb változat is elfogadható, ha nem rendelkezünk ennél jobbal: *Ha ló nincs, jó a számár is // 'Če konja ni je dober tudi osel.'*

A nulla ekvivalencia azt jelenti, hogy a kiinduló nyelvű közmondás nyelvközi megfelelője nem közmondás, hanem parafrázis, amelynek elvész a pragmatikus jelentése. A kvázi ekvivalencia mint fogalom egyrészt olyan nyelvközi azonos közmondást jelent, ahol a közmondás többé-kevésbé formálisan megegyezik, de jelentése részben különbözik. (*Vorbeugen ist besser als heilen. // Bolje preprečiti kot zdraviti. // Jobb félni, mint megijedni.*) A funkcionális szemantikus ekvivalencia (nyelvközi szinonímia, FÖLDES 1996:14) az a típusú ekvivalencia, amelynél a logikai szemantikus alakzat átfedi a közmondások logikai-szemantikai alakját, viszont szerkezeti alapja különböző. (pl.: *Jeder Topf findet seinen Deckel. // Vsak lonec najde svoj pokrov. // Minden zsák megtalálja a foltját.' Vsaka vreča najde svojo zaplato'*).

2. Az egészségről szóló közmondások összehasonlító elemzése

Az összehasonlító közmondások esetében az ellentmondás kiindulópontja a szemantikus egyenértékűség, amit a szemantikus parafrázisok tárnak fel az összehasonlító nyelvészetben. Ez, mint „tercium comparationis” vonatkozik a nyelvközi jelentésbeli átfedésekre,

hasonlóságokra és különbségekre. Az adott példa esetében az összehasonlító elemzés a közmondások ideográfiai módszer szerinti leírásán alapszik. Azaz a közmondások jelentésbeni és szerkezeti összehasonlításán, ami azt jelenti, hogy a közmondásokat különböző jelentésbeli területekre lehet bontani (pl.: közös tulajdonságok, egészség, boldogság stb.). A tematikus csoportok osztályozásával párhuzamosan egy szerkezeti-jelentéstani modell összehasonlítása is folyik, ami feltételezi a szólás- és kifejezőkészlet formai és jelentéstani modellezését, továbbá lehetővé teszi a különböző jelentésbeli egyértelműségi és formális megegyezés átfedéseinek megállapítását.

Az egészséggel összefüggő, háromnyelvű közmondások összehasonlító elemzése főleg a szlovén és a magyar nyelvű közmondásokban dokumentálható. Az elemzés azokra az adatokra támaszkodik, amelyek a SprichWort ([http://www.sprichwort-plattform.org\(sp/Sprichwort-Plattform\)](http://www.sprichwort-plattform.org(sp/Sprichwort-Plattform))) projekt adatbankjában található meg. A tematikus csoportokból olyan hat kiválasztott közmondásról van szó (a német közmondások a szlovén és a magyar nyelvű megfelelőik kiindulópontjai), amelyeknél a fent említett egyenértékű típusok valamennyi példája megfigyelhető.

2.1. A teljes ekvivalencia: mindhárom nyelvben azonos a szemantikus, strukturális és szóképzési jelentés, a megfelelő alap identikusan azonos, a jelentés leírása pedig tercium comparationis: „a humor vagy nevetés egy meghatározott dolog esetében hozzásegíthet a nehéz szituációk kezeléséhez, vagy ahhoz, hogy jobban érezzük magunkat”: *Lachen ist die beste Medizin. // Smeh je najboljše zdravilo. // A nevetés a legjobb orvosság;* a jelentés tercium comparationis alapú leírása a dolgok mennyiségére nézve bizonyos visszafogottságot jelent, és gyakran jobb minőséghez vezet’: *Weniger ist mehr. // Manj je več. // A kevesebb több.* Lakoff értelmezése szerint itt egy összefüggéstelen, vázlatos metaforáról van szó, amelyben A KEVESEBB TÖBB a közmondás alapvető alapja.

2.2. A részleges egyenértékűség: az ellentétes állítású nyelveknek egyértelmű a szemantikus megfelelője, míg a tartalom, a morfoszintaktikus szerkezet és a szerkezetbeli alap különböző:

2.2.1 Eltérő szintaktikus modell: a közmondás kiindulási nyelvezete alapján a szlovén és a magyar nyelvben eltérő az elliptikus szintaktikai modell. Ugyanis egy explicit nélküli állítmányról és egy határozatlan tagmondatról van szó. A szlovén nyelvben fordított szórend is szerepel. Jelentés leírás: ’A jó testi állapot feltétele a mentális cselekedeteknek vagy a lelki erőnek: *In einem gesunder Körper wohnt ein gesunder Gest. // Zdrav duh v zdravem telesu.// Ép testben ép lélek.*

2.2.2. Egy másik alaki példában a magyar nyelvű közmondás csak közvetett kapcsolatban van az egészséggel.

Vorbeugen ist besser als heilen. // Bolje je preprečiti kot zdraviti. //Jobb félni, mint megijedni
'Bolje bati se, kot prestrašiti se'.

2.2.3 Mindhárom nyelvben más a szerkezeti felépítés:

Allzu viel ist ungesund. // Preveč še s kruhom ni dobro. // Jóból is megárt a sok. 'Tudi iz dobrega je preveč škodljivo'.

2.2.4 Abban az esetben, ha a közmondásnak nincs magyar nyelvű megfelelője, a szlovén nyelvben pedig egy olyan másik „fél” szerkezet jelentkezik, amelyik korlátozza a jelentés mezőjét – nulla ekvivalenciáról beszélhetünk. A mosoly jelentésének leírása lehetővé teszi, hogy a nehéz helyzetekben is jól érezzük magunkat: *Lachen ist gesund. // Smeh je pol zdravja. // A mosoly fél egészség.*

3. Zárógondolat

Tekintettel arra, hogy a közmondások olyan régiak, mint az emberiség, gondolatai pedig valószínűleg a világ valamennyi nyelvében és kultúrájában fellelhetők, állíthatjuk, hogy a közmondás az emberi szükségletek legmegfelelőbb kifejezőeszköze. Az egymás közti történelmi és térségi hatások miatt a szlovén és a magyar közmondásokkal foglalkozó tudománynak számos érintkezési pontja van. A német nyelvű területtel szomszédságban élő szlovén és magyar kulturális térség közvetlen földrajzi, kulturális, politikai és gazdasági kapcsolatai évszázadokon keresztül hatással voltak a nyelvekre. Ebben a hármasságban a német nyelvnek évszázadokon keresztül presztízs szerepe volt. A nyelvközi hatások viszont feltételesek, mert a legtöbb közmondás a német nyelvből került át a szlovén és a magyar nyelvbe. Mivel az ismertett közmondások esetében a közös, német közvetítő nyelv alapján is jelentős az összetartozás, ezért az összehasonlításoknál a német nyelvet választottuk harmadik nyelvnek. A kulturális örökségek egészen biztosan ugyanúgy befolyásolták a közmondások átvételét, mint az ókori és a keresztény hagyományok, amelyek az európai kulturális térségben mindegyik nyelvnél közösek; a szlovén és a magyar nyelvbe ezek a javak a németből kerültek át. A magas szintű összetartozásra éppen azok a közmondások utalnak, amelyek a kultúra sajátos elképzelését és a világ értelmezését jelentik: a bibliai, a mitológiai és a klasszikus irodalmi eredetű közmondások, továbbá azok a közmondások, amelyek az emberi tapasztalatokra és a mindennapi életre utalnak. Jelentéstani szempontból a közmondások gyakran fedik egymást, a morfoszintaktikus struktúráknál viszont erősebb vagy gyengébb eltérést mutatnak. A közmondások jelentésbeli és szerkezeti átfedését szókapcsolati és ötletábrázolási folyamatokkal értelmezhetjük. A strukturális szintű különbségek nyelvszerkezettől függőek, mivel az összehasonlító nyelvek különböző genetikai eredetűek, és különböző tipológiához tartoznak. A magas szintű összetartásra a közmondások azon csoportjai utalnak, amelyek erkölcsi tanulságot fejeznek ki. Magas szintű átfedés tapasztalható azoknál a közmondásoknál, amelyeknél a vázlatszerkezetben azonos vagy hasonló a világról alkotott kép, az emberi tevékenységek és a tulajdonságok értelmezése, és amelyek azonos vagy hasonló emberi tapasztalatokkal állnak összeköttetésben. Abból a feltevésekből indulunk ki, hogy a közmondásokkal foglalkozó tudományág az érzékelést és a világtapasztalatot a nemzetek történelmeként tükrözi. Emiatt a kultúra nyelvének is nevezhetjük. Ez pedig összhangban van a kognitív értelmezésű nyelv alapvető koordinátaival.

Irodalom

BERNJAK, ELIZABETA 2004. Frazemi s sestavino drevo v slovenskem, madžarskem in nemškem jeziku. JESENŠEK, MARKO ur. *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika*. Maribor: Slavistično društvo. ZORA 32. 173–193.

BURGER, HARALD 2003. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin.

ČERNYŠEVA, IRINA I. 1984. Aktuelle Probleme der deutschen Phraseologie. *Deutsch als Fremdsprache*. Heft I. 17–22.

FABČIČ, MELANIJA 2007. Interkulturelle Aspekte der phraseologischen Äquivalenzbeziehungen im EPHRAS-Korpus. JESENŠEK, VIDA – FABČIČ, MELANIJA ur. *Phraseologie kontrastiv und didaktisch: neue Ansätze in der Fremdsprachvermittlung*. Maribor: Slavistično društvo, Filozofska fakulteta. ZORA 47. 271–287.

FÖLDES CSABA 1990. Zur Äquivalenz ungarischer und deutscher Phraseologismen. *Finnisch-ugrische Forschungen XL*. 169–187.

FÖLDES CSABA 1996. *Deutsche Phraseologie kontrastiv: Intra- und interlinguale Zugänge*. Heidelberg: Julius Groos Verlag (= Deutsch im Kontrast; Band 159).

<http://www.sprichwort-plattform.org/sp/Sprichwort-Plattform.htm>

LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago, London.

LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 1981. Conceptual Metaphor in Everyday Language. *Philosophical Perspectives on Metaphor*. Minneapolis. 286–325.

RÖHRICH, LUTZ – MIEDER, WOLFGANG 1977. *Sprichwort*. Stuttgart.

Elizabeta Bernjak, a Maribori Egyetem Bölcsészstudományi Kar szlovén nyelv izred. prof. dr., a szombathelyi SEK Bölcsészstudományi Kar Szláv Filológiai Intézet vendégtanára, kutatási területe a kétnyelvű oktatás, kontrasztív nyelvészet, a Szlovén-magyar, magyar-szlovén modern szótár szerzője, a *Studia Slavica Savariensia* tudományos folyóirat szerkesztőségi tagja, két monográfia szerzője (*Jezikovnosistemi razlogi interferenčnih pojavov v slovenščini in madžarščini*, *Slovenščina in madžarščina v stiku*).

e-mail: elizabeta.bernjak@siol.net

Egy kis emlékezés a maribori Magyar Tanszék 30. évfordulóján

Bokor József

Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

1. Az élménybeszámoló nem tudományos műfaj. Jórészt érzelmi élmények, átélt események – objektivitásra törekvő – előadása. Ilyesminek szánom jelen írásomat is. Mégis egy mélyen szubjektív megjegyzéssel kezdem. Így hitelesebb lesz a felvázolandó kép: Szlovénia az 1980-as évek közepén nekem mint „falusi gyereknek” magát a világot jelentette; 25 év múltán, nyugdíjazásomra pedig a „második hazát”.

Az alábbiakban a maribori Magyar Tanszéken eltöltött 21 évnek néhány emlékét idézem föl. A Magyarországról származó oktatók közül eleddig én tanítottam a legtöbbet itt. Aktív életemnek több mint a felét. 1984 és 1988 között lektorként, 1994-től 2008-ig kinevezett egyetemi tanárként, plusz előtte egy és utána két évet szerződéses oktatóként. Közben néhány esztendeig a tanszékot is vezettem. Írásomban azokat a kezdeményezéseket veszem számba, amelyeket vagy több-kevesebb siker koronázott, vagy épp hajótörést szenvedtek valamely láthatatlan, kiismerhetetlen akadálynál.

2. A maribori Magyar Tanszékot a jogos szükség hozta létre. A lektorátus nyújtott ugyan addig is némi magyar nyelvű képzést, erősítette az anyanyelvi alapokat, hozzájárult az identitás erősítéséhez, segítette a kétnyelvű intézményekbe kerülő pedagógusok munkáját, könnyítette a Muravidék többi értelmiségijének (mérnökök, jogászok, mezőgazdászok stb.) megfelelő elhelyezkedését. Mert akkor még – az 1980-as években – sokszor több nem pedagógusjelölt járt a lektori órákra, mint ahány leendő óvónő, tanító vagy tanár. A lektorátus szervezeti kerete azonban – minden lektori igyekezet ellenére – nem oldhatta meg a magas szintű magyar szakos tanárképzést. Ezt a hiányosságot kellett kiküszöbölnie a 30 éve létrehozott Magyar Tanszéknek. Hiszen addigra már felnőtté váltak a kétnyelvű általános iskolák, sőt megszületett Lendván a kétnyelvű középiskola is.

A tanszék létrejöttének körülményeit nem én vagyok a leghivatottabb taglalni. Arra a légkörre azonban, amely jórészt szubjektív tényezőkön is múlt, több joggal hivatkozhatom. Itt a történelmi hűség kedvéért néhány személy nevét is illik szóba hozni. Addigra ugyanis igen intenzívvé vált két intézmény, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola és a Maribori Pedagógiai Akadémia együttműködése. Borut Belec, az akkori maribori dékán és Szalay László, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola egykori főigazgatója igen sokat tett a tanszék megalakulásáért. Segítségül ott állt mellettük szlovén részről a dobronaki származású Tea Sitar, a dékáni hivatal vezetője, aki tudott magyarul, továbbá Rudi Lešnik is, a következő dékán, magyar részről pedig Gadányi Károly, a főiskola nemzetközi kapcsolatainak szlovénül is beszélő felelőse. Külön kiemelendő itt a kölcsönösség elve. Először Mariborban alakul magyar lektorátus, majd Szombathelyen szlovén. Később aztán

Szombathelyen teremődik meg előbb a Szlovén Tanszék megalapításának a feltétele, hogy ösztönözze Mariborban is a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék létrejöttét. Érdekes arra is gondolni, hogy a maribori tanszék vajdásakor milyen fontos politikai, ideológiai döntésről is szó volt: még 30 esztendeje sincs a feszült magyar-jugoszláv ellentéteknek! Ezt mérlegelve mindig elcsodálkozom: mekkora erő, energia és hit vezérelte akkor a nevezett és a még meg nem nevezett személyeket, hogy a muravidéki magyarságnak saját felsőoktatási intézménye, érvényesülésének újabb hivatalos színhelye, fóruma legyen.

3. A jövő szempontjából azonban fontosabb a szakmai kihívás, mint a politikai döntés: főiskolai, sőt hamarosan egyetemi szintű képzést teremteni Mariborban szinte egyik napról a másikra. Tanterveket, programokat állítani össze úgy, hogy alig vannak hozzá alapok. A hazai tapasztalatokat nem lehetett nem figyelembe venni. Az akkori felsőfokú programok ezért szükségszerűen sokat építettek a magyarországi főiskolai és egyetemi tantervekre. A tanszék élére először Martin Kramar, egy év múlva Varga József került tanszékvezetőnek. Az első kinevezett oktató Vörös Ottó volt Szombathelyről, akinek óriási érdemei vannak a magyar nyelv és irodalom c. tantárgyak óra- és tanterveinek összeállításában. Ezeket a programokat persze később többször át kellett dolgozni, frissíteni, gazdagítani. Ezt szintén jó néhány további megszállott (Varga József, Guttmann Miklós, Bokor József, Molnár Zoltán, Kolláth Anna stb.) végezte el vissza-visszatérő feladatként. A legnagyobb változtatásokat egyfelől az 1985/86-os tanulmányi évben az egyetemi szintű képzésre való átállás feltételezte, másfelől pedig a 2000-es évek közepén a bolognai programokra való áttérés igényelte. Kiemelem, hogy mindenki tudja: a magyar tanszék léte igen nyomós érv volt – főleg a Ljubljana-i Egyetem meggyőzésében – a főiskolai szintű pedagógiai akadémiának az egyetemi rangú pedagógiai karrá szervezésében.

A nagy reformok mellett is adott azonban épp elég munkát az oktatás napi feladatain túl a tanszék erősítése, tárgyi és személyi feltételeinek javítása, hallgatói létszámának és kicsi, de igényes oktatói karának biztosítása, a képzés állandó korszerűsítése, hármas (oktatói, kutatói és tudománynépszerűsítési) tevékenységének szerves egymásra építése. A tárgyi feltételek gyarapítása körében az én ottlétem idején elsősorban a könyvtár fejlesztésére és a korszerű technikai eszközök beszerzésére koncentráltunk. Eleinte a könyvbeszerzést több magyarországi intézmény támogatta. Rendszeresen kaptunk könyvadományt a szombathelyi főiskolától és a Nemzetközi Hungarológiai Központtól is. Később, a hazai rendszerváltozás után a könyvajándékok elmaradtak, bár néhány alapítványnál (pl. az Illyés Közalapítvány) még pályázhattunk anyagiakra könyvvásárlásra. A karon mindvégig a mi tanszékünknek maradt meg egyedül a saját könyvtára. Ez persze gondokat is szült (új polcok ismételt vásárlása, a kölcsönzés, a katalógizálás megszervezése). Nekem örömet jelentett, hogy az egyik hallgatónk, Horvat Livija – erőfeszítések árán – diplomája mellékleteként ezer kötetet szakszerűen katalógizált.

Tanszékünknek az 1990-es évek közepén még nem volt számítógépe, nyomtatója vagy fénymásolója (noha több általános iskolában volt már ilyesmi). Pedig nekünk is mindegyik létszükséglet lett volna, hiszen a feladatlapok, a korszerű szakirodalom másolása szinte megoldhatatlan nélkülük. Az első számítógépek és nyomtatók beszerzésében Pozsonc Mária képviselő asszony nyújtott segítséget. Később az anyaintézménytől is kaptunk kettőt. Így

akkor már a hallgatóink is használhatták őket. Egy fénymásolót pedig hazai pályázaton nyertünk. Ennek Szlovéniába kerülésében Dancs Anna, az érdekközösség akkori titkára segített nagyon sokat.

A tanszék – néhány szerencsésebb évet kivéve – sajnos többször küzdött a hallgatóság kis létszámával. Egy-egy kieső évfolyam nemegyszer nemcsak az újabb oktatók munkába állításának, a tervszerű tanszéképítésnek lett az akadály, hanem a későbbiekben bizonyos értelemben az anyagiak gyarapodásának is útját állta. Emellett néha önérzetünket is bántotta. Soha nem felejttem el azokat a februári péntekeket, szombatokat, amikor az ún. nyílt napokra esengve vártuk az aulában a kijelölt helyen óránként az érdeklődő középiskolásokat, leendő tanítványainkat, s engem bizony sokszor nem keresett senki, miközben a többi tanszékre tolongott a társaság. Tanszékünk vonzerejét a rendszeres magyarországi kirándulásokkal, hospitálásokkal és a Maribori Magyar Kultúrklub létrehozásával is megpróbáltuk fokozni.

Abban a hitben, hogy szaporodhat hallgatóink száma, évekig úgy képzeltük, hogy a kétnyelvű területről származó tanító szakosoknak meg kellene, meg lehetne hirdetni egy kis magyar nyelvi, irodalmi, módszertani programot heti 4 órában. Ebben az igyekezetünkben a szükséglet és az igény találkozhatott volna harmonikusan. Ezt a tervet azonban többszöri nekifutásra sem sikerült megvalósítani. Pedig már Varga József tanszékvezetése idején elkezdtek. Személy szerint ez az én legnagyobb maribori kudarcom. Mindent megpróbáltunk. Megnyertük az érdekközösség, a kisebbségi parlamenti képviselő, a tanítói tanszék, a ljubljanoi Magyar Nagykövetség, személy szerint Bagi Gábor támogatását, és ki tudja, még kiét nem. A nagykövettel hatszemközti tárgyaláson jártunk a rektor úrnál ebben az ügyben. Szinte mindenki ígért valamit, de az ötletet tető alá hozni nem lehetett. Valami olyan törvényi akadály volt, hogy aki a kétnyelvű középiskolát elvégezte, annak nincs már szüksége további magyar anyanyelvű tanulmányokra. Zátonyra futott az a kezdeményezésünk is, hogy a nyelvi, irodalmi és módszertani anyag mellett hadd nyújtsunk bizonyos újságírói alapismereteket is, hiszen mind több tanítványunk helyezkedett el a rádiónál, tévénél és az újságnál. Sajnos úgy érzem, hogy a Pedagógiai Kar vezetése sem tudta eléggé rugalmasan kezelni a kérdést. Ez az intézmény merevségét akkor engedte ki, amikor – három részre válván – a bolognai programok készítésekor már szinte semmiféle tilalomfát nem állított az elszabadult elképzelések, vad ötletek elé.

A tanszéknek évről évre visszatérő nagy gondja lett az arányos oktatói létszám tervezése. Állandó, fő státusban eleinte csak a tanszékvezető és a lektor tanított. De a négyéves képzés újabb munkaerőt, néha – az évfolyamok számától függően – akár két új tanerőt is megkívánt. Mivel azonban ez nem volt mindig így, sokszor főállásba csak egy embert mertünk felvenni. Ily módon a leghosszabb ideig Bence Lajos tanított nálunk irodalomtörténetet, bár megkíséreltük Papp József kolléga munkába állítását is. Az állandó dilemmák miatt rövid távon megnyugtatóbbnak tűnt, ha alkalmanként szombathelyi segítséget hívtunk, Láng Gusztávot, Goda Imrét, Guttmann Miklóst, Szabó Gézát. Hosszabb távon azonban arra kellett gondolnunk, hogy a volt muravidéki tanítványaink közül neveljünk ki magyarországi kiképzéssel olyan egyetemi oktatót, aki az irodalomtudomány területén biztos támasza lesz a tanszék továbbfejlődésének. Így esett választásom Rudaš Jutkára, aki szakmai szempontból kikezdzhetetlen választásnak bizonyult. Felelősségem teljes tudatában kijelentem,

hogy a szakmaiság tekintetében most is tűzbe tenném érte a kezemet. Nem bántam meg, amit a kezdetek kezdetén tettem érte. De azt őszintén sajnálom, hogy a tanszékre való beilleszkedése nem sikerült. A megszépítő messzeség ellenére máig nehéz a szívem miatta, s bánt, hogy nemcsak neki nem nézhetek a szemébe, de néha a többi kolléga előtt is lelkiismeret-furdalást érzek. Nem tudom, mi történhetett.

Az értelmiségi létre való felkészítés tanszékünk hivatása. Ezért hallgatóinkat mindig olyan értelmiségiekké akartuk formálni, akik nemcsak szakmailag állják meg helyüket leendő pályájukon, hanem képesek lesznek pályakorrekcióra is, ha szűkebb közösségük érdeke úgy kívánja (két különböző nyelven elsajátított szakjuk miatt ez egyébként eleve könnyebb, mintha akár egy szakot végeztek volna el anyanyelvükön, akár két szakot egy nyelven). Ezért nyitni próbáltunk mindenféle irányban. Több határainkon túli neves professzort is hoztunk Mariborba előadások tartására. Ilyenek voltak Deme László, Szathmári István, Péntek János, Beke Ödön, Thomka Beáta, Papp János, Rónai Béla, Molnár Zoltán és mások is. Nem hanyagoltuk el a magyarországi részképzéseket sem, holott erre nálunk rendszerint csak az abszolvensi időszakban kerülhetett sor, s néha gyengéd erőszakot is alkalmazni kellett, mert nem mindenki akart külföldre menni. Ennek ellenére Szombathelyen többen megfordultak, de pl. Szőke Zita Pécssett töltött el hosszabb időt.

Az értelmiségi létre való felkészítésnek tanszékünkön mindig szerves részét képezte a nyelvhasználati problémák előtérbe állítása, a nyelvi készségek, kompetenciák fejlesztése, mélyítése. Az iskolának ugyanis még kisebbségi körülmények között is legalább a regionális standard oktatására kell törekednie, egy értelmiséginek pedig adott esetben ilyen szintű kommunikációra. Ez pragmatikus jellegű feladat: nyelvében, kultúrájában, hagyományaiban erősíteni a kisebbségi létbe kényszerült muravidéki magyarságot. E munka nemegyszer vált konfliktus vagy enyhe gúny forrásává a mindennapi gyakorlatban. Nekem sokszor volt olyan érzésem egy-egy nyelvhelyességi jellegű figyelmeztetés nyomán, hogy tanítványaink belülről magyar nyelvtudásukat valamelyik idegen nyelvi ismeretükhöz mérték, s ez lényegében elégedettséggel töltötte el őket.

Most utólag úgy látom, hogy jó magam a legtöbb figyelmet az oktatás, a kutatás és a tudománynépszerűsítés hármasságának az egységben láttatására fordítottam. Szerintem ugyanis egy egyetemi tanszék, egy-egy egyetemi oktató múlhatatlan kötelessége, hogy a tantervek keretein belül – tapasztalatai gyarapodásával – maga is újítsa, frissítse oktatási anyagát. Saját kutatási tapasztalataira is építve. A képzés korszerűsítése a tanszék és az oktatói kar előrehaladásának, minősítésének elemi feltétele, sőt záloga. Én magam elsősorban a nyelvtörténet és a dialektológia oktatásában tudtam több mindent megváltoztatni annak érdekében, hogy tanítványaimnak közvetlenebb, előismereteikhez és szükségleteikhez közelebb álló legyen a tananyag, de ilyen belső változtatások végrehajtására több más tantárgy is lehetőséget kínál.

A tanszék oktatói az első percekben észrevették, hogy a Muravidék nyelve, nyelvisége olyan gazdag terepe a nyelvészeti, elsősorban dialektológiai, szocio- és pszicholingvisztikai, kétnyelvűségi és nyelvpolitikai kutatásoknak, amelynek megkerülése nem egyszerűen hiba, hanem valóságos bűn lett volna. Nem véletlen tehát, hogy a tanszék lektorai, vendégtanárai

közül többeknek a nevéhez fűzhető olyan önálló kiadvány, tudományos kötet, amely magán viseli a maribori évek és a muravidéki gyűjtések nyomát. E kutatások eredményeinek közzétételét és továbbfejlesztését szolgálták konferenciáink, saját tudományos kiadványaink, a hallgatói szakdolgozatok, diplomamunkák tematikájának tudatos és tervszerű egymásra építettsége, a rádió és a Népújság nyelvművelő műsorainak következetes folytatása, a hazai és külföldi, nemzetközi kongresszusokon, szimpóziumokon való rendszeres oktatói részvétel, illetve szereplés. Ezek révén erősödtek kapcsolataink a hazai és a külföldi intézményekkel. A későbbiekben bekapcsolódtunk az Európai Unió bolognai rendszerébe. A tanszéknek mára már doktori programja is van. Jövője nagyban függ leendő hallgatóinak a létszámától. Nemcsak pedagógusképzést végez, hanem részese a fordítói-tolmács képzésnek is. Európai szintű kutatási programokat valósít meg. Ebben tekintélyes a szerepe a tanszék jelenlegi vezetőjének, Kolláth Annának. De erről szólni már ismét nem az én kompetenciám.

4. Szinte nem is hinni, hogy immár 30 éves a maribori Magyar Tanszék. Szlovénia egyetlen magyar nyelvű felsőoktatási intézménye. A világ egyik legkisebb, de ma is működő magyar tanszéke. Ám így múlik az idő. Ez már nemcsak egy ember, de egy intézmény életében is történelmi mérték. Itt és most az évforduló kapcsán mindenesetre további sikeres éveket kívánunk neki.

Dr. Bokor József Sopronkövesden született 1944-ben. Pécssett (1967) magyar–történelem–orosz szakos általános iskolai, Szegeden (1972) magyar szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Balatonlellén és Hegykőn tanított általános iskolában. Főiskolai hallgatói korától foglalkozik a magyar nyelvjárásokkal. 1975-től főiskolai oktató Szombathelyen, 1994-től egyetemi oktató Mariborban. Bölcsészdoktor (1977), a nyelvtudomány kandidátusa (1993). 1984 és 1988 között lektor Mariborban, majd 1994-től ugyanitt egyetemi tanár. Közben 1997 és 2004 között tanszékvezető. Fő kutatási területe a leíró nyelvészet mellett a dialektológia, illetve a szocio- és pszicholingvisztika. 1984 óta különös figyelemmel fordult a szlovéniai kétnyelvűség és a muravidéki kétnyelvű oktatás problematikája felé.

e-mail: boknem@freemail.hu

„A szótár csak kagyló... a nyelv azonban a tenger”¹³

Gasparics Judit

Raoul Wallenberg Humán Szakképző Iskola és Gimnázium, Budapest

Nagy megtiszteltetésnek vettem, hogy a maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék engem is felkért a tanszék születésnapját köszöntők közé. Nem születtem a Muravidéken, és nem jártam a Maribori Egyetemre sem, mégis kötődöm az ott élő emberekhez és a tanszék munkájához.

Zala megyei, lenti emberként – a rédicsi határátkelő közelségét kihasználva – az 1990-es években szüleimmal gyakran jártunk Lendvára, elsősorban vásárolni és tankolni. A hetési régióból származó nagymamám és édesapám rengeteget mesélt nekem a lendvai várról, Lendva-hegyről, a közeli Zsitkócról és a dobronaki misékről, a vasfüggöny által szétválasztott településekről és a zöldhatárról. Az ott élő emberek nyelvének és nyelvhasználatának tudományos megközelítésével közel hat évvel ezelőtt a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán kerültem kapcsolatba a szociolingvisztikai tanulmányaim során. A *Nyelv és nyelvi jogok* c. kurzuson kellett több tanulmányt olvasni a Maribori Egyetem magyar szakán oktatók írásaiból. Ekkor kezdett körvonalazódni bennem, hogy szeretnék ezzel a témával többet, az egyetemi diploma megszerzésén túl is foglalkozni. Ebben az évben jelent meg Lendván Szabó Mária *Tájszójegyzék* c. gyűjteménye is, amely tovább erősítette bennem a határ menti települések közti kapcsolódási pontokat. Már Budapesten, középiskolai tanárként dolgozva iratkoztam be az ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskolájába választott témámmal, a muravidéki magyarság kétnyelvűségének a vizsgálatával, amely az utóbbi években folyamatosan finomodott, pontosabbá vált, középpontba helyezve a nyelvhasználatot, a nyelvváltozatokat és a közöttük lévő váltásokat. Ebben a munkában, a helyes irányok kiválasztásában és megtartásában sok segítséget kaptam és kapok Kolláth Anna tanszékvezető asszonytól, aki igyekezett bevonni engem a náluk folyó munkába. Ennek első lépéseként 2009 nyarán részt vettem az Új Magyar Nyelvjárás Atlasz kutatásaiban, melynek egyetlen szlovéniai kutatópontja a muravidéki Kót. A tudományos tapasztalatokon túl meghatározó volt (és a mai napig is az) számomra ez az időszak, mert családi, baráti kapcsolatokat hozott magával. A második jelentős esemény a Tanszék rangos nemzetközi munkájában, az ELDIA projektben (European Language Diversity for All) folyó munkát jelenti, amely új szemszögből vizsgálja az európai kisebbségek nyelvhasználatát, két- és többnyelvűségének megvalósulását. Lehetőséget teremtve ezzel arra, hogy más szemmel nézzem a mindennapok nyelvi valóságát, a többnyelvűség előnyeit.

Ha arra a kérdésre kellene válaszolnom, hogy a térbeli távolság ellenére mit adott és mit ad a maribori tanszék nekem, akkor a következőt mondanám. Az ott dolgozó emberekkel való személyes kapcsolatokat, tudományos munkájuk közelebbi megismerését, a magyar nyelv vizsgálatát, a kitartó munkát, a pontosságot, a „tökéletességre” való törekvést. Budapesten, a

---

¹³ KOSZTOLÁNYI DEZSŐ 1990. *Kagyló és tenger. Nyelv és lélek*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó – Forum Könyvkiadó. 164.

főváros legnagyobb középiskolájában dolgozva kötelességemnek tartom, hogy a középiskolai korosztályhoz közelebb hozzam a Kárpát-medencében élő magyarok nyelvhasználatát és kultúráját, erősítsem a nyelvtudás hasznosságát (hiszen csak az idegen nyelvek birtokában láthatjuk más szemüvegen keresztül magunkat és anyanyelvünket), lerombolva a nyelvjárásokkal szemben támasztott negatív attitűdöket, és kiemelve a „miért más” jelentését. Elfogadtatni a sokszínűségünket, a nyelv gazdagságát, vallomását. Mert „*a szótár csak kagyló... a nyelv azonban a tenger.*” Ehhez a munkához kívánok minden maribori hallgatónak és oktatónak kitartó munkát és tanszéki jubileumi ünnepeket!

Gasparics Judit 1983-ban született Zalaegerszegen. A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán irodalomelméletet, irodalomtörténetet és alkalmazott nyelvészeti stúdiumokat hallgatott. 2006 szeptembere óta a budapesti Raoul Wallenberg Humán Szakképző Iskola és Gimnázium tanára, 2007-től az ELTE Bölcsészettudományi Karán doktorandusz hallgató, kutatási témája a szlovéniai magyarok nyelvhasználata és nyelvváltozatainak a vizsgálata. 2010 márciusa óta az ELDIA nemzetközi projekt (European Language Diversity for All – az Európai Unió 7. számú keretprogramja) kutatója.

e-mail: gasparics.judit@gmail.com

Madžari – naši državljani

Jože Lipnik

Filozofska fakulteta UM

Madžari v Sloveniji so sedaj sestavni del slovenske države, v preteklosti pa so bili sestavni del drugih držav, katerim je pripadala Slovenija. Uradno so bili različno poimenovani: kot nacionalna ali narodna manjšina, kot narodnost ipd. Prej Jugoslavija in sedaj Slovenija zagotavljata madžarski narodnosti skupnosti vse temeljne človeške pravice, med katere spada tudi raba maternega jezika in od tod tudi rabo materinščine v vzgoji in izobraževanju. Da pa bi za vzgojo in izobraževanje država zagotovila ustrezno izobražene kadre, ja na Univerzi Maribor ustanovila Oddelek za madžarski jezik.

Z dvojezičnim šolstvom in s kulturo na narodnostno mešanem ozemlju v Sloveniji se ukvarjam že desetletja. Prvi mednarodno odmeven nastop o šolstvu madžarske in italijanske manjšine sem imel leta 1988 v Barceloni na kongresu ATEE (Assotiation for Teacher Education in Eorope). Čeprav je bil referat dobro sprejet, so nejeverneži zmajevali z glavami. O tem sem na posvetovanju Kaj hočemo in kaj zmoremo leta 1992 v Ljubljani poročal takole: »Ko sem ... predaval o našem dvojezičnem šolstvu v Prekmurju, so me francoski kolegi z začudenjem spraševali, kako si lahko to privoščimo za nekaj tisoč Madžarov in ob te še podobno italijanske šole za nekaj tisoč Italijanov, češ da je to predrago, da nima smisla, da si Francozi, ki so bogata država, tega za svoje manjšine nikakor ne morejo privoščiti. Takoj se je dalo razumeti, da si tega nočejo privoščiti« (Kaj hočemo: 63). V tistem času je Svet Evrope že pripravljal Evropsko listino o regionalnih in manjšinskih jezikih, ki pa je životarila do potrditve celo desetletje, za uveljavitev pa se marsikje še poteguje.

O strpnosti do manjšin je bilo v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja kar nekaj mednarodnih posvetov. Eden takih je bil mednarodni znanstveni simpozij Strpnost do manjšin v organizaciji esperantskega društva v Mariboru, drugi pa na Reki. Nastopil sem z referati Politika in tuji jeziki, Politiko kaj lingvos in Die (Un)Toleranz, die Politik und die Fremdsprachen. V uvodu v predavanja sem izpostavil jezik v šolstvu manjšin: »V vseh vrstah in stopnjah slovenskega šolstva (...) je jezik materinščina, to je slovenščina. Izjema so le gimnazije, ki imajo mednarodno maturo, in šolstvo na jezikovno mešanih območjih – na vzhodu je šolstvo dvojezično slovensko-madžarsko, na zahodu pa so poleg slovenskih šol tudi italijanske šole.« (Strpnost do manjšin: 101).

Na mednarodni konferenci v Trnavi na Slovaškem leta 1994 sem poročal o učiteljskem izobraževanju, med drugim tudi o Oddelku za madžarski jezik v Mariboru. V Nitri sem na mednarodni konferenci predaval o izobraževanju leta 1999 predaval o izobraževanju učiteljev za manjšinsko šolstvo v Sloveniji. Ob predstavitvi dvojezičnega šolstva je poudarek tudi na potrebnih znanjih učiteljev: »Yšetci učitelia, ktorí učia v

dvojjazyčných školách musia ovládat' obidva jazyky. (...) Priprava učitel'ov pre dvojjazyčné školy sa realizuje na Pedagogickej fakulte Univerzity v Maribore.« (Medacta '99: 12).

Ko sem se ukvarjal s tem, kako je slovenski jezik v primežu štirih največjih evropskih jezikovnih skupin živel in preživel, sem med ostalim v Kaunasu v Litvi leta 1999 izpostavil, da sta le dve državi v Evropi, ki imata na svojih mejah slovansko, romansko, germansko in ugrofinsko jezikovno skupino (Slovene Language in the Middle of four Languages). Pri tem je bila predstavljena tudi madžarska skupnost pri nas, predvsem šolstvo in jezik. Podobno je objavljeno tudi v Jeziku in slovstvu.

Na Poljskem je bilo v organizaciji Šlezijske univerze v Opolu pripravljenih več mednarodnih znanstvenih srečanj na temo manjšin, njihovega šolstva in kulture. Leta 2001 sem predstavil dvojezično šolstvo – Szkolnictwo sloweńsko-wegierskie w Slowenii. Simpozij sem informiral tudi o času, od kdaj je pri nas v dvojezično šolstvo: »Mniejszość węgierska wybrała w r. 1959 inny systemoświaty. Od r. 1959 na terenach o języku mieszanym obowiązuje szkolnictwo dwujęzyczne.« (Oświataetniszna w Europie środkowej: 225). Leta 2004 pa je izšel v zborniku o kulturnem življenju manjšin članek, ki sva ga prispevala skupaj s Tadejo Ferko Życie kulturalne mniejszości węgierskiej i włoskiej w Slowenii.

Na mednarodni znanstveni konferenci v Litvi (Panevežis) 2010 o narodu in jeziku sem razpravljal o Evropski listini o manjšinskih in regionalnih jezikih ter o tem, kako listino pri nas uresničujemo na dvojezičnih področjih v predavanju People and Language – Slovenia.

Zadnji javni nastop in objavo o Madžarih in madžarskih kolegih pa sem imel ob življenjskem jubileju mojega dragega prijatelja Jožka Varge v Lendavi 2010 z naslovom József Varga – Jožko Bači. S tem pa moje delo na relaciji do Oddelka za madžarski jezik in književnost ni končano.

Ko je bil Oddelek v kadrovskih težavah, sem priskočil na pomoč in kot nosilec predmeta Didaktika madžarskega jezika in književnosti zaščitil interese studentov in kolegov ter strokovno pomagal, dokler je bilo to potrebno.

Literatura

Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih/ European Charter for regional or minority Languages, 2000. V: Urad Republike Slovenije, Mednarodne pogodbe, leto X, št. 17, Ljubljana.

Lipnik, Jože, 1991: Els eslovens i la llengua eslovena. Butlleti. Barcelona.

Lipnik, Jože, 1992: Vloga in pomen materinščine v večjezikovni skupnosti. Kaj hočemo in kaj zmoremo. Pedagoška fakulteta. Ljubljana.

Lipnik, Jože, 1995: Politiko kaj lingvoj. Referajoj, de la internacia simpozio Tolero al minoritatoj. Maribor.

Lipnik, Jože, 1995: Die (Un)Toleranz, die Politik und die Fremdsprachen. Obrazovanje za tolerantnost. Zbornik. Rijeka.

Lipnik, Jože, 1997: Politika in tuji jeziki. Strpnost do manjšin. Zbornik. Maribor.

Lipnik, Jože, 1997: Vzdelávanie učitel'ov v Slovinsku; Štruktúry vzdelávania a tendencie. Aktuálne otázky pedagogickej teórie a praxe. Trnava.

Lipnik, Jože, 1999: Vzdelávanie učitelov pre menšinové školy a menšinový školský systém v Slovinsku. Medacta '99. Nitra.

Lipnik, Jože, 1999: Slovene Language in the Middle of four Languages. Tradiciju ir novaciju darba kuriant atvira visuomene. Kaunas.

Lipnik, Jože, 2000: Slovenskij jazyk v okruženii četyreh jazykov. Paradigmatika, sintagmatika ir kalbos funkcijos. Kaunas.

Lipnik, Jože, 2001: Szkolnictwo słoweńsko-węgierskie w Słowenii. Oświata etniczna w Europie Środkowej. Opole.

Lipnik, Jože, Ferk, Tadeja, 2004: Życie kulturalne mniejszości węgierskiej i włoskiej w Słowenii. Kultura mniejszości narodowych i grup etnicznych w Europie. Opole.

Lipnik, Jože, 2010: People and Language – Slovenia. Nation and Language: Modern Aspects of socio-linguistic Development. Kaunas University of Technology, Panevezis Institute. Lithuania.

Lipnik, Jože, 2011: József Varga – Jožko Bači. Szépbe szöött hit ... Maribor – Lendava.

Narodnostne šole – Dvojezično izobraževanje, 2002. Zbornik konference v Monoštru/Szentgotthárd. Artikel –VII-Kulturverein für Steiermark, Pilisvörösvár – Graz.

Tichy, Heinz, 2000. Die europäische Charta der Regional- oder Minderheitensprachen und das österreichische Recht. Mohorjeva/Hermagors, Klagenfurt/Celovec-Ljubljana-Wien.

Dr. Jožef Lipnik, izr. Prof. za didaktiko slovenskega jezika in književnosti. Rojen 28. 02. 1935. Diplomiral iz slovenščine in ruščine na FF UL. Magistriral in doktoriral na FF Zagreb. Zaposlen kot učitelj, pedagoški svetovalec in profesor na UM in na univerzah na Dunaju in v Olomucu. Avor več strokovnih in znanstvenih knjig in treh pesniških zbirk.

e-mail: joze.lipnik@uni-mb.si

Két szakmai emlék Szlovéniából

Molnár Zoltán Miklós

Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ

1. A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, illetve Magyar Lektorátus, valamint a szombathelyi Magyar Nyelvészeti Tanszék kapcsolatáról az együttműködő oktatók mindkét oldalról már számos alkalommal és helyen beszámoltak. Hadd mentesüljek a vonatkozó, széles körű bibliográfiai adatsor felsorolása alól azzal, hogy idetartozó tapasztalataim eddigi publikálása során már több helyütt megtettem ezt (l. például a maribori oktatómunkáról M. Z. M. 1993. Magyar-szlovén párhuzamok a leíró magyar nyelvtan maribori oktatásában. *Hungarológia* 1. 68–76; M. Z. M. 1993. Programok a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Lektorátusáról. *Hungarológia* 1. 173–182; a kutatómunkáról pl. M. Z. M. 1999. *Nyelveföldrajzi-szociolingvisztikai vizsgálatok a magyar nyelvterület nyugati régióiban*. III., Szombathely: BDTF MNyTK.). A muravidéki magyarsággal összefüggő munkálkodás azonban annyira összetett, sokoldalú, hogy mindig lehet valamit elmondani róla. Az említett szombathelyi tanszéknek Mariborban lektori tevékenységet folytató oktatói közül én negyedikként, 1988 és 1993 között kerültem sorra. Ebből az időszakból most két élményemet, emlékemet, egy élőnyelvi anyaggyűjtéssel és egy konferenciaszervezéssel kapcsolatosat szeretném felidézni.

2. 1. A muravidéki magyarság nyelvhasználata, nyelvjárása megkülönböztetett figyelemben részesül szakmai körökben. Magam is azon voltam, hogy Szlovéniában való tartózkodásom alatt szövegfelvételeket készítek, általános szókészleti kérdőfüzetes anyagot gyűjtsek. Ennek eredményeként 36 órányi kazettás magnós fölvételnek, továbbá mintegy 50 géplapnyi gyűjtőfüzetes adatlejegyzésnek és 80 géplapnyi szövegnek birtokába jutottam. Ez utóbbi kettőbe nincsenek beszámítva a magnón rögzített, arról lejegyzett anyagok, olyanok viszont igen, mint amilyen például Szekeres Ilona általam konzultált, Varga József társmentorságában készült szakdolgozatának (1992.) élőnyelvi adattára (14 gépelt lap). A muravidéki magyar nyelvhasználatról passzív megfigyeléssel és egyéb módon gyűjtött anyagom jellemzőire most itt nem kívánok kitérni.

A magnós fölvételeket a szlovéniai magyar falvakban, valamint muravidéki lakhelyű egyetemi hallgatóimmal, középiskolás diákjaimmal Mariborban és Rušéban készítettem. Élvezetesek voltak ezek a beszélgetések, akár valamilyen témában kifejtett szövegről, akár a szókészleti kérdőfüzet kérdéseire adott válaszokról volt szó. Egy részüket valamilyen formában korábban már felhasználtam, más részük azonban egyelőre kazettákon őrződik további sorsukra várva.

Külön is szólok most arról a gyűjtőútról, amelyet 1989 végén és 1990 elején Varga József szíves kíséretében végeztem a Muravidéken. 1989. december 16-án délelőtt Hídvégen a Jakab

családot, délután Felsőlakosban Kósákat, este Göntérházán Sósákat látogattuk meg. Beszélgetést folytattunk többek között a len- és kendermunkáról, a hajdináról, a népi szokásokról, a játékokról. 1989. december 29-én Göntérházán a Varga-rokonok körében elsősorban a szokészeti kérdőfüzet kérdéseit vettük végig. Ezzel Sósákat Göntérházán 1990. január 24-én még egyszer megkerestük. Ugyancsak Göntérházán 1990. március 2-án a Csuka család tagjaival készült szöveg- és szokészetes fölvetel. Lenyűgöző volt az adatközlők közvetlensége, őszintesége, derűje, gazdag élettapasztalata, nem utolsósorban ízes nyelvhasználata. Ezúton is köszönöm önzetlenségüket, közlékenységüket, segítőkészségüket.

2. 1988-ban, amikor Mariborban megkezdtem külszolgálatomat, Szlovénia Jugoszlávia egyik tagköztársasága volt. Mivel feladatomhoz tartozott, hogy tudományos, szakmai és oktatási kérdésekben együttműködjek az adott országban dolgozó magyar lektorokkal, Varga József tanszékvezetővel közösen megszerveztük 1989. február 22-én a Jugoszláviában tevékenykedő magyar lektorok maribori szakmai találkozóját. Ennek tapasztalatait összegezve egy, a tanszékvezetővel való beszélgetésem során fölvetődött a gondolat, hogy „a maribori Magyar Intézet szerepvállalásába (...) beleférne nemzetközi rendezvény, kiadvány” (vö. M. Z. M. 1990. A hungarológia művelésének, oktatásának néhány jellemzője a maribori Magyar Lektorátuson. In: Egyed Orsolya–Giay Béla–B. Nádor Orsolya szerk. *Hagyományok és módszerek I.* Bp.: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 101.). Kapóra jött, hogy 1990-ben Mátyás király-jubileum volt nagy történelmi személyiségünk halálának 500. évfordulójára szervezett ünnepekkel, és a Nemzetközi Hungarológiai Központ is ösztönözte kiküldöttjeit az ehhez az alkalomhoz fűződő rendezvények megtartására. Így Varga Józseffel – Lukács István ljubljani magyar lektornak szlovén kutatókkal való kapcsolattartására is gondolva – belekezdünk a maribori Corvin Mátyás-konferencia (1990. november 8–9.) megszervezésébe.

A szakmai részt illetően mindenekelőtt a társintézmények, -tanszékek előadóira számítottunk. Szlovéniából a maribori Pedagógiai Karnak több hungarológusa, szlavistája, egy történész oktatója, a ljubljani magyar lektor közvetítésével jó néhány olyan szlovén kutató (irodalmár, néprajzos) jelentkezett, aki Mátyás király délvidéki vonatkozásaival (is) foglalkozott. Magyarországról a szombathelyi főiskola számos magyarnyelvész, szlavista és történész oktatójának, továbbá a Nemzetközi Hungarológiai Központ-hoz kötődő, valamint a magyar-szlovén kapcsolatok ápolásában közreműködő szakembereknek szereplésében bízhattunk.

A konferencia anyagi és erkölcsi támogatására mind szlovéniai, mind magyarországi szervezeteket meg tudtunk nyerni, így a protokolláris részt nézve is magas szintű képviseletre tarthattunk számot. Eljött a rendezvényre a szlovén kormány minisztere, a magyar Miniszterelnöki Hivatalnak, a magyar Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak, a Magyarok Világszövetségének képviselője, a jugoszláviai magyar külképviseleti szerveknek, a szlovéniai magyar nemzetiségi közösségnek, az együttműködő maribori és szombathelyi felsőoktatási intézménynek több vezetője. A konferenciát mind szlovén, mind magyar részről nagy érdeklődés kísérte a résztvevő hallgatóságot, a sajtót tekintve is.

Eredményeiről szólva a tudományos tanácskozás szervesen illeszkedett bele azoknak a rendezvényeknek a sorába, amelyek Magyarországon kívül emlékeztek meg Mátyás király

értékalkotó tevékenységének máig ható tanulságáról. Évfordulójának ez a megünneplése lehetőséget adott a magyar-szlovén kapcsolatok történelmi, szépirodalmi-népköltészeti, nyelvi, oktatásbeli vonatkozásainak áttekintésére (vö. Varga József–Molnár Zoltán szerk.: Corvin Mátyás-konferencia – Posvetovanje Matjaža Korvina [=Posvetovanje o Matjažu Korvinu]. Maribor, 1991. 166 l.).

3. A Szlovéniában való kinttartózkodásom e két szakmai élményének felidézése talán megerősíti azt a tényt, hogy a maribori és a szombathelyi élőnyelvi, konferenciaszervezési lehetőségek, tapasztalatok gazdagították, ma is gazdagíthatják egymást. A szombathelyi Magyar Nyelvészeti (Intézeti) Tanszék hangarchívumának a Savaria Egyetemi Központ Forrásközpontja által nemrég elkezdett digitalizálási folyamatába remélhetőleg beleférnek majd a muravidéki magyarok körben gyűjtött hangfelvételeim is, segítve ezzel további feldolgozásukat.

Mostani visszaemlékezésemmel végül is – tudománytörténeti jellege, benne nyelvi anyag használhatóságára való utalás mellett – fő célom az volt, hogy köszöntsem vele a jubiláló maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéket. Gratulálok neki, vezetőjének, oktatóinak, hallgatóinak, nem utolsósorban fenntartóinak is.

Dr. Molnár Zoltán Miklós (1947), a nyelvtudomány kandidátusa (CSc) Szombathelyen, a Nyugat-magyarországi Egyetem Bölcsészettudományi Karának Esztétikai, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében dolgozott 2012-ig a Magyar Nyelvészeti Intézeti Tanszéknek előbb oktatójaként, majd vezetőjeként. 1988 és 1993 között magyar lektor volt a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Intézetében. Fő kutatási témája nyelvföldrajzi-szociolingvisztikai vizsgálatok végzése a magyar nyelvterület nyugati régiójában.

e-mail: mzoltan@btk.nyme.hu

Civil szervezet és egyetem kapcsolata

Ruda Gábor

Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület

„A tudományos kutatás, azon belül a társadalomkutatás helyszínei többnyire akadémiai, egyetemi, esetleg minisztériumi vagy önkormányzati fenntartású intézmények. Elvértve akad csupán példa arra, hogy egyesületi vagy alapítványi formában folyják ilyen jellegű tevékenység. Ez utóbbiak egyike a Pilisvörösvár székhelyű Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület” – állapítja meg Székely András Bertalan egyik írásában (Székely 2011: 7). Le kell viszont szögeznünk azt is, hogy az említett tevékenység nem jöhetett volna létre, illetve nem folytatódhatna eredményesen különböző szakemberek, kutatók együttműködése nélkül, akik közül többen is a felsőoktatásban tevékenykednek, illetve tevékenykedtek. Együttműködésük formája is a legkülönbözőbb: részt vesznek a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület (a továbbiakban MBKKE) programjaiban (kortárs művészeti kiállítások, alkotótáborok, irodalmi estek és a nemzetiségi oktatás témájú konferenciák, valamint könyv- és folyóirat-kiadás), akár tagjai az MBKKE-nek, akár nem. Szerzői az MBKKE konferenciaköteteinek és a *Muravidék* című kulturális folyóiratának, önálló köteteket jelentetnek meg az MBKKE gondozásában, recenziókat, ajánlásokat írnak. Az MBKKE kapcsolatrendszeréből következően leginkább magyarországi, szlovákiai és természetesen szlovéniai egyetemi oktatókról van szó. A továbbiakban a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékével, pontosabban a Tanszék (volt és jelenlegi) munkatársaival való kapcsolatot részletezzük, itt leginkább csak az MBKKE kiadványaiban való megjelenésüket illetően. (Az MBKKE rendezvényein való részvételről részben lásd: Ruda 2009.)

A legaktívabb együttműködőt kétségkívül Varga József, a Tanszék volt vezetője személyében tisztelhetjük, aki kezdettől fogva részt vesz az MBKKE tevékenységében (vö. Ruda 2011), az MBKKE kiadta több könyvét is (VARGA 2005, 2005b, 2006), rendszeres szerzője a *Muravidék* folyóiratnak (az 1., 4., 6., 7., 15., 16. és 17. számban olvashatók írásai), az 1. szám bevezetőjét ő írta. A tudományos kutatómunkát illetően viszont legértékesebb teljesítménye az, hogy az MBKKE eddigi össze konferenciakötetében szerepel tanulmánnyal (VARGA 2002, 2002a, 2003, 2005a, 2007, 2008, 2010, 2011), más kötetnél pedig nyelvi lektorként működött közre (Zágorec-Csuka 2003).

A jelenlegi tanszékvezető, Kolláth Anna több konferencia résztvevője, illetve konferenciakötetben tanulmány szerzője (Kolláth 2007, 2008, 2010), az egyik konferenciakötet lektora (Ruda 2011a), a *Muravidék* szerzője (10. sz.). Bokor József, volt tanszékvezető, aki Szentgotthárdon 2000-ben Kolláth Annával együtt hozzászólóként részt vett az MBKKE első konferenciáján, egyik szerzője a *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában* című konferenciakötetnek (Bokor 2011).

Hozzátartozik az 1997. december 30-án megalakult MBKKE előtörténetéhez egy 1996-os berlini irodalmi-művészeti rendezvénysorozat muravidéki résztvevőkkel, Bence Lajos vezetésével, ennek a cikknek a szerzője szervezésében. Bence Lajos szerzőként szerepel *Az iskola mint asszimilációs gépezet* című gyűjteményes kötetben (Bence 2002), recenzensként, utószó íróként (Zágorec-Csuka 2011) és szaklektorként (Zágorec-Csuka 2003, 2010) az MBKKE további kiadványaiban.

Rudaš Jutka irodalomtörténész, a Tanszék docense, szaklektora egy MBKKE kiadványnak (Zágorec-Csuka 2010). Gróf Annamária, jelenlegi magyar lektor a *Muravidéki iskolák és könyvtárak az anyanyelv megmaradásáért* című konferenciakötet egyik szerzője (Gróf 2010). Szijártó Imrét, a Tanszék volt magyar lektorát két konferenciakötetben jegyezhetjük lektorként (Ruda 2008, 2011a), továbbá a *Muravidék* folyóirat szerzőjeként (11. sz.). A Tanszék volt oktatói közül Vörös Ottó szerzője a *Nemzetiségi iskolák – Kétnyelvű oktatás* című konferenciakötetnek (Vörös 2002), Molnár Zoltán Miklós lektora a *Tudatformáló idők* című kötetnek (Varga 2005).

Hivatalos kapcsolatként megemlíthetjük, hogy 2010 júniusában az MBKKE támogató levelet írt a Tanszék tanárképző magiszteri programjának akkreditációjához.

Végezetül azt kívánjuk a Tanszéknek, hogy minél eredményesebben folytathassa munkáját, segítve a szlovéniai – főként a muravidéki – magyarokat identitásuk megőrzésében. Ehhez természetesen az a kívánság is hozzátartozik, hogy ne csökkenjen a muravidéki magyarok száma, maradjon meg, sőt növekedjen körükben az érdeklődés a magyar nyelv, általában a magyar kultúra iránt, és ez az érdeklődés terjedjen a többségi nemzet körében is.

És hogy álmodozni is lehessen egy kicsit, felröppent egy hír, hogy jelentős mennyiségű gázkészletet találtak a szlovén–magyar határnál, a Petesháza–Lovászi körzetben, a kitermelés 2012. év közepén kezdődhet meg (Lenti 2011). Tegyük fel, hogy hamarosan megindul Magyarországról is a munkavállalók serege, családjukkal együtt, sok gyerekkel. És akkor szükség lesz magyar iskola létrehozására...

Egy másik új reménysugár lenne a Bethlen Gábor Alap által támogatott program, magyarországi tanulók határon túli kirándulásainak Szlovéniára való kiterjesztése is. Mert éppen a létszámban leggyengébb muravidéki magyar közösség volt sokáig olyan szerencsétlen helyzetben, hogy az anyaország magára hagyta. Az iskolai kirándulások szervezésével növekszik az esélye annak, hogy a magyarországi és a muravidéki fiatalok között kapcsolatok alakuljanak ki, a kölcsönös megismerés folytán növekedhet az anyaország és a magyar kultúra iránti érdeklődés.

Irodalom:

BENCE LAJOS 2002. A kétnyelvű oktatás szlovéniai tapasztalatai. In: RUDA GÁBOR szerk. *Az iskola mint asszimilációs gépezet*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 98–104.

BOKOR JÓZSEF 2011. A muravidéki magyaroktatás gondjaihoz és újjító törekvéseihez. In: RUDA GÁBOR szerk. *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 200–207.

GRÓF ANNAMÁRIA 2010. Környezetnyelv-oktatás beszédaktusok alapján. In: RUDA GÁBOR szerk. *Muravidéki iskolák és könyvtárak az anyanyelv megmaradásáért*. Pilisvörösvár–Göntérháza: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–HETÉS Kultúregyesület. 65–69.

KOLLÁTH ANNA 2007. [Muravidéki magyar nyelv és nyelvhasználat](#). In: RUDA Gábor szerk. *Kisebbségek és népcsoportok Európája*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. **Napaka! Zaznamek ni definiran.**–121.

KOLLÁTH ANNA 2008. Határtalanítás. Fejezetek a kisebbségi magyar nyelvhasználat összehasonlító vizsgálatából. In: RUDA GÁBOR szerk. *Identitás – nyelv – irodalom. Kérdések és válaszadási lehetőségek a Muravidéken és Dél-Szlovákiában*. Pilisvörösvár–Dunaszerdahely: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Gramma Nyelvi Iroda. 7–27.

KOLLÁTH ANNA 2010. A felsőoktatás a kétnyelvűség kontextusában. In: RUDA GÁBOR szerk. *Muravidéki iskolák és könyvtárak az anyanyelv megmaradásáért*. Pilisvörösvár–Göntérháza: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–HETÉS Kultúregyesület. 53–63.

LENTI város hivatalos honlapja 2011. Gázmezőt találtak a szlovén határnál. <http://www.lenti.hu/index.php?aktiv=hirek&nyelv=hu&id=658>, 2011. december 8. 23:49, olvasva: 2012. január 15. 12:49.

RUDA GÁBOR szerk. 2009. *A Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület programjai 1998–2008*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

RUDA GÁBOR 2011. Határon átnyúló tudományos-kulturális együttműködés. In: KOLLÁTH ANNA–GRÓF ANNAMÁRIA szerk. *A Széphe szőtt hit... Köszöntő könyv Varga József tiszteletére*. Muratáj '10/1–2. különszám. Maribor–Lendva: Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék–Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. 208–219.

RUDA GÁBOR szerk. 2011a. *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

SZÉKELY ANDRÁS BERTALAN 2011. A Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület kisebbségi konferenciasorozatának margójára. Nyitó előadás a budapesti Szlovák Intézetben, 2010. szeptember 13-án. In: RUDA GÁBOR szerk. *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 7–9.

VARGA JÓZSEF 2002. A kétnyelvű oktatás Szlovéniában. In: RUDA GÁBOR szerk. *Nemzetiségi iskolák – Kétnyelvű oktatás*. Szentgotthárdi konferencia 2000. Pilisvörösvár–Graz: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Artikel-VII-Kulturverein für Steiermark. 9–21.

VARGA JÓZSEF 2002a. „Kétnyelvű oktatásunk csődje?!” I–III. In: RUDA GÁBOR szerk. *Az iskola mint asszimilációs gépezet*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 63–66.

VARGA JÓZSEF 2003. Gondolatok a szlovéniai magyar nyelvű gyermek- és ifjúsági irodalomról. In: RUDA GÁBOR szerk. *Kisebbségi oktatás és gyermekirodalom. Muravidék, Rábavidék, magyarországi németek*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 127–132.

VARGA JÓZSEF 2005. *Tudatformáló idők (novellaregény)*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

VARGA JÓZSEF 2005a. A gyermekirodalom szerepe a muravidéki kétnyelvű nevelési-oktatási folyamatban és a kisebbségi életvitelben . In: RUDA GÁBOR szerk. *Kisebbségi gyermekirodalmak*. Muravidék, Magyarország, Dél-Szlovákia. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 7–14.

VARGA JÓZSEF 2005b. *Vallomás (versek)*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

VARGA JÓZSEF 2006. *Časi oblikovanja zavesti (a Tudatformáló idők szlovén fordítása)*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

VARGA JÓZSEF 2007. [Nyolcvanöt évig kisebbségben.](#) In: RUDA GÁBOR szerk. *Kisebbségek és népcsoportok Európája*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 31–36.

VARGA JÓZSEF 2008. A nemzeti identitás- és a magyarságtudat megőrzése és gyakorlása a muravidéki kisebbségi magyarság körében. In: RUDA GÁBOR szerk. *Identitás – nyelv – irodalom. Kérdések és válaszadási lehetőségek a Muravidéken és Dél-Szlovákiában*. Pilisvörösvár–Dunaszerdahely: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Gamma Nyelvi Iroda. 58–62.

VARGA JÓZSEF 2010. A szlovéniai (muravidéki) kétnyelvű terület kisebbségi elemi (általános) iskoláinak krónikái. In: RUDA GÁBOR szerk. *Muravidéki iskolák és könyvtárak az anyanyelv megmaradásáért*. Pilisvörösvár–Göntérháza: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–HETÉS Kultúregyesület. 15–24.

VARGA JÓZSEF 2011. Iskolai és falusi könyvtárak. In: RUDA GÁBOR szerk. *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 182–192.

VÖRÖS OTTÓ 2002. Nemzeti-ségi iskolák – Euro-iskolák. In: RUDA GÁBOR szerk. *Nemzetiségi iskolák – Kétnyelvű oktatás*. Szentgotthárdi konferencia 2000. Pilisvörösvár–Graz: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Artikel-VII-Kulturverein für Steiermark. 104–108.

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2003. *A Zrínyiek nyomában*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2010. *A muravidéki magyar könyvek világa*. Tanulmányok és publicisztikai írások. Pilisvörösvár–Lendva: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Muravidéki Magyar Tudományos Társaság.

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2011. *Sivatagi szélben*. Versek és műfordítások. Pilisvörösvár–Kapca: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Kapcai Helyi Közösség.

Ruda Gábor (Budapest, 1953): középiskolai tanári (ELTE, 1981) és neveléstudományi diplomát szerzett (FU Berlin, 1993). Kísérleti és dokumentumfilmeket készített, fényképezéssel foglalkozik. Kisebbségkutató, kétnyelvűség és a kisebbségek kultúrája témájú tanulmányok szerzője, többnyelvű tanulmánykötetek, a *Muravidék* (2001) és az *Átkelő* (2005) kulturális folyóiratok szerkesztője. A Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület alapító tagja (1997) és elnöke (2007).

e-mail: RudaGabor@hotmail.com

Lektor az ezredfordulón

Szíjártó Imre

Eszterházy Károly Főiskola, Eger

Bevezetés

Ez a szöveg sokáig kereste a hangnemét és a műfaját. Élménybeszámolót és munkanaplót nem lehet írni mintegy tíz éves távlatból, és nem is lenne túlságosan érdekes. A személyes összegzésnek nem itt van a helye, hiszen évfordulót a maribori tanszék ünnepel. A tanszék három évtizedes tevékenységéhez azonban talán és is hozzátettem valami – mintha itt kellene keresni a kiindulópontot, a tartalmat és az elbeszélői szerepet. Az alábbiak tehát az 1998–2002 közötti időszak értékelését tartalmazzák.

Előzmények

Mégis érdemes volna a személyes vonalat felvenni: 1998-ban azért pályáztam a maribori lektori állásra, mert úgy éreztem, váltásra van szükségem. Tíz év középiskolai tanári munka, benne két érettségiző osztály, sok-sok óra magyarból és oroszból, az akkor még filmesztétikának nevezett tantárgy országos méretekben való elindítása – szép, szakmailag és emberileg értékes évek voltak. De elfárad az ember, ez bizonyára más munkahelyeken is bekövetkezik. Ez alatt a tíz év alatt ugyanakkor több helyen dolgoztam mellékállásban és óraadóként: az egyetem orosz majd lengyel tanszékén, a pedagógiai intézet tanácsadójaként magyarból, később mozgóképkultúra és médiaismeretből; a debreceni Nyári Egyetemen nyelvtanár voltam. Ezek a munkák a továbblépés lehetőségeit mutatták, ám fel kellett ismernem, hogy az orosz tanszék válsága az én jövőmre is hatással lehet, a lengyel pedig csak akkor nyújt lehetőségeket, ha fejlesztés lenne, erre pedig nem sok esély látszott. Kedves tanárom és főnököm, D. Molnár István tanár úr, a lengyel tanszék vezetője hívott, hogy legyek én az induló szlavisztikai doktori alprogram egyik első hallgatója, de én akkorra már a neveléstudományi doktori iskolai tanulmányaim végén jártam. A helyzet ellenmondásossága köztes állapotaimból eredt: középiskolai tanárként nem voltam sikertelen, de onnan kifelé tartottam, a pedagógia önmagában elégtelennek látszott, a neveléstudományi PhD-programban furcsa módon szlavistaként tartottak nyilván, a Szláv Filológiai Intézetben nem mutatkozott biztos jövő. Nem időhúzásnak és főleg nem menekülésnek szántam – hiszen állásom volt, és ragaszkodtam hozzá, ahogy talán a gimnáziumban is megbecsültek engem – szóval pályáztam a maribori lektori állásra. A pályázat sikeres volt, úgyhogy belevágtam.

A kezdetek

Az első élményem Szlovéniáról: a térkép a magyar-szlovén határ és Maribor között nyílegyenes autópályát jelzett, úgyhogy elhatároztam, megkérdezem az útleveellenőröktől, vajon hogyan kell ott fizetni. Valahogy nem volt ehhez bátorságom, az autópálya meg csak nem akart előbukkanni – azóta azért folyamatosan készülget. Aztán a helyszínen megvettem a *Večer* aznapi számát, amit két napig böngésztem. A szöveg harminc-negyven százalékát érteni véltem, úgyhogy elkezdett kirajzolódni előttem: valami nagyon izgalmas korszak kezdődött. (Csak később tudatosult bennem, hogy a nyelv nem teljesen ismeretlen nekem, hiszen a szombathelyi főiskolán töltött egy évben jártam szlovénórákra. Akkor a legkevésbé tűnt úgy, hogy mindez bármire jó lehet a későbbiekben.)

A fogadtatás rendkívül kellemes volt, és újabb felismeréseket tartogatott: Bokor tanár úr nevét hallottam 1981/82-ben folytatott főiskolai tanulmányaim során Szombathelyen – a főiskolás évem alatt éppen Mariborban dolgozott lektorként –, Kolláth Anna pedig tanított engem (éppen erre hivatkozva kerestem meg még a kiutazásra készülve levélben). Én lettem tehát hosszú évek után az első nem egyenesen Szombathelyről érkező és hosszú évek után az első nem nyelvész lektor. Érdekes útvonal: Szombathelyre jártam egy évet a főiskolára, aztán ötöt (a lengyellel együtt hatot) Debrecenbe; majd innen vissza a nyugati végekre.

A lektor és munkája

Egy tanszéki ismertető a következőket tartalmazza: „A lektort mint a tanszék munkatársát a Magyar Köztársaság küldi meghatározott időszakra. A lektor fő feladata a Maribori Egyetem azon egységeiről érkezett hallgatók oktatása, akik fejleszteni akarják magyarnyelv-tudásukat, illetve el akarják kezdeni a tanulást. A lektori órákat valamennyi kar hallgatói felvehetik. A kurzus befejezéseként tanszékünk bizonyítványt ad ki, amellyel igazoljuk a nyelv ismeretének megfelelő fokát.” Ez tehát a lektor alaptevékenysége, vannak aztán a tanszéki órák, amelyeket a magyarszakosoknak kell tartani, ez nálam gyakorlatilag a teljes magyar irodalomtörténetet jelentette, előadásokat és szemináriumokat.

Tevékenységek

Az alábbi, nagyjából időrendbe szedett vázlattal a maribori munka szerteágazó jellegét szeretném jelezni. 1999 tavaszán a zágrábi egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén előadást tartottam *Fejezetek a magyar film történetéből* címmel. Tanszékünk 2000. május 11-12-én rendezte meg a *Szomszéd népek – szomszéd kultúrák - Sosednji narodi – sosednje kulture* című konferenciát, melynek témája a két nép irodalma és kultúrája közötti kapcsolatrendszer volt. Az első napon előadások hangzottak el, amelyek aztán kötetben is megjelentek, a második napon pedig beszélgetések a kortárs magyar irodalom képviselőivel. 2001 márciusában irodalmi estet rendeztünk az egyetem művelődési házában. Ebben az időszakban valósítottuk meg a szlovén filmhetet Budapesten, illetve Debrecenben szlovén alkotók részvételével.

A mindenkori lektor tevékenységei között szerepel a tanszéki rendezvények, valamint a tanulmányi kirándulások szervezése. Utóbbiak úticéljai között a bécsi magyar tanszék és a Janus Pannonius Tudományegyetemen, valamint a Pécsi Akadémiai Bizottság szerepelt. A rendezvényeknek egyszerre van országismereti, nyelvi és közösségépítő vonatkozása; közülük érdemes említeni a magyar nemzeti ünnepekhez kapcsolódó megemlékezéseket és a karácsonyi-újévi találkozókat. Ugyancsak hagyományosnak mondható feladat a hallgatók küldése a debreceni Nyári Egyetemre.

2011 őszén került sor Gállos Orsolya műfordító és akkoriban ljubljana lektor szlovén nyelvű előadására *A szlovén irodalom magyarországi fogadtatása* címmel – az előadás ugyancsak a szabadidős, de szakmai jellegű programok közé tartozott.

2000-ben kezdeményezésem nyomán a városban tanuló diákok civilszervezeteként alakult meg a Maribori Magyar Kultúrklub. Az alapító okiratból idézem: „A Klub a diákok önálló, önkéntes és nonprofit szervezete, amely tevékenységével valósítja meg érdekeit a kultúra és az oktatás területén, különös hangsúllyal a magyar nép kultúrájára. A tagok ezzel saját szűkebb környezetükben hozzájárulnak a kulturális élet gazdagításához. (...) A Klub jogi személy. Képviselőjét az elnök látja el. (...) A Klub felkészíti a hallgatókat a kétnyelvű területen ellátandó munkára, ösztönzi és támogatja a tehetséges diákokat. A Klub alapvető szándéka, hogy hozzájáruljon a magyar kultúra megismertetéséhez.” Ezzel a civilszervezettel tulajdonképpen megteremtődött a Mariborban tanuló és dolgozó magyarok közösségének első szerveződése.

A tanszék földrajzi helyzetéből adódóan a maribori lektor tevékenységi körébe tartozik a folyamatos kapcsolattartás a Muravidék szellemi műhelyeivel és iskoláival. Ez a következő tevékenységeket jelenti: a nyilvánosság eszközeivel (újság, televízió, rádió) való együttműködés, kapcsolattartás a muravidéki magyar közösség irányító szerveivel és vezetőivel, részvétel a Művelődési Intézet rendezvényein, továbbképzések megtartása az iskolákban és a helyi médiumokban, részvétel iskolai rendezvényeken (zsűrizés gyerekpályázatokon, tanulmányi versenyeken), szerepvállalás a magyar nyelvű kiadványok körül.

A kreditrendszer bevezetésének küszöbén nyilvánvalóvá vált, hogy a nyelvi képzés óráit (a lektori órákat) be kell majd építeni a hallgatók órarendjébe. Kirajzolódott, hogy a tanárjelöltek módszertani felkészítése aligha oldható meg a lektori órákkal, hiszen a hallgatók a kar tizenhét szakán, köztük természettudományos szakokon tanultak, és egyébként is problémákkal küzdő kétnyelvű oktatás didaktikai tartalmait nem lehetett többé ráterhelni egy választható órára. Ráadásul természetesen nem csupán módszertani képzésről volt szó, hiszen a Pedagógiai Kar hallgatói mindkét szakjukat szlovénül tanulták. A magyar nyelv helyzetének reménybeli erősödését hozhatta az az évek óta érlelődő változás, hogy a kar vagy az egyetem nem magyar anyanyelvű hallgatói idegen nyelvként vehessék fel a tárgyat. Ez a tervezett lépés nyilvánvalóan összefüggésben volt a kreditrendszer kialakításával illetve azzal is, hogy ebben kötelezően választható idegen nyelvként szerepet kapjon a magyar.

A ljubljanaai lektorátushoz hasonlóan, ahol a szlovén és a nyugati nyelv szakosok a magyart kötelezően választható nem indoeurópai nyelvként tanulták, a bölcsészkar megalakulásával ez a maribori lektorátus feladatainak átalakulását is jelenthette.

Eredmények

Talán a fentiekből kiderült, hogy milyen sokat köszönhetek a Mariborban töltött négy évnek: nyelvi és irodalmi tájékozódásomat kiszélesíthettem a délszláv térség felé, megbízatásom végeztével sok olyan kiadványban és programban szerepelhettem, amelynek vannak kapcsolódási pontjai Szlovéniához. Értékesek a személyes kapcsolatok is: ismeretségek Ljubljánából és Szlovénia más részeiből; a Mariborban dolgozó horvátok különösen kedvesek voltak és maradtak nekem (egy időben még az is felrémlt, hogy a horvátok a lengyelek és Lengyelország elé kerülhetnek a nyelvi és kulturális vonzalmaim listáján); az osztrák és az angol lektor, a lendvai kollégák, akikhez minden alkalommal betértem útközben.

Néhány tanulmány az elkészült munkák közül: a szlovéniai magyar irodalomról a fent említett tanszéki kötetben és a *Tiszatáj* összeállításában (ugyanitt muravidéki magyar szerzők műveiből szerkesztettem egy blokkot); a kisebbségi felsőoktatásról és a szlovén akkreditáció folyamatáról két tanulmánykötetben; a lengyel irodalom szlovéniai fogadtatásáról egy debreceni kiadványban; a lengyel-szlovén irodalmi kapcsolatokról szlovénül a *Studia Slavica Savariensiában* és lengyelül a *Slavicában*; a magyar, a lengyel és a szlovén irodalomtörténet korszakolásáról angolul illetve lengyelül a *Studia Slavica Hungaricában* és a *Porównania* című lapban (D. Molnár Istvánnal közös tanulmányok); a kortárs szlovén próza regionális tagolódásáról a *Jelenkor* összeállításában; a szlovén filmről magyarul a *Filmkultúrában*, a *Filmvilágban*, angolul a *Moveastben*, a szlovén irodalom és film kapcsolatáról a *Napútban*; a közép- és kelet-közép-európai országok filmjeiről lengyel tanulmánykötetekben és egy brit kötetben, németül a *Studia Slavica Hungaricában*. A fentiek közül néhány írás belekerült a *Moszkva, Varsó, Maribor. Válogatott tanulmányok* című kötetembe.

Néhány fordítás (szép- és szakirodalom): *Jelenkor*, *Metropolis* (a Kelet-európai film a rendszerváltás után című számban), *Napút*, *Nagyvilág* (a Film és irodalom, illetve a Muravidéki szlovén irodalom tematikus számban).

Lektorálások: *Identitás – nyelv – irodalom* és *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában* (a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület kötetei). Mindezekon kívül konferenciaelőadásaimban és (elsősorban lengyelországi) kutatási projektjeimben igyekeztem a szlovén tájékozódásomat is érvényesíteni.

Az ezredforduló után

Feltételezem, hogy a külföldről hazatérő vendégtanárok mindegyike szembenéz a visszailleszkedés nehézségeivel, mindez nálam sem volt egyszerű. A középiskolai tanárságot befejeztem, de helyet kellett találnom az intézményrendszerben. A Debreceni Egyetemen

elkövetett kitérő után világossá vált, hogy a Bologna-folyamat magyarországi elindulásával új lehetőségek nyílnak számomra. Elkezdtem dolgozni az egri Eszterházy Főiskolán, ahol egyre jobban beágyazódtam, mert számítottak rám. Sikerült létrehozunk a mozgóképkultúra és médiaismeret BA szakot, a szak tanári majd diszciplináris MA folytatását, aztán a szak sikerének köszönhetően 2008 őszén megalakítottuk a Mozgóképkultúra Tanszéket. A tanszéken hozzám hasonló bölcsészekon kívül neves filmalkotók dolgoznak, így együtt kiegyensúlyozott és népszerű szakokat viszünk. Ez azonban már új történet, noha semmiképpen nem független Maribortól.

Szijártó Imre (Sárvár, 1962) szlavista, filmtörténész, az egri Eszterházy Károly Főiskola Mozgóképkultúra Tanszékének vezetője. Kortárs közép- és kelet-európai (elsősorban lengyel, orosz, szlovén) filmmel és mozgóképkultúrával foglalkozik. Cikkei és fordításai irodalmi, filmes, médiaelméleti és pedagógiai lapokban jelentek meg. Válogatott tanulmányaiból kötetet adott ki, egy neveléstörténeti és egy tanításmódszertani monográfia szerzője, egy lengyel filmesztétikai munka fordítója.

e-mail: szimre@ektf.hu

Salutem plurimam dicit!
30 éves a maribori Magyar Tanszék
Szoták Szilvia
Imre Samu Nyelvi Intézet

Ünnep és mérleg

A szlovéniai, muravidéki magyarság történetében több jeles évforduló is ünneplésre adott okot és lehetőséget a közelmúltban. 2009-ben volt fél évszázada annak, hogy bevezették a kétnyelvű magyar–szlovén oktatást a Muravidéken, s most egy újabb ünneplésre kerül sor, a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke 30. születésnapjának megünneplésére, s egyben három évtizedes tevékenységének mérlegelésére. A születésnapi köszöntő írások többnyire szubjektív hangvételűek, a következő sorok is ebben a hangvételben születtek. Nemcsak a tanszéket ünnepeljük, hanem azoknak az oktatóknak az áldozatos munkájára is emlékezünk, akik megtartott óráikkal, tudományos munkájukkal felépítették lassan azt a várat, amelyet egykor valaki megálmodott, és magyar tanszéknek nevezett el Mariborban. Emberi sorsok – tanársorsok, diáksorsok – peregnek le előttünk. A kisebbségi lét sorsfordulói ezek; apró lépések hol előre, hol hátra. Az irány is szubjektív: kinek a magyar nyelvért és közösségért való küzdelem az előre, kinek az anyanyelv feladása, a többségbe való beolvadás.

Tanszék és hungarológia műhely

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék a Bölcsészettudományi Kar 12 tanszékének egyike, amely az 1966-ban alapított *Magyar Nyelvi Lektorátusból*, valamint az 1981-ben létrehozott *Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékből* áll. Azzal a céllal jött létre, hogy a muravidéki autochton kisebbség fiataljainak lehetősége legyen arra, hogy tanulmányait felsőfokon és anyanyelvükön végezhesse el. A tanszék hungarológiai műhely is egyben, amely csekély oktatói létszámmal próbál megfelelni a bolognai folyamat kihívásainak, és felelősséggel eleget tenni kisebbségi tanszéki feladatainak: azaz olyan szemléletmódot átadni a hallgatók felé, amely megerősíti őket erősen nyelvjárásias és kontaktusos jegyeket hordozó anyanyelvük használatában, identitásukban, a magyar nyelvhez és kultúrához való kötődésükben (KOLLÁTH 2010, GRÓF 2011). A tanszék az oktató és nevelő munka mellett küldetésének tekinti a tudományos kutatást. A tanszéknek ez irányú tevékenységéről – az Imre Samu Nyelvi Intézettel és a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózattal közös kutatási programjairól szeretnék röviden beszámolni.

A három kistérség és a nyelvi irodák

A 2003-as illyefalvai műhelytalálkozón fogalmazódott meg először, hogy a határon túli nyelvi irodák hálózata ún. *egyéni kutatóhelyekkel* bővüljön, s ezáltal minden határon túli régió bekapcsolódjon a Kárpát-medencei kisebbségek anyanyelvhasználatára irányuló összehangolt kutatási programokba (SZOTÁK 2008: 37). Ekkor – egy budapesti megbeszélés keretében – ismerkedtem meg Kolláth Annával, a Maribori Egyetem tanszékvezető asszonyával. A négy nagy régióban ekkorra már megalakultak (2001-ben) a nyelvi irodák¹⁴, míg a kistérségekben egyelőre egyéni kutatóhelyek jöttek létre, amelyeknek jelentősége tudománytörténeti szempontból az volt, hogy így nagyobb lehetőség nyílt a Kárpát-medence legkisebb létszámú magyar közösségeinek bekapcsolódása a tudományos vérkeringésbe. Ennek első megnyilvánulása a 2003-ban megjelent *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*¹⁵ című kötet volt, amelyben a muravidéki, ausztriai és horvátországi magyar kisebbségek nyelvi jogait ismertető tanulmány is szerepelt.

Az ötödik iroda: az Imre Samu Nyelvi Intézet

A három kistérséget kutatók hasonló helyzete, ugyanakkor a horvátországi, muravidéki és burgenlandi magyarság nyelvi helyzetének azonosságai is indokolták, hogy létrejöjjön egy közös intézmény, amely a három egyéni kutatóhely munkálatait összefogja. Így alakult meg 2007-ben alsóőri/ausztriai székhellyel az Imre Samu Nyelvi Intézet, amely a Magyar Média és Információs Központ (Ungarisches Medien- und Informationszentrum, a továbbiakban UMIZ) belső szervezeti egysége, ezen intézet nyelvtudományi bizottságaként látja el feladatát.¹⁶ A tudományos munkát a Muravidéken Kolláth Anna régiós alelnök, a Maribori Egyetem Magyar Tanszékének vezetője, Horvátországban Žagar-Szentesi Orsolya régiós alelnök, Ausztriában Szoták Szilvia, az intézet elnöke irányítja. Ez utóbbi régió régiós alelnöke Kelemen László, aki informatikai-gazdasági képzettségével, kapcsolatrendszerével és nagy tapasztalatával járul hozzá a kutatómunka sikerességéhez. Interregionális központként az ISNYI nemcsak az egyes autonóm régiók kutatásait ösztönzi és támogatja, hanem a nyelvi irodák hálózatával közös, határokon átnyúló munkálatok elvégzésében is részt vesz, valamint feladatának tekinti közös európai célkitűzések megvalósítását is (SZOTÁK 2009a: 200).

2007 óta termékeny négy esztendő tudhatunk a hátunk mögött, amely kivételes szakmai együttműködést, egészséges kritikai hozzáállással társuló kutatói tevékenységet eredményezett. Ennek az unikális tudományos és emberi kapcsolatnak köszönhető, hogy több tudományos kötet került kiadásra¹⁷ az elmúlt évben az intézet munkatársainak

¹⁴ Kolozsváron – Sepsiszentgyörgyi fiókjával – a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet, Dunaszerdahelyen a Gramma Nyelvi Iroda, Beregszászon a Hodinka Antal Intézet, Szabadkán a Magyarságkutató Tudományos Társaság.

¹⁵ NÁDOR ORSOLYA–SZARKA LÁSZLÓ szerk.

¹⁶ További információ: www.isnyi.org

¹⁷ KOLLÁTH ANNA szerk. 2009. *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada*. Bielsko-Biala-Budapest-Kansas-Maribor-Praha: ZORA 68.; SZOTÁK SZILVIA szerk. 2009. *Őrvidéki magyarokról őrvidéki magyaroknak*. Imre Samu Nyelvi Intézet kiadványai I. Kőszeg: Városkapu Kiadó–UMIZ–ISNYI.; SZOTÁK SZILVIA szerk. 2011. *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Imre Samu Nyelvi Intézet kiadványai II. Unterwart/Alsóőr: UMIZ–ISNYI.

szerkesztésében, amelyben ki-ki saját szakterületének legfrissebb empirikus kutatásairól adott számot. A legaktuálisabb témát a kétnyelvű oktatás (KOLLÁTH szerk. 2009), a nyelvi/kisebbségi jogi változások nyomán követése és továbbgondolása (SZOTÁK 2009b), muravidéki és burgenlandi kistrégiókban végzett államnyelvi kontaktuselemek használatának gyakorisági vizsgálata adta (KOLLÁTH 2007; SZOTÁK 2008). Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a kiadványokat a szakmán túl a szélesebb közönség is megismerje.

Az intézet kutatói számos hazai és nemzetközi konferencián¹⁸ szerepeltek és számoltak be legfrissebb kutatási eredményeiken túl dilemmáikról is, s emellett több konferenciát is szerveztek az intézet és a tanszék keretében.¹⁹

A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat részeként

A nyelvtudomány művelői között az 1990-es évektől kezdődően fogalmazódott meg az az igény, hogy a magyarországi magyar nyelv helyett az egyetemes magyar nyelvet vizsgálják, azaz a határon túli nyelvváltozatok sajátosságait is. Többek között a már említett határon túli nyelvi irodák munkatársai a maguk módján szemléletet váltottak, és leszámoltak azokkal a politikai határokkal, amelyek az XX. század második felében a kutatást és nyelvhasználatot is határok közé szorították. Elindult tehát egy folyamat, amelynek eredményeképpen a határon túli nyelvi műhelyek létrejöttek, és be is bekapcsolódhattak a magyarországi tudományos munkába. Az Imre Samu Nyelvi Intézet létrejöttével a határon túli nyelvi irodák kutatói immár a Kárpát-medence minden magyarlakta régiójában jelen vannak.

Az együttműködés hatékonyabbá tétele indokolta a hálózattá szerveződésünket, amely Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat néven vált valósággá. A hálózat magában foglalja a virtuális tér adta lehetőségek (honlap, levelező lista, adatbázis) kihasználását, a központ és hierarchia nélküli szakmai egység megvalósulását. Olyan csapat jött létre, amelyet büszkén mondhatjuk: a nyitottság, a problémamegoldás és vitaképesség és a magyar nyelvközösségek iránti őszinte elköteleződés jellemez. Elméletben és gyakorlatban is a hatékonyságra és a praktikusságra és az általunk felhalmozott tudásanyag és tapasztalat közzétételére törekszünk. Csak egyetlen egy olyan közös példát említek, amely a Lanstyák István magyarosításában *határtalanításnak* nevezett program lényegét mutatja meg, a *Termini* minden régiót lefedő adatbázisa, s egyik leglényegesebb produktuma a kutatóállomásoknak (BENŐ-PÉNTEK szerk. 2011).

---

¹⁸ Részvétel a 2008. március 27–29-én Kolozsvárott megrendezett *Európai Unió, nemzetek és nemzeti kisebbségek/Nations and National Minorities in the European Union* konferencián.

Az intézet Kolláth Anna és Szoták Szilvia vezetésével műhelyként szerepelt a 15. Élőnyelvi Konferencián, amely a szlovákiai Párkányban került megrendezésre. A műhelyünk címe: A kistrégiók magyar nyelve.

Részvétel a 15. Élőnyelvi Konferencián, amely Beregszászon került megrendezésre 2010 szeptemberében *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban* címmel.

¹⁹ 2008-ban *Alsóőrben Őrvidéki magyarokról őrvidéki magyaroknak* címmel, 2009-ben Bécsben *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében* címmel.

Köszöntő

Rövid és tartalmas beszámolóra törekedtem, amelynek végén nem marad más teendő, mint további sok sikert, erőt, egészséget kívánni a tanszék múltbeli, jelenbeli és jövőbeli minden tagjának! Hiszem, hogy Önök nem véletlenül kerültek a maribori kisebbségi tanszékre. Csak az vágyik ide és marad itt, akiben van belső késztetés arra, hogy kitartással és szorgalommal kutassa és őriztesse egy napjainkban nyelvviszaszoruló helyzetben lévő magyar nyelvváltozat legszebb gyöngyszemeit, a magyar irodalmat, kultúránkat. Kívánom, hogy még sokáig és szép eredményekkel tegyék ezt!

Irodalom:

BENŐ ATTILA–PÉNTEK JÁNOS szerk. 2011. *A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat 10 éve*. Dunaszerdahely–Kolozsvár: Gramma–SZTANYI.

GRÓF ANNAMÁRIA 2011. A Magyar Nyelvi Lektorátus a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán. In: Szoták Szilvia szerk. 2011. *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Dunaszerdahely–Alsóőr: Gramma—Imre Samu Nyelvi Intézet. 125–133.

KOLLÁTH ANNA 2007. Akkor hogyan is beszélünk? *Kisebbségkutatás* 2007/4.

KOLLÁTH ANNA szerk 2009. *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada*. Bielsko-Biala–Budapest–Kansas–Maribor–Praha: ZORA 68. 304–314.

KOLLÁTH ANNA 2010. A Szlovéniai Muravidék kétnyelvű oktatása. BENE ANNAMÁRIA szerk. *IV. nemzetközi tudományos konferenciájának előadásai*, Szabadka, 2010. szeptember 23–25. *Korszerű módszertani kihívások*. Szabadka: Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 2010. 1–16.

LANSTYÁK ISTVÁN 2006. Határtalanítás (a Magyar értelmező kéziszótár 2. kiadása után, 3. kiadása előtt). MÁRTONFI ATTILA–PAPP KORNÉLIA–SLIZ MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Budapest: Argumentum. 2006. 17–286.

SZOTÁK SZILVIA 2008a. Megalakult az Imre Samu Nyelvi Intézet. *Nyelvünk és Kultúránk* 2008/2. 37–41.

SZOTÁK SZILVIA 2008b. Kontaktusjelenségek az örvidéki magyarság nyelvében. Egy terepmunka tanulságai. *Nyelvünk és kultúránk* 2008/4. 67–79

SZOTÁK SZILVIA 2009a. Az Imre Samu Nyelvi Intézet. LANSTYÁK ISTVÁN–MENYHÁRT JÓZSEF–SZABÓMIHÁLY GIZELLA szerk. *Tanulmányok a kétnyelvűségről V*. Dunaszerdahely: Gramma. 199–204.

SZOTÁK SZILVIA 2009b. Törvényes garanciák és gyakorlat a horvátországi, szlovéniai és ausztriai magyarság életében. *Magyar Tudomány* 2009/11. 1321–1329.

Szoták Szilvia nyelvész a Pécsi Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Iskolájának doktorjelöltje, a burgenlandi székhelyű Imre Samu Nyelvi Intézet elnöke. Kutatásai és publikációi a nyelvi jogok, kétnyelvűség, oktatáspolitikai, kontaktológia témakörébe tartoznak.

e-mail: szotaksz@t-online.hu

Emlékeim a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének oktatóira és terveim a Fordítástudományi Tanszéken

Dr. Zágorec-Csuka Judit

1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola

Valószínű, hogy a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének is megvan a saját *identitása*, olyan azonossága, ismérveinek összessége, amelyek alapján mibenléte, lelkülete és légköre határozható meg. A tanszék identitását mindenekelőtt a tanszék oktatói alakították ki és eredményezték. Ebből kiindulva emlékezek azokra a kapcsolatokra (szellemi és szakmai), amelyeket az évek során a tanszék tanáraival alakítottam ki. *Dr. Varga József* nyugalmazott tanszékvezető tanár lektorálta több alkalommal is a nyelvészeti és irodalomtörténeti tanulmányaimat, amelyek a *Muratáj* folyóiratban, valamint azokat, amelyek önálló kötet formában jelentek meg (pl. *Zrínyiek nyomában, tanulmánykötet*, 2003). A *Kiűzve az Édenből* című verseskötethez 2003-ban ő írt szakmai recenziót, amely a kötet utószavaként meg is jelent. Ezt követően méltatta a Népújság hasábjain *V ognjenem kresu/Örömtűzben* című szlovén fordításkötetemet 2001-ben. 2009-ben jelentettük meg a *Lindua* folyóiratban *A hetési perec készítése* című nyelvészeti tanulmányát. 2011-ben dr. Varga József tiszteletére jelent meg a *Szépbe szőtt hit* című tanulmánykötet, amelyben megjelent a *Mesterségnevek a muravidéki magyarság családneveinek és identitásának a tükrében* című tanulmányom, amelyet neki szántam. A Tanár úr nyelvészeti tanulmányait a *Lindua* multikulturális folyóiratban is közöltük (*Sajátosságok a muravidéki magyar személynevekben*), amikor annak felelős, majd főszerkesztője voltam.

Dr. Bokor József, nyugalmazott tanszékvezető tanár nyelvészeti tanulmányait is több alkalommal sorozatban is leközzöltük a *Lindua* hasábjain 2007-ben és 2008-ban. *A magyar nyelvjárások és nyelvjáráskutatás* címmel, alcíme: *A muravidéki nyelvjárások főbb jelenségei, sajátosságai*. *Dr. Bokor József* több alkalommal is megtisztelte családunkat Göntérházán a 80-as évek elejétől a 90-es évek közepéig, hiszen édesapámat barátnak tekintette, amikor nálunk járt, értékes beszélgetéseket folytatott velem is a muravidéki magyarság helyzetével és nyelvével kapcsolatosan. Ezenkívül több konferencián találkoztam vele, mint előadóval, legutóbb Lendván 2010-ben, amelyet Ruda Gábor, a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület elnöke szervezett Lendván a kétnyelvűségről.

Dr. Kolláth Anna, tanszékvezető professzor asszonnyal és munkatársaival többféle projektben vettem részt, és a doktori disszertációm megírásához is gyűjtöttem anyagot, amelyek főleg a tanszék hungarológiai könyvtárára, a Miklošič Egyetemi Könyvtár magyar részlegére és annak gyűjteményére vonatkoztak. A tanszék könyvgyűjteménye magyar szakirodalmat szolgáltat, és ez fontos tényezője a magyar nyelven folyó felsőoktatásnak még akkor is, ha csak egy viszonylag kis tanszék 6 500 kötetes könyvgyűjteményéről van szó, hiszen az

egyetemistáknak általában a többségi állam nyelvén, tehát szlovénul van lehetőségük a szakterületük szakirodalmát elolvasni. 2009-ben publikálta egy tanulmányomat *Az anyanyelv az életemben, hűség és kétnyelvűség a muravidéki magyarok identitásának a tükrében* címmel, amely *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada* című tanulmánykötetben jelent meg. Dr. Kolláth Anna 2011-ben szakvéleményt írt a bemutatóórámról és szakmai publikációimról, amely szükséges volt a magyar lektori státusom betöltéséhez a Maribori Egyetem Fordítástudományi Tanszékén. A státus megszerzéséhez *doc. dr. Merényi Annamária*, a tanszék irodalomtörténésze is írt egy szakmai recenziót. 2005-ben részt vettem a jelenlegi tanszékvezető meghívására a *Kortársunk József Attila* című nemzetközi tudományos konferencián, amelyen előadást tartottam *József Attila költészetének posztmodern hatása a muravidéki magyar költőkre* címmel. A nemzetközi konferenciát a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke, Magyarország Ljubljana-i Nagykövetségével és a Maribori Magyar Kultúrklubbal együtt szervezte. Dr. Kolláth Annát több alkalommal hívtuk a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság által szervezett nemzetközi konferenciákra előadni, legutóbb 2009-ben, amikor a *Lét és nyelv, nyelv, identitás, irodalom* konferenciát szerveztük. Azt követően tanulmánykötetet adtunk ki, melynek szerkesztője voltam. Dr. Kolláth Anna előadásának a címe a *Kétnyelvűség és (felső)oktatás* volt, amely megjelent a tanulmánykötetünkben is.

Doc. dr. Bence Lajos irodalomtörténésszel való kapcsolatom szerteágazó. Középiskolai magyartanárom volt, majd a doktori disszertációm opponense, melyet 2006-ban védtem meg Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén *A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-2004 között* címmel, alcíme: *A muravidéki magyar könyv szellemtörténeti útja*. Újságírói tevékenységem során dr. Bence Lajos, a Népújság főszerkesztője is volt, majd a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság elnöke, melynél titkári tevékenységet is folytattam. Dr. Bence Lajos számos irodalomtörténeti és szépirodalmi műveimet recenzálta, véleményezett, vagy ajánlott, mint a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet könyvkiadási kuratóriumának az elnöke. A *Sivatagi szélben* című legújabb verseskötetemhez, amelyet 2011 decemberében adtunk ki, ő írt ajánlást. *A szlovéniai nemzetiségi könyvtárak stratégiája és menedzsmentje* című könyvtártudományi tanulmánykötetemhez is írt recenziót.

Doc. dr. Rudaš Jutka irodalomtörténész 2010-ben szakmai recenziót írt a *Muravidéki magyar könyvek világa* című tanulmánykötetemhez, de előzőleg is véleményezte költői pályafutásomat a Muratáj hasábjain, és méltatta *V ognjeme kresu* (2001) fordításköteteimet a szlovén szakirodalomban egyaránt. Rudaš Jutka irodalomtörténész a Muratáj folyóirat 2001/2. számában *Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban* című tanulmányában elemezte a költészetemet. Ugyancsak vele készítettem egy interjút, mely a Lindua folyóiratban jelent meg 2010-ben *A szellem finom játéka, beszélgetés dr. Rudaš Jutka irodalomtörténésszel* címmel. *Gróf Annamária* magyar lektornő számos tanulmányomat, szépirodalmi és publicisztikai írásomat lektorálta a Linduában. *Dr. Szijártó Imre*, volt magyar lektor többször méltatta költészetemet a Tiszatájban (2002) és a Muratájban, *Igék a megmaradásért, jegyzetek a szlovéniai magyar irodalomról* címmel, s azt követően is, amikor elhagyta a Maribori Egyetemet, tartottam vele a kapcsolatot Magyarországon, olvastam a

cikkeit, tanulmányait a *Muravidék* című pilisvörösvári folyóiratban. Szíjártó Imre 2006-ban írt egy könyvismertetőt *A muravidéki és a rábavidéki kortárs szlovén irodalom* című antológiáról, amely megjelent az Élet és irodalom Ex libris rovatában (L. évf. 29. sz., 2006. július 21.).

A *fordítás* mint foglalkozás egyre jobban kezd elterjedni a polgári foglalkozások között. A Maribori Egyetem Fordítástudományi Tanszékének magiszteri programjában választható a magyar–szlovén nyelvű tolmács- és fordítóképzés. Ezen a programon azokat az egyetemistákat várják, akik mindkét nyelv birtokában tovább szeretnék fejleszteni a tudásukat a tolmácsképzés területén.

Miért fontos *a fordítás és a tolmácsolás*, és mire szolgál? Nevezzük azt a tevékenységet, amelyet egy forrás [nyelv](#) (FNY) és egy célnyelv (CNY) ismerője végez abból a célból, hogy az általa megértett forrásnyelven megfogalmazott bizonyos közleményt – amely rendszerint hangzó szó, vagy leírt, többnyire összefüggő, néha szerteágazó, inhomogén stb. [szöveg](#) – a fordítás célnyelvén előállítsa olyan eredménnyel, hogy az adott közlemény témájához értő, és mind a két nyelvet legalább a [fordítóval](#) azonos szinten ismerő más (szak)emberek a kész munkát azzal egyenértékűnek, jónak és hitelesnek fogadják el. A fordítás [mentális tevékenység](#), amelynek szóbeli változata [tolmácsolás](#), írásbeli módozata a *fordítás*. A fordítás tehát az eredeti összefüggések megőrzésével végzett átalakítás, vagy konverzió, amelyre megint csak sok helyen kerül sor az életben, a [tudományban](#) vagy éppen a technikában. Két ember között néha akkor is szükség van fordításra, ha egyébként azonos az anyanyelvük, de – képletesen szólva – mégsem egy nyelvet beszélnek. Az ilyenkor végzett fordítás (vagyis a közlemény esetleg több lépcsőben történő újrafogalmazása) célja, hogy a két ember gondolatai, beállítódása szinkronba kerüljenek, azaz a felek megértsék egymást, teljesüljön a kommunikációs aktus célja. *A fordítás tehát olyan [foglalkozás](#), amelynek célja nem eredeti mű megalkotása, hanem olyan hasonmásé, amelynek legfőbb értéke, hogy a célnyelvi olvasóra – lehetőség szerint – úgy hat, mintha a szöveg eleve az ő nyelvén született volna.* Ezt elősegíthetik a célnyelvre jellemző fordulatok, [szólások](#), [közmondások](#) (röviden: [idiómák](#)), amelyek kárpótolnak a forrásnyelvből a fordítás során elvesző fordulatokért.

Milyen *lehetőségeket* látok a Fordítástudományi Tanszék és a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék közötti együttműködésben? Elsősorban abban, hogy jól felkészült és kreatív egyetemisták kerüljenek ki a tanszékről, és iratkozzanak be a fordítói programba, mert a fordítás alapfeltétele a *jó nyelvismeret*. A fordításban kétféle stratégia látszik: irányítani az eszközök fejlődését, fejlesztését. Mindkettő számol azzal, hogy a fordításokat ellenőrizni is kell, néha nyelvi, néha szakmai szempontból, esetleg mindkettőből. Maguk a fordítók a különböző nyelvi egységek fordításához kétféleképpen állhatnak hozzá: vagy addig nem mennek tovább, ameddig az nem "tökéletes", vagy továbbmennek és egy második menetben saját magukat javítják. A módszerek nem választhatók meg szabadon és a két módszer időmérlege sem ad egyértelmű elsőbbséget. A másik stratégia a fordítói munka fázisainak, részleteinek az olyan célú szétválasztását célozza meg, amelynek lényege, hogy a fordító lehetőleg az alaptevékenységgel foglalkozzék, vagyis állapítsa meg, hogy a két szöveg egyenértékű-e vagy sem, tehát tulajdonképpen lektoráljon, miközben a meglévő feladatainak kötöttségeit is igyekszik megszüntetni. Az utóbbi megoldás felé haladó fejlesztések ezáltal a

fordító képzését, és egyre nagyobb tudásának, gyakorlatának kialakulását szolgálják. A kérdés az, hogy a piacokra jutásért folyó versenyben a kognitív és lexikográfus nyelvészeknek, pszichológusoknak, mint szakembereknek fognak-e jobban hinni a befektetők, vagy a *gyakorló fordítóknak* és az őket felkaroló hardver fejlesztőknek és rendszer integrátoroknak, akiknek most jó lehetőségeket kínál az EU 6. fejlesztési keretprogramja is?

Ezen kívül fontosnak tartom a magyar szépirodalom fordítását szlovénra, vagy fordítva, hiszen a fordítás a *kultúrák közvetítés* egyik eszköze, s ennek fontos szerepe van a multikulturális környezetben. Egy magyar nemzetiségű szakembernek ez egy lehetőség is ahhoz, hogy tudását mindkét nyelvben és kultúrában hasznosítani tudja. A kultúrák közvetítés pedig számos képességet és készséget követel, elsősorban nyelvismeretet. A posztmodern idő mind a világirodalomban, mind a nemzeti irodalmakban új elemzési struktúrákat és gondolati paradigmákat hozott. A modernizmus időszakától az irodalom veszíti az úgynevezett „szentnek” nevezett kiváltságos szerepét. Ezzel a szerepe és az írásbeliség lényege is a fogyasztói társadalom szegmensévé válik. A magyar nemzetiség a Muravidéken is alkalmazkodik az új művelődési helyzetekhez, főleg az Európai Unióba lépve változott meg a pozíciója ennek a kis közösségnek, amelyben *integratív* szerepet vállalnak. Ma már nincsenek „kis” és „nagy” kultúrák, de megmaradnak a mennyiségi arányok a többség és a kisebbség közt – kérdés mit olvasnak, mennyit és milyen szinten ezekből az adott irodalmakból. Ebben az esetben is sokat tehetnek a fordítók, ők válogatják ki az adott irodalomból, hogy mit tartanak fontosnak, hogy lefordítsanak. A kétnyelvűség a muravidéki környezetben *sorsszerű* a magyar nemzetiségű tanulók számára, adva van születésüktől fogva. Az Európai Unió új perspektívákat nyújt – az *európai identitást*. S ennek az identitásnak a kiépítésében a fordítóknak is nagy szerepük lehet. A magyar és a muravidéki nemzetiségi irodalom fordítása – identitásmegőrző és kultúrateremtő – erővel bír. S ehhez nagy mértékben hozzájárulhatnak a Magyar Nyelv és Irodalom és a Fordítástudományi Tanszék fordítói is, ha tudásukat ennek a szolgálatába állítják, és *sorsot* formálnak belőle a megélésre és a túlélésre. Számomra szép küldetésnek tűnik ez a választás. Tudniuk kell, tudnunk kell, hogy ezzel *hová* szeretnénk eljutni, a döntés és a munka elvégzése pedig rajtunk múlik. Szerintem Európa, ahogy Hegel mondta, nem cél, hanem *út*, főleg a fiatalok számára egy *új út*, hiszen nincsenek megterhelve a múlttal és a 20. század nehéz történelmével, hanem az adott történelmi szituációt lehetőségként kell, hogy felfogják.

IRODALOM:

BENCE LAJOS 2009. A „nyelv, identitás, irodalom – témaválasztás elé”. ZÁGOREC-CSUKA Judit szerk. *Lét és nyelv és nyelv, identitás, irodalom*. Lendva, Lendva Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség. 57–60.

BOKOR JÓZSEF 2007. A magyar nyelvjárások és nyelvjáráskutatás a Muravidéken; A muravidéki nyelvjárások főbb jelenségei, sajátosságai. *Lindua* I./2–3. 21–24.

BOKOR JÓZSEF 2008. A magyar nyelvjárások és nyelvjáráskutatás a Muravidéken. *Lindua* II./4. 33–37.

KOLLÁTH ANNA 2009. A „nyelv, identitás, irodalom – témaválasztás elé”. ZÁGOREC-CSUKA Judit szerk. *Lét és nyelv és nyelv, identitás, irodalom*. Lendva, Lendva Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség. 73–88.

RUDAŠ JUTKA: Irodalom és kulturális identitás napjainkban a Muravidéken. *Muratáj* 2001/2. 57–64.

RUDAŠ JUTKA 2007. Kultúra, megértése, a megértés kultúrája. *Lindua* I./2–3. 55–60.

SZÍJÁRTÓ IMRE 2006. A muravidéki és a rábavidéki kortárs szlovén irodalom antológiája. (ford. ZÁGOREC-CSUKA Judit). *Élet és irodalom*, *Ex libris* rovat L./29. 2006. július 21.

VARGA JÓZSEF 2008. Sajátosságok a muravidéki magyar személynevekben. *Lindua* II./4. 38–43.

VARGA JÓZSEF 2009. A hetési percc készítése. *Lindua*, III./6–7. 65–68.

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2003. *Kiűzve az Édenből, verseskötet*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. (utószó: DR. VARGA JÓZSEF, 86–93.).

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2001. *V ognjenem kresu, pesniška zbirka*. Lendava: samozaložba. (recenzija: ORSOLYA GÁLLOS: *Nekaj vrstic o poeziji Judit Zágorec-Csuka*, 59–61.)

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2003. *A Zrínyiek nyomában: Tanulmánykötet*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. (nyelvi lektor: DR. VARGA JÓZSEF).

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2010. A szellem finom játéka, beszélgetés dr. Rudaš Jutka irodalomtörténéssel. *Lindua* IV./8. 30–35.

Dr. Zágorec-Csuka Judit az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola könyvtárának a vezetője, a Maribori Egyetem Fordítói Tanszékének magyar lektora. 1967-ben Muraszombatban született. Szakterülete a szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet, valamint a kisebbségkutatás, az irodalomtörténet és műfordítás. A szépirodalom területén költőként és műfordítóként tevékenykedik.

e-mail: judit.zagorec@siol.net